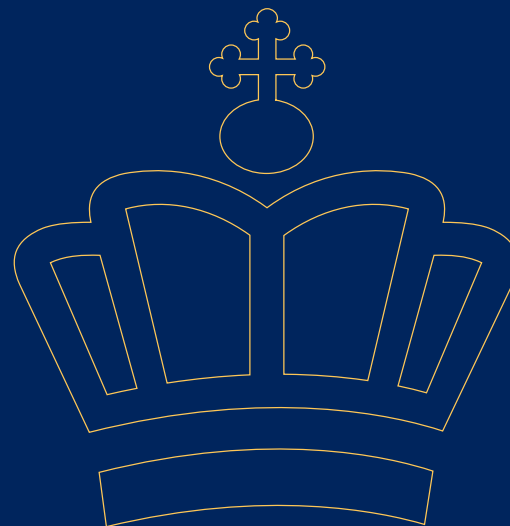

Denne vejledning sætter fokus på samspillet imellem de enkelte elementer i det kommunale introduktionsprogram for voksne udlændinge, nemlig danskundervisning, aktivering og kursus i samfundsforståelse.

Der redegøres for de relevante regelsæt og indholdet i introduktionsprogrammets tre elementer, og der gives anvisninger på muligheder, modeller og metoder for at kombinere de enkelte elementer.

Vejledningen henvender sig primært til sprogcentre, de integrationsansvarlige kommuner og øvrige aktører involveret i tilrettelæggelse og gennemførelse af introduktionsforløb. De skitserede modeller og eksempler kan imidlertid også benyttes ved tilrettelæggelse af aktiveringsforløb i henhold til lov om aktiv socialpolitik og lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik.

Danskundervisning og aktivering i samspil

Dansk som andetsprog
for voksne udlændinge

Danskundervisning
og aktivering i samspil

Danskundervisning og aktivering i samspil

Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie nr. 4 - 2000

Udgivet af:
Undervisningsministeriet
Uddannelsesstyrelsen
2000

Danskundervisning og aktivering i samspil

Publikationen indgår i Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie som nr. 4 - 2000

Omslag: punktumdesign

1. udgave, 1. oplag, april 2000: 1500 stk.

ISBN 87-603-1685-3

ISBN (WWW) 87-603-1689-6

ISSN 1399-2260

Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie (Online) ISSN 1399-7394

Udgivet af Undervisningsministeriet, Uddannelsesstyrelsen,
Området for Folkeoplysning og voksenuddannelser

Bestilles (UVM 9-051) hos:

Undervisningsministeriets forlag

Strandgade 100 D

1401 København K

Tlf. nr. 3392 5220

Fax nr. 3392 5219

E-mail: forlag@uvm.dk

eller hos boghandlere

Repro: Malchow A/S, Ringsted

Tryk: Malchow A/S, Ringsted

Trykt med vegetabiliske trykfarver på 100% genbrugspapir

Printed in Denmark 2000

Forord

Lov om undervisning i dansk som andetsprog for voksne udlændinge m.fl. og sprogcentre (danskundervisningsloven) og lov om integration af udlændinge i Danmark (integrationsloven) trådte begge i kraft den 1. januar 1999. Hermed blev det samlede ansvar for det 3-årige introduktionsprogram, der skal tilbydes nyankomne udlændinge over 18 år, placeret hos de integrationsansvarlige kommuner for dermed at sikre den bedst mulige sammenhæng i integrationsindsatsen.

Danskundervisningsloven hører under undervisningsministerens ansvarsområde, og integrationsloven hører under indenrigsministerens ansvarsområde, men der er en stærk indbyrdes sammenhæng mellem de to love.

Integrationsloven fastlægger rammerne for det 3-årige introduktionsprogram, der tager udgangspunkt i en individuel handlingsplan. Introduktionsprogrammet udarbejdes af kommunen i samarbejde med den pågældende udlænding og øvrige aktører involveret i programets gennemførelse.

Handlingsplanens tilrettelæggelse af danskundervisningen og denne undervisnings samspil med kurset i samfundsforståelse og aktivering, når det

drejer sig om personer, der er berettiget til integrationsydelse, skal ske i tæt samarbejde mellem kommunen og det sprogcenter, der varetager undervisningen.

Det betyder bl.a., at sprogcentrenes undervisningstilbud skal tilrettelægges så fleksibelt, at danskundervisningen kan suppleres med aktivering i samlede forløb på mindst 30 timer om ugen. Det skal samtidig tilstræbes, at der skabes en indholdsmæssig sammenhæng i introduktionsprogrammet, og at der gennem aktiveringsindsatsen bliver mulighed for at anvende sproget i praksis.

Vejledningen sætter fokus på samspillet mellem danskundervisning, aktivering og kursus i samfundsforståelse. Der redegøres for de relevante regelsæt for dette samspil, og der gives anvisninger på muligheder, modeller og metoder for at kombinere handlingsplanens enkelte elementer.

Vejledningen indeholder endvidere et selvstændigt kapitel med en række konkrete eksempler på, hvordan kommuner, sprogcentre og andre aktører konkret har grebet samarbejdet an.

Det skal understreges, at modeller og eksempler m.v. også kan benyttes ved

tilrettelæggelse af aktiveringsforløb for voksne tosprogede med mangelfulde danskkundskaber, som er omfattet af lov om aktiv socialpolitik og lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik.

Vejledningen er udarbejdet af Undervisningsministeriet med bistand fra en arbejdsgruppe, der har afholdt fire møder i perioden marts - november 1999.

Arbejdsgruppens sammensætning:

Indenrigsministeriet:

Fuldmægtig Charlotte Hjeds/
fuldmægtig Helene Urth

Socialministeriet:

Fuldmægtig Helene Morgenstjerne

Arbejdsministeriet:

Fuldmægtig Bodil Holt

Kommunernes Landsforening:

Konsulent Birger Mortensen

LVU:

Dan Sæderup,

formand for indvandrerlærerfraktionen

Ballerup Kommune:

Socialrådgiver Janne Jørgensen

Fredericia Kommune:

Fuldmægtig Jette Damgaard Harreslev

Sprogcenter AOF Holstebro:

Forstander Lars Graugaard

Århus Kommunes Sprogcenter:

Forstander Poul Flemming Hansen

Undervisningsministeriet:

Chefkonsulent Marianne Lehmann
(arbejdsgruppens formand)

Undervisningsministeriet:

Pædagogisk konsulent Gitte Østergaard
Nielsen

Redaktør Inger Bruun, Rådet for
Uddannelses- og Erhvervsvejledning
har bistået Undervisningsministeriet i
skriveprocessen.

Vejledningen henvender sig primært til
integrationsansvarlige kommuner,
sprogcentre og øvrige aktører involveret
i tilrettelæggelse og gennemførelse af
integrationsforløb for voksne udlændinge.

Vejledningen skal tjene som et arbejdsredskab for disse i integrationsindsatsen og bidrage til at fremme det nødvendige samarbejde mellem de involverede parter og det forudsatte samspil mellem introduktionsprogrammets enkelte elementer og dermed medvirke til at styrke integrationen af indvandrere og flygtninge på arbejdsmarkedet, i uddannelsessystemet og i samfundet i øvrigt.

Uddannelsesstyrelsen, marts 2000

Indhold

3	Forord
8	Resume
10	1. Regelgrundlaget
10	1.1. Danskundervisningsloven
12	1.2. Integrationsloven
13	1.2.1. Særligt om undladelse af tilbud og nedsættelse af introduktionsydelse samt flytning
15	1.3. Lov om aktiv socialpolitik
17	1.4. Lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik
18	1.5. Lov om specialundervisning og læsekurser for voksne
20	2. Introduktionsprogrammets tre elementer
20	2.1. Samarbejde om introduktionsprogrammet
22	2.2. Fleksibel organisering og finansieringen af introduktionsprogrammet
22	2.2.1. Fleksibel organisering
23	2.2.2. Introduktionsprogrammets, herunder danskundervisningens finansiering
26	2.3. Danskundervisning
26	2.3.1. Henvi sning, visitation og optagelse
27	2.3.2. Mål, indhold, tilrettelæggelse og fravær
29	2.3.3. Løbende vurdering af dansksprogligt standpunkt og afsluttende sprogrøver
31	2.3.4. Sprogcentre og sprogcenterråd
31	2.4. Kursus i samfundsforståelse
33	2.5. Aktivering
33	2.5.1. Aktiveringstilbud og forudsætninger for deres anvendelse
37	2.5.2. Forskellige aktører i aktiveringsindsatsen og afvejning af forskelligartede hensyn
40	3. Handlingsplan og vejledning
40	3.1. Handlingsplanen
40	3.1.1. Handlingsplanens formål
41	3.1.2. Samarbejde om handlingsplanen
42	3.1.3. Handlingsplanens forudsætninger og indhold
45	3.1.4. Løbende justering af handlingsplanen

46	3.1.5. Anerkendelse af kvalifikationer, merit og kompetence-afklaring
48	3.2. Vejledning
48	3.2.1. Vejledning gennemført af kommuner, sprogcentre og andre uddannelsesinstitutioner
49	3.2.2. Vejledning som led i aktivering
51	4. Samspil mellem introduktionsprogrammets tre delelementer
51	4.1. Hvad introduktionsprogrammets tre delelementer kan bidrage med
51	4.1.1. Forudsætninger for at lære dansk
53	4.1.2. Aktiveringens force i samspillet
53	4.1.3. Danskundervisningens force i samspillet
54	4.2. Kombinerede forløb, tilrettelæggelsesformer og kombinationsmuligheder
54	4.2.1. Modeller for tilrettelæggelse af kombinerede forløb
59	4.2.2. Generelle kombinationsmuligheder
61	4.2.3. Kombinationsmuligheder afhængig af individuelle forudsætninger
73	5. Konkrete eksempler på tilrettelæggelse af introduktionsforløb, der kombinerer danskundervisning, aktivering og kursus i samfundsforståelse m.v.
73	5.1. Eksempler på kommunal organisering af introduktionsprogrammet
73	5.1.1. Modulopbygget introduktionsprogram i Aalborg Kommune
75	5.1.2. Fælles kommunalt introduktionsprogram i Hedensted og Juelsminde Kommuner med særlig vægt på afdækning af udlændinges forudsætninger og behov
76	5.1.3. Fynsk tværkommunal integrationsindsats med kombination af danskundervisning og anden undervisning i en tidlig fase
76	5.1.4. Introduktionsprogram for udlændinge i Fredericia Kommune
78	5.1.5. Et akut og et langsigtet beredskab i Ballerup Kommune
79	5.1.6. Familiebaseret danskundervisning i eget hjem i Søllerød Kommune inden start på sprogcentret
80	5.1.7. En vifte af kombinerede tilbud til børn, unge og voksne i Helsingør Kommune i den tidlige integrationsfase
81	5.2. Sprogcentret som entreprenør for kombinerede forløb
81	5.2.1. Danskundervisning ved Vejle-Fredericia Sprogcenter og introducerende sprogkurser
83	5.2.2. Holstebro Sprogcenter som entreprenør for et tværkommunalt introduktionsprogram

84	5.2.3. Supplerende voksenundervisning i kombination med danskundervisning på Dansk Flygtningehjælps Sprogcenter i Odense
85	5.2.4. Heldagstilbud på Århus Kommunes Sprogcenter
86	5.2.5. Danskundervisning, praktik og vejledning på spor 2, trin 2 ved FOF Herning Sprogcenter
87	5.3. Danskundervisning kombineret med beskæftigelse og praktik
88	5.3.1. Danskere og udlændinge på samme værksted i Herning
88	5.3.2. Kulturkældereren i Randers
89	5.3.3. Dansk på arbejdspladser i Midt- og Vestjylland
90	5.3.4. Danskundervisning i tilknytning til arbejdsplads i Nordsjælland
91	5.3.5. Fælles introduktion for nye udenlandske og danske medarbejdere på fabrik i Østjylland
92	5.3.6. Balturist, et praktisk servicebureau for foreninger i Ballerup
93	5.4. Danskundervisning kombineret med kurser på folkehøjskoler og daghøjskoler
93	5.4.1. Samfundskendskab på folkehøjskole i Askov og Søndre Felding
93	5.4.2. Sprogcenter og daghøjskole i Næstved
94	5.4.3. Dansk på daghøjskole efter den grundlæggende danskundervisning i Århus
95	5.5. Introduktionsforløb for målgrupper med særlige behov
95	5.5.1. Danskundervisning og aktivering af flygtningekvinder i Helsingør
95	5.5.2. Danskundervisning, vejledning og fritidsaktiviteter for kvinder med små børn i Kolding
96	5.5.3. Rehabiliteringstilbud til traumatiserede udlændinge
97	5.5.4. Ungdomsafdeling af Aalborg Sprogcenter
98	5.5.5. Tosprogede unge på ungdomsskole i Vejle

Bilag:

99	1. Lov- og regeloversigt
101	2. Integrationsloven og lov om aktiv socialpolitik - en sammenlignende oversigt
107	3. Undervisningsmodellen for dansk som andetsprog
108	4. Sprogcentrenes indberetningsskema vedr. dansksprogligt standpunkt
109	5. Henvisningsskema for optagelse på sprogcenter
110	6. Beskrivelse af de særligt tilrettelagte uddannelsesaktiviteter efter integrationslovens § 23, stk. 2, pkt. 3
119	7. Litteratur

Resume

Nedenfor er ganske kort gengivet indholdet i vejledningens enkelte kapitler.

I *kapitel 1* gennemgås Undervisningsministeriets og Indenrigsministeriets regelgrundlag for danskundervisning, aktivering og kursus i samfundsforståelse. Desuden gives en kort introduktion til de relevante bestemmelser i lov om aktiv socialpolitik, lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik samt i lov om specialundervisning for voksne og læsekurser i dansk.

I *kapitel 2* beskrives indholdet i introduktionsprogrammets tre elementer: Danskundervisning, kursus i samfundsforståelse og aktivering. Indledningsvis beskrives samarbejdet omkring introduktionsprogrammets tilrettelæggelse og gennemførelse samt den fleksible organisering og finansieringen af introduktionsprogrammet.

I *kapitel 3* redegøres for udarbejdelse af den individuelle handlingsplan samt vejledningsforpligtelser. I kapitlets første del redegøres der for samarbejdet om handlingsplanen, dens forudsætninger, formål og indhold samt løbende justering. Endvidere beskrives behovet for afklaring af udlændinges medbragte kvalifikationer i tilknytning til handlingsplanens udarbejdelse. I anden del

beskrives kommuners, sprogcentres og andre uddannelsesinstitutioners vejledningsforpligtelse. Også aktiveringstilbudets vejledningsmuligheder omtales.

I *kapitel 4* beskrives samspillet mellem introduktionsprogrammets tre delelementer: Danskundervisning, kursus i samfundsforståelse og aktivering. Der redegøres indledningsvis for, hvad de enkelte dele i særlig grad kan bidrage med. En række modeller for kombinerede forløb beskrives. Der redegøres også for såvel generelle kombinationsmuligheder som kombinationsmuligheder, der er afhængige af den enkelte udlændings individuelle forudsætninger.

Kapitel 5 er at betragte som et idékatalog ud fra konkrete eksempler på organisering, tilrettelæggelse og gennemførelse af introduktionsprogrammets enkelte dele. Det indledes med en række eksempler på kommunal organisering fulgt af eksempler på kombinerede forløb, hvor sprogcentret er hovedansvarlig for tilrettelæggelse og gennemførelse. Herefter følger eksempler på, hvorledes danskundervisningen kan kombineres med beskæftigelse og praktik samt kursusvirksomhed på folkehøjskoler og daghøjskoler. Endelig fremdrages nogle eksempler på kombinerede forløb for målgrupper med særlige

behov (kvinder, traumatiserede og unge 18-25årige).

De enkelte eksempler danner tilsammen en mosaik, som kan vise muligheder og variationer i samspillet mellem de enkelte dele af introduktionsprogrammet.

I kapitel 1 gennemgås Undervisningsministeriets og Indenrigsministeriets regelgrundlag for danskundervisning, aktivering og kursus i samfundsforståelse. Desuden gives en kort introduktion til de relevante bestemmelser i lov om aktiv socialpolitik, lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik samt i lov om specialundervisning for voksne og læsekurser i dansk.

1.1. Danskundervisningsloven

Reglerne om danskundervisningen findes i Undervisningsministeriets lov nr. 487 af 1. juli 1998 om undervisning i dansk som andetsprog for voksne udlændinge m.fl. og sprogcentre (danskundervisningsloven) som ændret ved lovbekendtgørelse nr. 108 af 11. februar 2000. Lovens bestemmelser om undervisningens indhold, tilrettelæggelse, udbud m.v. og dens samspil med aktiveringsindsatsen er udmøntet i Undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 941 af 15. december 1998 om undervisning i dansk som andet-sprog for voksne udlændinge m.fl. og sprogcentre (danskundervisningsbekendtgørelsen). Bekendtgørelsens bestemmelser og fagbilag om undervisningens indhold og tilrettelæggelse er uddybet i undervisningsvejledninger for spor 1, spor 2 og spor 3, Undervisningsministeriet 1999.

Danskundervisningsloven blev ændret

ved lov nr. 1125 af 29. december 1999 om refusion af udgifter til uddannelse i forbindelse med aktivering m.m.

Ændringen betyder, at AF med virkning fra 1. januar 2000 betaler alle udgifter til undervisning i dansk for alle ledige forsikrede, som deltager i undervisning efter danskundervisningsloven i henhold til en handlingsplan.

I Undervisningsministeriets vejledning om sprogcentrenes tilbud til ledige AF-henviste kursister af marts 1999 gives en nøjere anvisning på indhold og tilrettelæggelse af danskundervisning for forsikrede ledige med mangelfulde danskkundskaber, der henvises til sprogcentre af AF som led i aktivering, samt eksempler på kombination af danskundervisning og aktivering i henhold til lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik (jf. 1.4.).

Danskundervisningsloven har som sit primære mål at styrke kvaliteten og

effektiviteten af danskundervisningen og sikre dens samspil med den øvrige integrationsindsats. Ifølge loven har alle udlændinge over 18 år, der er folkeregistreret i kommunen, ret til at modtage undervisning i dansk som andetsprog, hvis deres dansksproglige forudsætninger er for utilstrækkelige til, at de kan klare sig i det danske samfund. Målgruppen for danskundervisningsloven er således bredere end gruppen af udlændinge, der er dækket af integrationsloven (jf. bilag 2).

Formålet med danskundervisningen er, at voksne udlændinge på baggrund af deres sproglige og kulturelle forudsætninger tilegner sig viden om og færdigheder i at forstå og anvende dansk. Undervisningen skal fremme deltagerens aktive brug af det danske sprog, og den skal udvikle deres bevidsthed om dansk kultur og danske samfundsforhold og herigennem medvirke til, at de kan fungere i det danske samfund. Undervisningen skal give deltagerne mulighed for at opnå almene forudsætninger for fortsat uddannelse og almene kundskaber og færdigheder, som er relevante i forhold til arbejdslivet, og som kan styrke deres aktive medvirken i det danske samfund (jf. 2.3.2.).

Danskundervisningen udbydes af 50 sprogcentre landet over. Ansvaret for kvaliteten og driften af sprogcentrenes undervisningstilbud er placeret hos de 43 kommuner, hvor sprogcentrene er beliggende (centerkommunerne). Centerkommunerne skal føre det pædago-

giske, administrative og økonomiske tilsyn med sprogcentrenes virksomhed på vegne af de kommuner, der i fællesskab benytter sig af sprogcentrenes undervisningstilbud. Centerkommunerne er over for Undervisningsministeriet ansvarlige for sprogcentrenes virksomhed (jf. 2.3.4.). Der henvises til Undervisningsministeriets vejledning om centerkommunernes tilsyn af januar 2000.

Kursistens bopælskommune skal som den integrationsansvarlige myndighed sørge for, at den pågældende udlænding får den danskundervisning, der er nødvendig for vedkommendes integration. Det er ligeledes kursistens bopælskommune, der finansierer udgifterne forbundet med danskundervisningen. Den kommunale finansiering dækker sprogcentrenes ordinære danskundervisningstilbud, hvis indhold og tilrettelæggelse er reguleret i danskundervisningsbekendtgørelsen (jf. 2.2.2.).

Danskundervisningen kan afsluttes med en prøve på de afsluttende undervisningsniveauer. De nærmere regler for de afsluttende centralt stillede sprogpøver er fastsat i Undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 108 af 19. februar 1999 om prøver inden for undervisning i dansk som andetsprog for voksne udlændinge m.fl. med tilhørende vejledninger om prøvernes indhold af marts 1999 og om den praktiske prøveafholdelse af marts 1999 (jf. 2.3.3.).

I regeringens handlingsplan for bedre integration af februar 2000 indgår som et af initiativerne en udvidelse af dansk-undervisningslovens målgruppe til at omfatte danske statsborgere med udenlandsk baggrund, som ikke behersker dansk i et sådant omfang, at de kan fungere i det danske samfund. Forslag til justering af danskundervisningsloven i overensstemmelse hermed kan forventes fremsat i Folketingssamlingen 2000/2001.

1.2. Integrationsloven

Efter Indenrigsministeriets lov nr. 474 af 1. juli 1998 om integration af udlændinge i Danmark (integrationsloven) skal nyankomne udlændinge, der er fyldt 18 år og omfattet af loven, tilbydes et introduktionsprogram, der tilrettelægges af den ansvarlige kommune. Introduktionsprogrammet har en varighed på tre år.

Lov nr. 474 af 1. juli 1998 er ændret ved lov nr. 57 af 25. januar 2000 om ændring af lov om integration af udlændinge i Danmark (integrationsloven) med flere love, jf. lovbekendtgørelse nr. 223 af 31. marts 2000.

Introduktionsprogrammet omfatter et kursus i samfundsforståelse, danskundervisning og aktivering. Kurset i samfundsforståelse og danskundervisning skal tilbydes alle udlændinge, der er omfattet af loven, mens aktivering alene skal tilbydes udlændinge, der er berettiget til introduktionsydelse, herunder udlændinge, der er berettiget til

den særlige introduktionsydelse efter integrationslovens § 27 a, stk 1.

Kommunalbestyrelsen kan i henhold til integrationslovens § 16, stk. 6, tilbyde udlændinge, som opfylder betingelserne herfor, hjælp efter kapitel 6 og 7 i lov om aktiv socialpolitik, dvs. revalidering, skånejobs og fleksjobs i stedet for introduktionsprogram. Udlændinge, som tilbydes hjælp efter kapitel 6 og 7 i lov om aktiv socialpolitik, er således ikke berettiget til introduktionsprogrammets aktiveringsdel og kursus i samfundsforståelse, men vil fortsat skulle tilbydes danskundervisning efter danskundervisningsloven. Et tilbud om revalidering forudsætter, at integrationslovens aktiveringstilbud ikke er tilstrækkelige, hvorfor revalidering er subsidiær i forhold til introduktionsprogrammet.

Reglerne om introduktionsprogrammet findes i integrationslovens kapitel 4.

Reglerne om kursus i samfundsforståelse findes i § 20, reglerne om danskundervisning findes i §§ 21 og 22, mens reglerne om aktivering findes i §§ 23 og 24. Integrationslovens kapitel 5 fastsætter reglerne for, hvilke udlændinge der er berettiget til introduktionsydelse.

Formålet med kurset i samfundsforståelse er at give udlændingen en første information om danske samfundsforhold. De nærmere regler om kurset er fastsat i Indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 935 af 15. december 1998 om kursus i samfundsforståelse i medfør af integrationsloven (jf. 2.4.).

Formålet med aktiveringen er (ligesom danskundervisningen) at give nyankomne udlændinge de nødvendige forudsætninger for og færdigheder til at fungere som samfundsborger, i beskæftigelse eller i uddannelse. Aktiveringens indhold og varighed skal sammen med danskundervisning og kursus i samfundsforståelse udgøre et sammenhængende og afbalanceret introduktionsprogram, der skal tilrettelægges under hensyn til de nævnte målsætninger.

Integrationslovens § 23, stk. 2, nr. 1-6, indeholder en udtømmende opregning af de typer af aktiviteter, som aktiveringen kan omfatte.

De nærmere regler for aktiveringsindsatsen er fastsat i Indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 58 af 25. januar 2000 om aktivering efter integrationsloven (aktiveringsbekendtgørelsen) (jf. 2.5.).

Indenrigsministeriets vejledning af 23. december 1998 om aktivering efter integrationsloven redegør mere detaljeret for reglerne om aktivering efter integrationsloven, herunder indholdet af de enkelte aktivitetstyper.

De nærmere regler om refusion m.v. er fastsat i Indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 151 af 3. marts 2000 om statsrefusion og tilskud, regnskabsaflæggelse og revision på integrationsområdet.

1.2.1. Særligt om undladelse af tilbud og nedsættelse af introduktionsydelse samt flytning

Kommunalbestyrelsen kan efter integrationslovens § 20, stk. 2, § 21, stk. 4 og § 23, stk. 8, helt eller delvis undlade at tilbyde en udlænding deltagelse i kurset i samfundsforståelse, danskundervisning og/eller aktivering, når ganske særlige forhold taler derfor.

Der kan f.eks. være tale om fysisk eller psykisk handicappede, torturofre og traumatiserede flygtninge. På tilsvarende vis vil kommunalbestyrelsen kunne udskyde tilbudet, hvis den pågældende udlænding på grund af sygdom, graviditet, barsel eller manglende anvisning af børnepasning ikke har mulighed for at tage imod tilbudet.

Hvis en udlænding på grund af sygdom eller andre forhold ikke kan deltage i kurset i samfundsforståelse, danskundervisning og/eller aktivering, bør kommunalbestyrelsen være opmærksom på, at den pågældende kan have et særligt behov for at få tilrettelagt et introduktionsforløb, som kan føre til, at den pågældende på længere sigt kommer i beskæftigelse eller påbegynder en uddannelse. Et sådant forløb kan eksempelvis indeholde et behandlingstilbud.

Ønsker en udlænding at flytte kommune, skal kommunalbestyrelsen i tilflytterkommunen overtage ansvaret for introduktionsprogrammet, hvis flytningen er af væsentlig betydning for den pågældende udlændings integrations-

forløb, eller hvis særlige personlige forhold i øvrigt taler derfor (jf. § 18 i integrationsloven).

Det vil f.eks. være at anse som af væsentlig betydning for integrationsforløbet, hvis en udlænding opnår beskæftigelse, virksomhedspraktik eller optagelse på en uddannelsesinstitution i en anden kommune, hvortil der ikke umiddelbart er transportmuligheder. Det beror på en konkret vurdering, om kommunalbestyrelsen kan godkende, at introduktionsforløbet fortsætter i denne kommune.

Kommunalbestyrelsen i tilflytterkommunen kan bestemme, at introduktionsydelsen nedsættes eller bortfalder, hvis den ikke kan godkende at overtage introduktionsprogrammet. Det skal understreges, at tilflytterkommunen fortsat vil være forpligtet til at tilbyde den pågældende danskundervisning i henhold til lov nr. 487 (danskundervisningsloven).

Hvis en udlænding, der tilbydes hjælp efter kapitel 6 og 7 i lov om aktiv socialpolitik, flytter til en anden kommune, vil kommunalbestyrelsen i tilflytterkommunen skulle tage stilling til, om vedkommende fortsat er berettiget til hjælp efter disse bestemmelser.

En udlænding, der modtager introduktionsydelse, kan ikke uden konsekvenser udeblive fra eller afvise at deltage i et tilbudt introduktionsprogram. Konsekvenserne for udeblivelse er reguleret i integrationslovens §§ 30 og 31.

Efter disse bestemmelser kan kommunalbestyrelsen træffe beslutning om nedsættelse eller ophør af introduktionsydelsen, hvis en udlænding udebliver fra introduktionsprogrammet eller dele heraf eller afviser at deltage heri.

Kommunalbestyrelsen kan således træffe afgørelse om at nedsætte introduktionsydelsen med indtil 20%, hvis udlændingen uden rimelig grund udebliver fra introduktionsprogrammet. Nedsættelsen eller ophøret varer, så længe der er grundlag herfor. Kommunalbestyrelsen skal vurdere grundlaget for nedsættelse eller ophør af introduktionsydelsen ved udgangen af hver måned.

Det er en betingelse, at udeblivelsen eller afvisningen af introduktionsprogrammet er sket uden rimelig grund, for at kommunalbestyrelsen kan træffe beslutning om nedsættelse af introduktionsydelsen med op til 20% eller ophør af ydelsen.

Kommunalbestyrelsens vurdering af, om der skal ske nedsættelse eller ophør af ydelsen skal tage udgangspunkt i, hvad udlændingen skønnes at kunne klare. En udlænding kan således ikke uden konsekvenser for introduktionsydelsen afslå at tage imod introduktionstilbud med for eksempel den begrundelse, at virksomhedstillægget i forbindelse med virksomhedspraktik er for lavt, eller at praktikvirksomhedens arbejdsområder falder uden for udlændingens tidligere arbejdsfelt.

Konkrete forhold ved tilbudet eller hos udlændingen kan bevirke, at tilbudet i forhold til udlændingen ikke er rimeligt. For eksempel kan et aktiveringstilbud forudsætte fysiske eller psykiske ressourcer, som udlændingen ikke har. Endvidere skal transporttiden til det sted, hvor aktiveringen finder sted, være rimelig.

1.3. Lov om aktiv socialpolitik

Formålet med lov om aktiv socialpolitik (lovbkg. nr. 707 af 29. september 1998 § 1, stk. 1) er at forebygge, at personer, der har eller kan få vanskeligheder ved at fastholde et arbejde, får behov for hjælp til forsørgelse, og at skabe et økonomisk sikkerhedsnet for enhver, som ikke på anden måde kan skaffe det nødvendige til sig selv og sin familie.

Lov om aktiv socialpolitik udgør det underste sociale sikkerhedsnet og gælder for enhver, der opholder sig lovligt her i landet. Hjælpen kan bestå i vejledning om, hvordan den pågældende ved egen hjælp kan klare øjeblikkelige eller kommende økonomiske problemer, eller kommunen kan vurdere, at der skal ydes mere vedvarende hjælp i form af f.eks. kontanthjælp.

Loven får dermed betydning for udlændinge, der ved den tre-årige integrationsperiode udløb endnu ikke er blevet selvforsørgede og ikke forsørges efter anden lovgivning.

Ingen udlænding, der tilbydes introduktionsprogram, kan få hjælp efter lov om aktiv socialpolitik. Udlændinge, der modtager hjælp efter kapitel 6 og 7 i lov om aktiv socialpolitik (revalidering, skånejobs eller fleksjobs), deltager således ikke i introduktionsprogrammet, jf. § 16, stk. 6, i integrationsloven.

Loven rummer en bred vifte af tilbud, der skal medvirke til, at modtageren bliver i stand til at klare sig selv. Kommunen skal således efter lovens § 8 senest otte uger efter første udbetaling af løbende hjælp vurdere, om hjælp i form af kontanthjælp og aktivering er tilstrækkelig til, at modtageren kan klare sig selv. Vurderer kommunen, at dette ikke er tilfældet, skal den så vidt muligt give andre egnede tilbud, f.eks. revalidering, skånejob eller lignende. For en nærmere uddybning af reglerne herom kan henvises til Socialministeriets vejledning om lov om aktiv socialpolitik af 5. marts 1998.

Aktivering

Personer, der er berettiget til at modtage kontanthjælp, har efter § 13 i lov om aktiv socialpolitik ret og pligt til at tage imod et tilbud om arbejde, aktivering eller andre beskæftigelsesfremmende foranstaltninger. En person, der modtager kontanthjælp og ikke har andre problemer end ledighed, har samtidig pligt til at være tilmeldt AF.

Kommunens tilbud om aktivering til personer, der modtager kontanthjælp, kan efter §16, stk. 2, omfatte:

- Vejledning og introduktionsforløb
- Jobtræning
- Individuel jobtræning
- Særligt tilrettelagte uddannelsesaktiviteter
- Særligt tilrettelagte aktiverende forløb
- Frivillige og ulønnede aktiviteter
- Voksen- eller efteruddannelse
- Jobrotation.

De særligt tilrettelagte uddannelsesaktiviteter er udmøntet i bekendtgørelse nr. 895 af 1. december 1997 om særligt tilrettelagte uddannelsesaktiviteter efter lov om aktiv socialpolitik.

Som opfølgning på regeringens handlingsplan for bedre integration af februar 2000 foretages en justering af bekendtgørelsens § 16 stk. 2, der bevirker, at danskundervisning kan indgå som en særlig tilrettelagt uddannelsesaktivitet. Herefter kan danskundervisningen indgå som led i aktivering af kontanthjælpsmodtagere.

Særligt tilrettelagte aktiverende forløb kan være særligt tilrettelagt vejlednings- og praktikforløb, erhvervsmodnende kurser og andre lignende forløb, hvor beskæftigelses- og uddannelseselementerne er tæt forbundet såvel tidsmæssigt som indholdsmæssigt eller korte forløb hos forskellige private arbejdsgivere og kommunale institutioner, eventuelt suppleret med vejledningsperioder.

Kommunen kan efter § 9 udarbejde en skriftlig plan, når den skønner, det vil fremme en sammenhængende indsats.

Planen skal ud fra personens egne ønsker og forudsætninger beskrive mål for arbejde eller uddannelse og fastlægge de aktiviteter, der kan føre frem til målet.

Hvis kontanthjælpsmodtageren er under 30 år, skal kommunen give tilbud om aktivering senest efter en sammenhængende periode på 13 uger med kontanthjælp, jf. § 20, stk. 1. Omfanget af aktiveringstilbudet er afhængigt af, om årsagen til udbetaling af hjælp alene er ledighed, eller om modtageren af hjælpen har sociale problemer ud over ledighed. Hvis personen alene har ledighed som problem, skal tilbudet være på mindst 30 timer om ugen eksklusiv forberedelsestid og transport, jf. § 20, stk. 3. Hvis personen har problemer ud over ledighed, skal tilbudets omfang fastsættes ud fra en vurdering af den aktiveredes behov og forudsætninger, jf. § 20, stk. 4.

Er kontanthjælpsmodtageren over 30 år, skal tilbudet gives senest efter en sammenhængende periode på 12 måneder med kontanthjælp, og tilbudets omfang fastsættes af kommunen, jf. § 21.

En kontanthjælpsmodtager, der afviser tilbud om aktivering eller arbejde, mister kontanthjælpen, jf. lovens § 41. Hvis personen udebliver fra et tilbud, nedsættes hjælpen forholdsmæssigt svarende til det antal timer, den pågældende udebliver, jf. lovens § 39, stk. 2.

Revalidering

Personer, hvis arbejdssevne er begrænset

af fysiske, psykiske eller sociale årsager, kan få tilbud om revalidering, hvor målet er hel eller delvis selvforsørgelse på arbejdsmarkedet, jf. lov om aktiv socialpolitik § 46, stk. 1 og 2. Det er en betingelse for tilbud om revalidering, at der er en realistisk mulighed for, at personen gennem revalidering kan blive i stand til at klare sig selv helt eller delvist. Tilbud er endvidere betinget af, at aktiviteter efter denne eller anden lovgivning ikke er tilstrækkelige til, at de pågældende kan klare sig selv.

Revalidering kan bestå i en eller flere af følgende aktiviteter:

- Arbejdsprøvning
- Erhvervsmodnende eller afklarende aktiviteter
- Uddannelse (herunder danskundervisning)
- Optræning hos private eller offentlige arbejdsgivere
- Hjælp til selvstændig virksomhed, jf. lovens § 50, stk. 2

Erhvervsmodnende og afklarende aktiviteter kan være arbejdsprøvning, ophold på daghøjskole, folkehøjskole eller produktionsskole, erhvervsmodnende og erhvervsintroducerende kurser, jobindslusningsprojekter, undervisning på 9.-10. klasseniveau samt gymnasie- og hf-niveau m.v. (jf. Socialministeriets vejledning afsnit 6.2.2). Uddannelse kan være både erhvervsforberedende skolegang og kompetencegivende uddannelse (jf. Socialministeriets vejledning afsnit 6.2.3).

1.4. Lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik

I dette afsnit beskrives alene bestemmelserne om ledige dagpengemodtagers ret til deltagelse i danskundervisning m.v. AF kan ifølge lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik (lovbkg. nr. 666 af 19. august 1999, § 18 som ændret ved lov nr. 1082 af 29. december 1999) tilbyde ledige dagpengemodtagere, som har svært ved at få beskæftigelse p.g.a. manglende danskundskaber, en indledende sproglig vurdering, sprogundervisning og en afsluttende sprogtest. Disse bestemmelser er udmøntet i Arbejdsministeriets bekendtgørelse nr. 1158 af 29. december 1999 om en aktiv arbejdsmarkedsindsats.

Sigtet med tilbudet om sprogundervisning er, at den ledige kan forbedre sine muligheder for at få ordinær beskæftigelse eller eventuelt deltage i øvrige tilbud efter lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik, jf. bekendtgørelsens § 122, stk. 2. Ledige dagpengemodtagere har ret og pligt til sprogundervisning i mindst 18 timer om ugen. Ledige, der har særligt vanskeligt ved at læse og skrive, og som deltager i alfabetiseringsundervisning, har ret og pligt til et ugentligt antal undervisningstimer på mindst 12 timer. AF kan fastsætte timetallet i samråd med sprogcentret, hvis sprogundervisningen kombineres med andre tilbud efter Arbejdsministeriets bekendtgørelse (jf. § 138, stk. 2-4 og 153, stk. 1-3.).

Tilbud gives i henhold til Undervis-

ningsministeriets danskundervisningslov (jf. bekendtgørelsens § 122, stk. 3). Sprogcentret skal ifølge § 27 i danskundervisningsloven tilbyde undervisning i dansk til ledige, der modtager arbejdsløshedsdagpenge, senest tre måneder efter anmodning fra AF. Forpligtelsen omfatter også danske statsborgere med utilstrækkelige dansk-kundskaber, der modtager arbejdsløshedsdagpenge.

Sprogcentrenes tilbud til forsikrede ledige i form af sproglig vurdering, sprogundervisning og afsluttende sprogtest er beskrevet i danskundervisningsbekendtgørelsens § 17.

Sprogundervisningen tilbydes inden for rammerne af sprogcentrenes ordinære undervisningstilbud. Undervisningen skal tilrettelægges sådan, at den kan suppleres med anden aktivering, herunder deltagelse i anden voksenundervisning, jobtræning og praktik m.v. AF kan desuden rekvirere undervisning med et særligt indhold, særskilt tilrettelagt for grupper af AF-kursister.

Indholdet og tilrettelæggelsen af danskundervisningen og samspillet med anden aktivering er beskrevet i Undervisningsministeriets vejledning fra marts 1999 om sprogcentrenes tilbud til ledige AF-henviste kursister.

Alle udgifter til undervisning i dansk efter danskundervisningsloven for forsikrede ledige, som deltager i undervisningen efter anmodning fra AF som led

i handlingsplan for den pågældendes aktivering, afholdes af AF. Det drejer sig om udgifter til sproglig vurdering, undervisningen samt til den sprogtest, den AF-henviste kursist kan tage, hvis denne ikke kan afslutte undervisningen med deltagelse i en af de centralt stillede, afsluttende prøver, jf. danskundervisningslovens § 27.

Desuden afholder AF udgifterne til evt. rekvireret undervisning med særligt indhold (jf. 2.2.2.).

1.5. Lov om specialundervisning for voksne og læsekurser for voksne

Danskundervisningsloven (lov nr. 487) indeholder ingen bestemmelser om bistand og støtte til handicappede kursister, men mulighederne findes i lov om specialundervisning for voksne og læsekurser for voksne (lovbkg. nr. 866 af 7. november 1995 (specialundervisningsloven) som ændret ved lov nr. 980 af 17. december 1997) samt bekendtgørelse nr. 838 af 11. november 1997 om specialundervisning for voksne og læsekurser for voksne m.v.

Ifølge lov om specialundervisning skal amtsrådet sørge for, at personer med fysiske eller psykiske handicap, der er tilmeldt folkeregisteret inden for amtskommunen, efter undervisningspligtens ophør kan få undervisning og specialpædagogisk bistand.

Sigtet hermed er at afhjælpe eller begrænse virkningerne af disse handicap

(kompenserende specialundervisning). Amtet har pligt til at betale for specialundervisning, materialer og udstyr (specialundervisningslovens §§ 1 og 4).

I nogle tilfælde vil udlændinge have behov for specialundervisning for at kompensere et handicap, f.eks. således at den pågældende bliver i stand til at modtage danskundervisning.

Læsekurserne foreslås afløst af Lov om forberedende voksenundervisning (FVU-loven). Formålet med den forberedende voksenundervisning er at give voksne bedre mulighed for at forbedre og supplere deres grundlæggende færdigheder i læsning, stavning og skriftlig fremstilling samt talforståelse, regning og basale matematiske begreber med henblik på videre uddannelse samt at styrke voksnes forudsætninger for aktiv medvirken i alle sider af samfundslivet. Ifølge FVU-loven tilbydes der et særligt tilrettelagt modul i læsning, stavning og skriftlig fremstilling for de tosprogede kursister, der som minimum har dansksproglige forudsætninger svarende til sprogcentrenes Almenprøve 1-niveau, men som (endnu) ikke har dansksproglige forudsætninger til at følge de øvrige FVU-moduler i læsning, stavning og skriftlig fremstilling med udbytte. Denne undervisning udbydes fra 1. januar 2001.

Introduktionsprogrammets tre elementer

I kapitel 2 beskrives indholdet i introduktionsprogrammets tre elementer: Danskundervisning (2.3.), kursus i samfundsforståelse (2.4.) og aktivering (2.5.). Indledningsvis beskrives samarbejdet omkring introduktionsprogrammets tilrettelæggelse og gennemførelse (2.1.), samt den fleksible organisering og finansieringen af introduktionsprogrammet (2.2.).

2.1. Samarbejde om introduktionsprogrammet

Samarbejde er et nøglebegreb i integrationsindsatsen.

Med integrationslovens bestemmelser om boligplacering af flygtninge er der sket en større geografisk spredning af nytilkomne udlændinge end hidtil. Det betyder bl.a., at kursistgrundlaget ikke er tilstrækkeligt til, at hver enkelt integrationsansvarlig kommune kan oprette et sprogcenter med egen administration, vejledning, rammer for pædagogisk udviklingsarbejde og prøveberedskab m.v. Det forudsættes derfor, at kommunerne samarbejder herom. Hertil kommer danskundervisningslovens forudsætning om et tværgående samarbejde mellem sprogcentre om udbudet af undervisningsmodellens spor, trin og niveauer med henblik på at kunne give den enkelte udlænding det bedst mulige undervisningstilbud.

Også integrationslovens forudsætning

om tilrettelæggelse af et introduktionsprogram for den enkelte udlænding, der kombinerer danskundervisning, aktivering og kursus i samfundsforståelse nødvendiggør et tæt og forpligtende samarbejde mellem kommunerne og de øvrige aktører involveret i programmerens tilrettelæggelse og gennemførelse.

Såvel integrationsloven som danskundervisningsloven med tilhørende bekendtgørelser indeholder da også bestemmelser om samarbejdet og samspillet.

Bl.a. skal danskundervisningen tilrettelægges fleksibelt såvel tidsmæssigt som geografisk med henblik på at tilgodese mulighederne for at kombinere undervisningen med beskæftigelse, uddannelse eller aktivering, jf. danskundervisningsbekendtgørelsens § 6, stk. 1.

Af hensyn til ønsket om at placere danskundervisningen så tæt på aktiveringen som muligt, kan sprogcentre

henlægge dele af deres undervisningstilbud til lokalafdelinger eller til andre offentlige eller private uddannelsesinstitutioner.

Danskundervisning og aktivering har tidligere ofte været opfattet som uforenelige størrelser, udmøntet i to, tilsvarende uforenelige synspunkter:

“Kursisten skal lære dansk først, herefter er deltagelse i andre aktiviteter relevant.”

“Dansk læres først og fremmest i samvær med danskere på arbejdspladsen eller i andre sociale fællesskaber.”

Begge synspunkter er udtryk for utilstrækkelig forståelse for, hvorledes danskundervisning og aktivering/beskæftigelse kan være til gensidig støtte.

Samarbejdet mellem sprogskoler og kommuner om aktiveringsindsatsen har tidligere - før integrationsloven og den reviderede danskundervisningslov - ikke været fuldt ud tilfredsstillende. Mange sprogskoler har isoleret sig og ikke været tilstrækkelig fleksible i tilrettelæggelsen af undervisningen i overensstemmelse med de kommunale behov. Kommunerne har på deres side, uden tilstrækkelig hensyntagen til skolernes arbejdsvilkår og uden forudgående varsel, trukket kursister ind og ud af undervisningen med henblik på aktivering.

Med danskundervisningsloven og integrationsloven er der skabt et klart

grundlag for det nødvendige samarbejde. Skal samarbejdet og samspillet lykkes, må det baseres på dialog og gensidig respekt, samt viden om de forskellige vilkår for aktiviteten og om, hvilken måde de enkelte elementer kan berige hinanden på. Sprogcentrene må være bevidste om de krav og forventninger, der stilles til kommunerne i integrationsindsatsen. Og kommunerne skal kende sprogcentrenes vilkår for undervisningens tilrettelæggelse (økonomiske vilkår, planlægningshorisont, undervisningsmodellen og kravet om niveaudifferentieret undervisning), der ofte kan være vanskeligt at forene med kommunernes behov og forventninger.

Det kan anbefales, at organiseringen af det lokale samarbejde mellem sprogcentre og kommuner formaliseres, bl.a. gennem regelmæssig mødevirksomhed. Samarbejdet kan også fremmes gennem etablering af fælles efteruddannelseskurser for kommunernes og sprogcentrenes medarbejdere på området. Undervisningsministeriet har udviklet indholdet i sådanne efteruddannelses tilbud.

Samarbejdet omkring den lokale, kommunale integrationsindsats er bl.a. forankret i integrationsrådene.

Ifølge integrationsloven skal kommunalbestyrelsen oprette integrationsråd i kommuner, hvor flere end 50 personer over 18 år i fællesskab fremsætter skriftlig anmodning herom. Integrationsråd består af mindst syv medlemmer med

bopæl i kommunen. Kommunalbestyrelsen skal høre integrationsrådet om integrationsindsatsen og de introduktionsprogrammer, der tilbydes af kommunalbestyrelsen. Rådet afgiver vejledende udtalelser herom. Der henvises til lovens § 42.

Kommunalbestyrelsen kan i øvrigt til enhver tid selv vælge at oprette et integrationsråd.

Det vil være naturligt, at kommuner uden integrationsråd på anden vis inddrager udlændinge og andre involverede aktører som sparringspartnere for den lokale integrationsindsats.

Samarbejdet om integrationsindsatsen kan endvidere foregå inden for rammerne af de sprogcenterråd, som i henhold til danskundervisningslovens § 14, stk. 1, skal oprettes på alle sprogcentre. I sprogcenterrådet deltager centerkommunen, de tilsluttede kommuner, AF, det lokale arbejdsmarked, voksenuddannelsesinstitutioner og andre interessenter (jf. 2.3.4.). Sprogcenterrådene skal bl.a. rådgive om hensigtsmæssige samarbejdsformer mellem sprogcentre og kommuner.

For at sikre det tættest mulige samarbejde mellem sprogcentre og den øvrige integrationsindsats kan det anbefales at sikre personsammenfald i sprogcenterråd og integrationsråd.

2.2. Fleksibel organisering og finansieringen af introduktionsprogrammet

2.2.1. Fleksibel organisering

Kommunalbestyrelsen har i henhold til integrationslovens § 4 ansvaret for introduktionsprogrammet for udlændinge. De brede rammer for aktivering (jf. 1.2. og 2.5.) og samspillet mellem de enkelte dele af introduktionsprogrammet (jf. kapitel 4) giver mulighed for at inddrage mange forskellige aktører, hvor det falder naturligt og hensigtsmæssigt.

Danskundervisningen og aktiveringen tilrettelægges som nævnt ud fra den enkelte udlændings individuelle forudsætninger og behov og ud fra lokale forudsætninger og muligheder. Danskundervisningen skal gennemføres på sprogcentre og som udgangspunkt baseres på niveaudifferentieret holdundervisning.

Det stiller krav til fleksibel organisering af indsatsen, der kan sikre mulighed for variation i tilbud og tilrettelæggelse i forhold til de skiftende målgrupper.

Integrationsloven sikrer kommunalbestyrelsen muligheder for fleksibel organisering. Den enkelte kommunalbestyrelse har ansvaret for integrationsprogrammet, men har mulighed for at overlade udførelsen af bestemte opgaver til en eller flere organisationer eller foreninger, herunder Dansk Flygtningehjælp, oplysningsforbund, uddannelses-

institutioner og andre kommunalbestyrelser.

Kommunalstyrelsen kan således vælge:

- Selv at stå for hele introduktionsprogrammet.
- Overlade enkeltopgaver eller dele af introduktionsprogrammet til Dansk Flygtningehjælp eller andre aktører.
- Koordinere et net af samarbejdspartnere, som tager sig af de forskellige dele af forløbet eller samarbejder om bestemte opgaver.

Den enkelte kommunalbestyrelse kan desuden vælge at varetage opgaven eller dele deraf i samarbejde med andre kommunalbestyrelser. Den kan evt. købe sig til ydelser hos andre kommunalbestyrelser. Kommunalstyrelsen kan dog ikke overlade myndighedsansvaret for introduktionsprogrammet til andre.

Mulighed for variation og fleksibel organisering forudsætter, at kommunalbestyrelsen:

- Har viden om lokale ressourcer, der er relevante for integrationsindsatsen.
- Løbende afdækker behov for nye lokale initiativer og opbygning af beredskab.
- Er i besiddelse af viden om de lokale udlændingegrupper forudsætninger og behov.
- Samarbejder med virksomheder, uddannelses-, fritids- og kulturinstitutioner samt andre parter inden for rammerne af integrationsindsatsen (jf. 2.5.2.).

2.2.2. Introduktionsprogrammets, herunder danskundervisningens finansiering

Finansiering af introduktionsprogrammet sker i henhold til integrationslovens kapitel 9, §§ 45-48 og er udmøntet i Indenrigsministeriets bekendtgørelse om statsrefusion og tilskud, regnskabsaflæggelse og revision på integrationsområdet (bkg. nr. 151 af 3. marts 2000). De konkrete satser reguleres årligt.

Kommunernes udgifter til introduktionsprogrammet - herunder til danskundervisningen - dækkes gennem aktivitetsbestemte statstilskud, der følger den enkelte udlænding.

Staten yder i den 3-årige introduktionsperiode bopælskommunen et grundtilskud på 4.109 kr. pr. måned (år 2000-priser) for hver udlænding omfattet af introduktionsprogrammet. Dette tilskud skal dække den integrationsansvarlige kommunes sociale merudgifter og generelle udgifter i medfør af integrationslovens kapitel 3 og 4 samt dække kommunernes udgifter til forsørgelse, som ikke dækkes af refusion.

De aktivitetsbestemte tilskud til bopælskommunen er i 2000:

- 5.944 kr. pr måned pr. udlænding, der deltager i et fuldt introduktionsprogram på gennemsnitligt mindst 30 timer (20 timer i særlige tilfælde) om ugen inden for en måned.

- 4.087 kr. pr. måned pr. udlænding, som alene deltager i kursus i samskudsforståelse og danskundervisning på gennemsnitligt mindst 18 timer (12 timer ved alfabetiseringsundervisning) om ugen inden for en måned.
- 1.176 kr. pr. måned pr. udlænding, som alene deltager i særligt tilrettelagt danskundervisning på gennemsnitligt mindst 5 timer om ugen inden for en måned.

Timeopførelsen for de aktivitetsbestemte tilskud baseres på det antal timer, som den enkelte kommune tilbyder og er forpligtet til at betale for i relation til aktivering, kursus i samskudsforståelse og danskundervisning, og ikke kun det timetal, som den enkelte udlænding rent faktisk deltager i. Frivillige og ulønnede aktiviteter i henhold til integrationslovens § 23, stk. 2, nr. 5, indgår i opførelsen af det tilbudte antal timer.

Tilskud ydes for den første program-måned ved start af et introduktionsprogram inden den 16. i måneden, ellers ydes tilskuddet først fra den efterfølgende måned. Tilskud ydes for den sidste program-måned ved afslutning af et introduktionsprogram efter den 15. i måneden, ellers ydes tilskuddet kun for den foregående måned, jf. bekendtgørelsens § 5, stk. 2.

Danskundervisningens finansiering

Kommunen afholder udgifterne til undervisning af kursister, der bor i kommunen, jf. danskundervisningslovens

§ 20, stk. 1. Som en del af opfølgningen på regeringens samlede handlingsplan for bedre integration har indenrigsministeren den 29. februar 2000 fremsat forslag til lov om tilskud til undervisning i dansk som andetsprog for voksne (L 207). Ifølge lovforslaget skal staten yde et tilskud på 30 kr. pr. undervisningstime til kommuner til udgifter til undervisning i dansk som andetsprog, dog ikke for kursister, der er omfattet af integrationsloven og lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik. Finansieringen af danskundervisningen dækker alene i dag kursister med udenlandsk statsborgerskab, der henvises til undervisning på sprogcentret af kommunen. Som opfølgning på handlingsplanen for bedre integration skal endvidere danskundervisningens målgruppe udvides til også at omfatte danske statsborgere med udenlandsk baggrund. Lovforslaget forventes fremsat i Folketingssamlingen 2000/2001.

AF afholder fra 1. januar 2000 alle udgifter forbundet med undervisning af forsikrede ledige, som deltager i danskundervisning efter henvisning fra AF som led i handlingsplan for aktivering, jf. danskundervisningslovens § 27 (jf. 1.4.). Det gælder såvel udenlandske som danske statsborgere.

Den kommunale finansieringspligt omfatter sprogcentrenes ordinære undervisning, der udbydes åbent, tilrettelagt for alle kursister på det pågældende niveau, inden for rammerne af undervisningsmodellen, og hvis mål-

gruppe, indhold og tilrettelæggelse er reguleret i danskundervisningsbekendtgørelsen med tilhørende læseplaner.

Den ordinære danskundervisning omfatter ligeledes introducerende undervisningsforløb, undervisning i matematik på grundlæggende niveau og projektundervisning, jf. danskundervisningsbekendtgørelsens § 15 og § 16.

Sprogcentret kan inden for rammerne af det ordinære undervisningstilbud tilbyde undervisning i f.eks. udtale, skriftlig dansk, læsetræning og mundtlig kommunikation samt danskundervisning, der foregår i åbne studieværksteder, brobygningsforløb m.v.

Sprogcentrene kan udbyde rekvireret undervisning, jf. danskundervisningslovens § 20. Hvis kommuner, AF, private eller offentlige virksomheder eller andre finder behov herfor, kan der rekvireres undervisning fra sprogcentrene med et særligt indhold, en særlig tilrettelæggelsesform eller udbudt til en afgrænset målgruppe, der ikke kan rummes inden for rammerne af den bekendtgørelsesbelagte undervisning. Denne danskundervisning finansieres af brugerne. Det kan f.eks. dreje sig om undervisning, der rækker ud over undervisningsmodellens eller læseplanens forudsætninger, f.eks. supplerende undervisningstilbud til spor 2-kursister, der har afsluttet sprogcentrets ordinære tilbud på spor 2. Det kan også være danskundervisning med et særligt fagspecifikt

indhold, der opfylder en virksomheds behov hos tosprogede medarbejdere.

Opmærksomheden henledes på, at sprogcentrenes ordinære undervisningstilbud, der henlægges/forlægges til anden lokalitet uden for sprogcentret, ikke af den grund bliver rekvireret undervisning. Ordinær danskundervisning, der f.eks. gennemføres på en virksomhed, finansieres derfor af kommunen, medmindre undervisningen er tilpasset virksomhedens ønsker og behov på en sådan måde, at det ikke er foreneligt med bekendtgørelsens regler.

Brugerfinansieret er også den ordinære, bekendtgørelsesbelagte undervisning, der gennemføres for kursister, der ikke er omfattet af den kommunale finansieringspligt, f.eks. tosprogede kursister, der har opnået dansk statsborgerskab uden at have erhvervet tilstrækkelige danskkundskaber, eller undervisning af unge tosprogede under 18 år. Kommunalbestyrelsen i bopælskommunen kan give tilskud til denne undervisning.

Bemærk dog, at der i regeringens handlingsplan for bedre integration af februar 2000 som et af initiativerne indgår en udvidelse af danskundervisningslovens målgruppe til at omfatte danske statsborgere med udenlandsk baggrund, som ikke behersker dansk i sådant omfang, at de kan fungere i det danske samfund. Forslag til justering af danskundervisningsloven forventes fremsat i Folketingssamlingen 2000/2001.

Udgifterne til sprogcentrets virksomhed afholdes af centerkommunen på vegne af de kommuner, der benytter sprogcentrets undervisningstilbud, jf. danskundervisningsbekendtgørelsen § 30, stk. 2-5. Centerkommunen kan kræve forhåndsrefusion af kursistens bopælskommune for udgifter til sprogcentrets virksomhed og for centerkommunens administration af opgaven.

Centerkommunen kan opkræve refusion for sprogcentrets omkostninger til kursister, der er henvist til undervisning af bopælskommunen og optaget på et hold på sprogcentret, og hvor vedkommende har deltaget i undervisning i én eller flere dage af de første fem undervisningsdage. For kursister, der ikke møder til undervisning, kan centerkommunen opkræve et gebyr for visitation og holdindplacering hos den henvisende bopælskommune.

De kommunale udgifter til danskundervisning for voksne udlændinge m.fl. finansieres dels gennem statslige aktivitetsbestemte tilskud for personer omfattet af integrationsloven, dels gennem de generelle bloktilskud for øvrige kursister.

De aktivitetsbestemte tilskud ydes i forhold til omfanget af den enkelte persons deltagelse i danskundervisning og andre aktiviteter under introduktionsprogrammet. Tilskuddene følger den enkelte person.

Bloktilskudsfinansieringen er omfattet

af budgetgarantiordningen. Det betyder, at udgifterne til danskundervisning for kommunerne som helhed reguleres i forhold til de reelle udgifter på området.

2.3. Danskundervisning

2.3.1. Henvisning, visitation og optagelse

Danskundervisningen foregår på sprogcentre (jf. 2.3.4.). Optagelse til undervisning på et sprogcenter sker efter henvisning fra kursistens bopælskommune. Kommunen skal så vidt muligt imødekomme kursistens ønske til undervisningssted, hvis der er flere sprogcentre at vælge mellem i lokalområdet. Samtidig skal der tages højde for, at transporttiden mellem bopæl eller aktiveringssted og undervisningssted normalt ikke kommer til at overstige en time hver vej med offentlig transport (danskundervisningsbekendtgørelsen § 9 stk. 1 og 3).

Kommunen kan ved henvisning til et sprogcenter benytte en særlig blanket, som indeholder en række basisoplysninger til brug for sprogcentrets registrering af kursisten (jf. bilag 5).

Sprogcentret indkalder på baggrund af kommunens henvisning udlændingen til en sproglig vurdering/visitationssamtale, der normalt foregår på sprogcentret. Dog kan det aftales, at samtalen finder sted hos den kommunale sagsbehandler eller et andet sted.

Det kan ofte være nyttigt, at den kommunale sagsbehandler deltager i visitationssamtalen, ligesom det kan være hensigtsmæssigt, at sprogcentrets vejleder er med til at fastlægge danskundervisningen i den kommunale handlingsplan og dennes kombination med den øvrige integrationsindsats (jf. 3.1.).

Sprogcentret indplacerer kursisten på det relevante spor, trin og niveau for undervisningstilbudet på grundlag af vurderingen af kursistens forudsætninger og aktuelle dansksproglige niveau og mål med undervisningen.

Sprogcentret kan efter aftale med centerkommunen anvende tolkebistand i forbindelse med kursistens optagelse/visitation til sprogcentret, første holdindplacering og introduktion til sprogcentret og undervisningstilbudet samt ved uddannelses- og erhvervsvejledning, jf. bekendtgørelsens § 9, stk. 8.

Personer, der er omfattet af integrationsloven, skal kunne påbegynde undervisningen senest en måned efter, kommunen har overtaget ansvaret for den pågældende, det vil i praksis sige senest en måned efter første henvisning til sprogcentret fra den integrationsansvarlige kommune. Holdstart sker normalt fire gange om året. Øvrige kursister skal kunne påbegynde undervisningen senest tre måneder efter, at der er ansøgt herom, dvs. at den pågældende er henvist til undervisning af kommunen eller AF.

Sprogcentret kan forud for almindelig holdstart tilbyde særlige introducerende undervisningsforløb af indtil tre måneders varighed, der har til formål af forberede integrationskursisterne til det almindelige undervisningstilbud, jf. bekendtgørelsens § 15, stk. 1. Også andre kursister kan deltage på introduktionsholdene.

Kursister med forskellige dansksproglige forudsætninger og mål kan undervises sammen på introduktionskurserne. Kurserne kan tilrettelægges og gennemføres i samarbejde med kommunen og evt. kombineres med introduktion til lokalsamfundet.

Forløbet kan desuden fungere som dansksproglig visitation til den efterfølgende ordinære danskundervisning ved næste holdstart.

2.3.2. Mål, indhold, tilrettelæggelse og fravær

Danskundervisningen gennemføres i overensstemmelse med Undervisningsministeriets undervisningsmodel for dansk som andetsprog for voksne udlændinge (jf. bilag 3). Undervisningens indhold, faglige mål og tilrettelæggelse er reguleret i danskundervisningsbekendtgørelsen og uddybet i Undervisningsministeriets undervisningsvejledninger for de enkelte undervisningsspor.

Danskundervisningen tilrettelægges af sprogcentret med udgangspunkt i de aktuelle kursisters behov og forudsætninger. Den ordinære danskundervis-

ning tilrettelægges i spor, trin og niveauer i overensstemmelse med Undervisningsministeriets model for det samlede undervisningstilbud i dansk som andetsprog for voksne udlændinge (undervisningsmodellen), jf. bekendtgørelsens § 2. Målgruppen for og målet med den ordinære dansk-undervisning fremgår af bekendtgørelsens § 3.

Undervisningen foregår på tre spor. Undervisningen på spor 1 (alfabetiseringsundervisning) er tilrettelagt for kursister, der ikke har lært at læse og skrive på deres modersmål, eller som ikke har lært at læse og skrive det latinske alfabet, samt for kursister, som ikke læser og skriver så godt, at undervisningen kan følges på spor 2. Undervisningen omfatter trin 1 a, b og c og giver en første dansksproglig kvalificering og introduktion til danske kultur- og samfundsforhold med henblik på, at kursisterne kan fungere som samfundsborgere.

Undervisningen på spor 2 er tilrettelagt for kursister med en kort skole- og uddannelsesbaggrund fra hjemlandet. Undervisningen er inddelt i to trin (trin 1 og 2) og har til formål, at kursisterne får en almen dansksproglig kvalificering med henblik på at kunne fungere aktivt som samfundsborger, kunne varetage erhvervsarbejde og deltage i ikke kompetencegivende undervisning.

Undervisningen på spor 3 er tilrettelagt for kursister med en mellemlang eller lang skole- og uddannelsesbaggrund fra

hjemlandet. Undervisningen er på spor 3 inddelt i fire trin (trin 1, 2, 3 og 4) og har til formål, at kursisterne opnår en almen dansksproglig kvalificering med henblik på at kunne fungere aktivt som samfundsborger, kunne varetage erhvervsarbejde og deltage i kompetencegivende uddannelse.

Danskundervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i holdundervisning og gennemføres for de enkelte niveauer på adskilte hold, jf. bekendtgørelsens § 4, stk. 1. I særlige tilfælde kan kursister, der befinder sig på forskellige niveauer inden for et af undervisningsmodellens trin, undervises på hold sammen, hvis geografiske forhold, herunder hensynet til rimelig transporttid, ikke muliggør en hensigtsmæssig holddannelse på det enkelte niveau, jf. bekendtgørelsens § 4, stk. 4.

Omfanget af danskundervisning er normalt mindst 12 undervisningslektioner om ugen på spor 1 og mindst 18 undervisningslektioner om ugen på spor 2 og 3. Varigheden af det samlede undervisningsforløb vil afhænge af den enkelte kursists forudsætninger og mål med undervisningen. Det skønnes, at det typisk vil tage et år at gennemføre hvert af de enkelte trin på spor 1 og spor 2 og typisk 9 måneder for hvert af trinnene på spor 3. Nogle kan gøre det hurtigere, andre har behov for mere tid.

Bopælskommunen fastsætter i samarbejde med sprogcentret varighed og omfang af danskundervisningen for

kursister, som er omfattet af integrationsloven, jf. bekendtgørelsens § 8, stk. 5. Kursister, der deltager i undervisningen som led i integration eller aktivering, skal tilbydes undervisning i mindst 46 påbegyndte uger om året, jf. § 14, stk. 2. Da der er tale om påbegyndte uger betyder det, at der ikke nødvendigvis skal undervises i 46 x 5 dage om året.

Det konkrete ugentlige timetal må afhænge af den enkelte kursists behov og forudsætninger. De fleste udlændinge har behov for, at undervisning i dansk i den første tid udgør den største del af introduktionsprogrammet, mens aktiveringen efterhånden vil kunne få større og større omfang.

Danskundervisningen skal tilrettelægges fleksibelt med hensyn til omfang, tid og geografisk placering med henblik på at tilgodese mulighederne for at kombinere undervisningen med beskæftigelse, aktivering eller anden uddannelse, jf. bekendtgørelsens § 6. Den ordinære danskundervisning skal altid indholdsmæssigt følge fagbeskrivelserne uanset art af kombinationsforløb. Det skal dog understreges, at de gældende tilskudsregler kan lægge en vis styring ned over fleksibiliteten (jf. 2.2.2.).

Kursisterne har pligt til at deltage i den undervisning, som de er tilmeldt, og sprogcentret har pligt til løbende at indberette til bopælskommunen om hver enkelt kursists fremmøde/fravær, jf. bekendtgørelsens § 11, stk. 1-3.

2.3.3. Løbende vurdering af dansksprogligt standpunkt og afsluttende sprogpøver

I ethvert undervisningsforløb er det centralt, at den enkelte kursists læreproces og formålet med undervisningen kommer i fokus. Derfor etableres løbende interne evalueringer, blandt andet i form af individuelle samtaler mellem kursist og lærer. Kursistens dansktilegnelse og de opstillede mål og delmål kommer hermed i fokus og sættes ind i et større perspektiv, jf. bekendtgørelsens § 5.

Sprogcentret vurderer således løbende kursisternes sproglige udvikling og indberetter desuden umiddelbart efter udgangen af hvert kvartal den enkelte kursists standpunkt, sproglige udvikling og niveauplacering til bopælskommunen. Der benyttes et indberetningsskema, der er udarbejdet af Undervisningsministeriet (jf. bilag 4).

På indberetningsskemaet kan sprogcentret bl.a. markere, i hvilket omfang den enkelte kursist følger den gennemsnitlige indlæringshastighed. I tilfælde af observerede problemer kan sprogcentret på indberetningsskemaet anbefale en opfølgningssamtale mellem kursist og sagsbehandler. Eventuel sagsbehandler inddrages, hvis der er tegn på, at det aktuelle forløb ikke realiseres som planlagt.

Undervisningen i dansk som andet-sprog kan afsluttes med en prøve på det afsluttende niveau. Personer, der ikke

har deltaget i undervisningen, kan indstille sig som selvstuderende til den afsluttende prøve, jf. danskundervisningslovens § 7, stk. 1 og 2.

Reglerne om sprogprøverne er reguleret i Undervisningsministeriets prøvebekendtgørelse.

Som afslutning på undervisningen gennemfører sprogcentre to gange om året fem centralt stillede sprogprøver. Der henvises til undervisningsmodellen i bilag 3. Prøverne, der er frivillige for

kursisterne, finder sted i maj/juni og november/december. Det drejer sig om:

- Almenprøve 1, som afslutter undervisningen på spor 2
- Almenprøve 2, som afslutter undervisningen på spor 3, trin 3
- Prøve efter Det arbejdsmarkedsforberedende modul, DAF-modulprøve, som kan aflægges i tilknytning til Almenprøve 2
- Prøve efter Det uddannelsesforberedende modul, DUF-modulprøve, som kan aflægges i tilknytning til Almenprøve 2,
- Danskprøve 2, som afslutter undervisningen på spor 3, trin 4.

Almenprøve 1 eller tilsvarende sprogligt niveau kvalificerer typisk til beskæftigelse eller til deltagelse i ikke-kompetencegivende kurser, f.eks. særligt tilrettelagte uddannelser på AMU eller kurser på daghøjskoler m.v. Almenprøve 2 kvalificerer primært til beskæftigelse.

Hvis kursisten har fortsat uddannelse som mål, forudsættes det normalt, at kursisten - alt efter uddannelsesmål - aflægger en af de to modulprøver i tilknytning til Almenprøve 2 eller Danskprøve 2.

Almenprøve 2 suppleret med DAF-modulprøven eller tilsvarende niveau er normalt en forudsætning for at kunne følge den kompetencegivende undervisning på et AMU-center med udbytte. Almenprøve 2 og DUF-modulprøven eller tilsvarende niveau kvalificerer normalt til deltagelse i Almen Voksenuddannelse på VUC samt nogle tekniske eller merkantile erhvervsuddannelser (jf. bilag 6, som bl.a. beskriver de dansksproglige krav til udlændinges deltagelse i en række uddannelser).

Danskprøve 2 er normalt det dansksproglige adgangskrav til tosprogede til de mellemlange eller lange videregående uddannelser.

Kommunalbestyrelsen i bopælskommunen udsteder et bevis for aktiv deltagelse ved undervisningens afslutning til kursister, der er omfattet af integrationsloven, på baggrund af sprogcentrets månedlige indberetninger om fremmøde. Til øvrige kursister kan beviset for aktiv deltagelse udstedes af sprogcentret efter anmodning.

Beviset, der er udformet af Undervisningsministeriet, kan alene udstedes til integrationskursister, der har deltaget i mindst 85 % af den gennemførte

undervisning, medmindre kommunalbestyrelsen efter en konkret vurdering finder, at der er grund til at fravige fremmødekravet pga. sygdom o.l., der ikke kan lægges kursisten til last. Der henvises til bekendtgørelsens § 11, stk. 3-6.

2.3.4. Sprogcentre og sprogcenterråd

Danskundervisningen gennemføres på sprogcentre, som kan være kommunale, amtskommunale eller private, herunder selvejende institutioner, jf. danskundervisningslovens § 3, stk. 2.

Af landets 50 sprogcentre er ca. 1/3 kommunale. De øvrige sprogcentre har indgået driftoverenskomst med en centerkommune om undervisningens udbud. Mange sprogcentre har, hvor kursistgrundlaget tillader det, oprettet permanente eller midlertidige lokalafdelinger ud fra et ønske om at placere undervisningen så tæt på brugerne og integrations- og aktiveringsindsatsen som muligt.

Sprogcentrene skal som minimum udbyde dagundervisning på spor 2 og spor 3 på alle tre trin, herunder undervisning der fører frem til henholdsvis Almenprøve 1 og Almenprøve 2 samt dagundervisning på et eller flere niveauer på spor 1 (kernetilbudet). Sprogcentret kan udbyde de dele af undervisningstilbudet, der ligger ud over kernetilbudet, i samarbejde med andre sprogcentre (jf. bilag 3).

Den daglige ledelse af et sprogcenter varetages af en forstander, der tillige har det pædagogiske ansvar for virksomheden på centret.

Med henblik på at rådgive sprogcentrets ledelse og den driftsansvarlige centerkommune og sikre samspillet med lokalsamfundet, skal centerkommunalbestyrelsen nedsætte et sprogcenterråd, der bl.a. skal repræsentere de lokale integrations- og aktiveringsmyndigheder. Rådet sammensættes bl.a. af repræsentanter for det lokale arbejdsmarked, kommuner, AF, voksenuddannelsesinstitutioner m.v. og af repræsentanter for sprogcentrets kursister og lærere, jf. danskundervisningslovens § 14.

Sprogcenterrådet skal bl.a. rådgive om sprogcentrets samarbejde med lokalsamfundet som led i udslusningen fra danskundervisningen og om brobygning til det øvrige voksenuddannelsessystem og til arbejdsmarkedet. Hertil kommer rådgivning, der kan sikre hensigtsmæssige samarbejdsrelationer mellem sprogcentret, den integrationsansvarlige kommune og AF.

2.4. Kursus i samfundsforståelse

Udlændinge omfattet af integrationslovens § 16 skal tilbydes et kursus i samfundsforståelse. Kurset skal ifølge § 6 i Indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 935 af 15. december 1998 om kursus i samfundsforståelse i medfør af integrationsloven tage udgangspunkt i de enkelte deltageres sproglige, uddannel-

sesmæssige og kulturelle forudsætninger. Det skal normalt være afholdt inden et halvt år efter, at kommunalbestyrelsen har overtaget ansvaret for den pågældende udlænding, jf. bekendtgørelsens § 2.

Kurset skal være på mindst 20 timer og kan afholdes som et sammenhængende eller opdelt forløb. Kurset skal tilrettelægges under hensyn til og kan afholdes helt eller delvist i tilknytning til de øvrige dele af introduktionsprogrammet, jf. bekendtgørelsens § 3.

Kommunalbestyrelsen har ansvaret for kurset, men kan helt eller delvis overlade tilrettelæggelse og afholdelse til andre, f.eks. en anden kommunalbestyrelse, en offentlig eller privat uddannelsesinstitution, en privat organisation eller et privat selskab, jf. bekendtgørelsens § 4. Undervisningen kan foregå under medvirken af aktører fra lokalsamfundet, herunder indvandrere og flygtninges egne foreninger.

Der skal anvendes tolkebistand i nødvendigt omfang. Dette vil ofte være nødvendigt, da kurset afvikles på et tidspunkt, hvor de færreste udlændinge vil have forudsætninger for at følge kurset på dansk. Af andre muligheder kan tænkes anvendelse af tokulturelle medarbejdere i tilrettelæggelse og undervisning.

Kurset skal give målrettet information om det danske samfund og om det at være borger i Danmark samt i øvrigt

introduktion, støtte og hjælp til at lære lokalsamfundet at kende og til at tage del i samfundslivet (bolig, arbejdsmarkedet, uddannelse, fritidstilbud, daginstitutioner, privatøkonomi samt social-, kultur- og sundhedsområdet). Kurset kan tage udgangspunkt i lokale forhold, jf. bekendtgørelsens § 5.

Kurset i samfundsforståelse finder sted i starten af introduktionsprogrammet (jf. ovenfor) og vil dermed ofte tidsmæssigt ligge parallelt til danskundervisningen på trin 1, hvor formålet med danskundervisningens kulturforståelse er at give indsigt i nærmiljøet og gængse hverdagsmønstre. Kurset i samfundsforståelse ligger desuden tidsmæssigt parallelt til de kortvarige vejlednings- og introduktionsprogrammer i aktiveringen, som kan ligge i starten af introduktionsprogrammet, jf. § 4 i Indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 58 af 25. januar 2000 om aktivering efter integrationsloven (jf. 2.5.1.). Ved tilrettelæggelse af kursernes indhold bør det derfor tilstræbes, at de ovennævnte elementer supplerer hinanden.

Kurset i samfundsforståelse kan forestås af forskellige aktører:

Flere kommuner kan gå sammen om kurset i samfundsforståelse, f.eks. således at den enkelte kommune varetager den del af kurset, som omfatter lokale forhold, mens kommunerne i fællesskab står for kursets generelle samfundsintroduktion.

Sprogcentre kan udbyde kurset i samfundsforståelse. Det giver mulighed for, at kursisterne kan bearbejde erfaringer sprogligt, kulturelt og personligt i danskundervisningen, og for at kurset kan indgå i et længere forløb. Sprogcentret kan inddrage lokalsamfundet, eller dele af kurset kan foregå uden for sprogcentret, således at der fra kurset knyttes broer til det øvrige samfund.

Også undervisningsinstitutioner inden for folkeoplysningen, f.eks. daghøjskoler, folkehøjskoler og aftenskoler, der har stor erfaring i undervisning i relevante samfundsemner målrettet forskellige grupper af kursister, kan forestå undervisningen. Det giver bl.a. mulighed for tættere kontakt mellem udenlandske kursister og de danske voksenlæringsmiljøer.

Boligforeninger, beboerrådgivere, beboerråd og boligområdets andre institutioner kan inddrages ved tilrettelæggelsen og afholdelsen af kurset. Kurset kan tilrettelægges til støtte for familiers deltagelse i lokalsamfundet, f.eks. i form af familiebaserede eller familieorienterede forløb.

Foreninger og lokale institutioner, som til daglig varetager opgaver for særlige målgrupper af danskere, kan inddrages ved tilrettelæggelse og afholdelse af kurset for udvalgte målgrupper af udlændinge, f.eks. ældre, familier eller kvinder med småbørn. Det kan f.eks. være sundhedsplejen, ældrecentret eller lokale interessegrupper.

Indvandrere- og flygtningeforeninger kan med fordel inddrages ved tilrettelæggelse og afholdelse af kurset i samfundsforståelse. Mange foreninger varetager i forvejen rådgivning og vejledning af udlændinge og vil kunne følge op på og bearbejde informationer sammen med kursisterne.

Nogle udlændinge kan som asylsøgere have opholdt sig længere tid i Danmark og dermed allerede have erhvervet en del viden om det danske samfund, ligesom familiesammenførte udlændinge gennem pårørende kan have fået formidlet viden herom. Den viden, som nogle udlændinge allerede har tilegnet sig om samfundet, kan med fordel inddrages som ressourcer ved kursets tilrettelæggelse og afholdelse.

Tidspunktet for kurset og valg af samarbejdspartnere samt evt. opfølgning bør vælges med omhu. Det samme gælder spørgsmål om at inddrage eventuelle pårørende i kurset eller dets tilrettelæggelse. Det kan overvejes at give mulighed for opfølgning på senere tidspunkter i introduktionsprogrammet.

2.5. Aktivering

2.5.1. Aktiveringstilbud og forudsætninger for deres anvendelse
Integrationslovens § 23, stk. 2, pkt. 1-6, opregner udtømmende de typer af aktiviteter, som aktiveringen kan omfatte. Aktiviteterne svarer i et vist omfang til de aktiviteter, der kan tilbydes efter § 16 i lov om aktiv socialpolitik. Der

henvises til bilag 6, der indeholder en nøjere beskrivelse af de særligt tilrettelagte uddannelsesaktiviteter efter integrationslovens § 23, stk. 2 pkt. 3.

Der henvises i øvrigt til Indenrigsministeriets aktiveringsbekendtgørelse nr. 58 af 25. januar 2000 samt vejledning af 23. december 1998, som uddyber beskrivelsen af de enkelte aktiveringstilbud.

Aktiveringsbekendtgørelsen giver kommunalbestyrelsernes medlemmer brede rammer for at tilrettelægge aktiveringen, således at denne så vidt muligt kan tilpasses den enkeltes forudsætninger, behov og mål. De aktiviteter, der er nævnt i integrationslovens § 23, stk. 2, pkt. 1-6, kan derfor i en række henseender fortolkes bredere end de tilsvarende aktiviteter efter lov om aktiv socialpolitik.

Aktivering skal kunne kombineres med danskundervisning og kursus i samskudsforståelse, således at forløbet tilsammen er på 30 timer om ugen. Det må generelt antages, at der for de fleste vedkommende vil være behov for, at undervisningen i dansk i den første tid udgør den væsentligste del af introduktionsprogrammet, f.eks. 18 ugentlige timer, mens aktiveringen efterhånden vil kunne få større og større omfang. Det må endvidere antages, at den enkelte udlænding efter at have tilegnet sig de nødvendige dansksproglige færdigheder vil få muligheder for at få hel- eller deltidsbeskæftigelse samtidig med

deltagelse i danskundervisningen. Der skal ved aktiveringen være muligheder for at understøtte og fremme disse muligheder.

Aktiviteterne kan omfatte følgende (jf. integrationslovens § 23, stk. 2, pkt. 1-6 og § 4 til 12 i Indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 58 af 25. januar 2000 og tilhørende vejledning):

1. Kortvarige vejlednings- og introduktionsprogrammer med vejledning om arbejds- og uddannelsesmuligheder og med adgang til at afprøve beskæftigelsesønsker. Det kan være gennem vejledning eller ved deltagelse i kortvarige kurser, praktik eller lignende i private eller offentlige virksomheder. Indenrigsministeriets vejledning anbefaler, at forløbene anvendes i begyndelsen af aktiveringen eventuelt sideløbende med en eller flere af de øvrige aktiviteter.
2. Ordninger om jobrotation, hvor ledige erstatter beskæftigede, jf. § 20 i lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik, jobtræning med lønstilskud, jf. §§ 12-14 i lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik, virksomhedspraktik, herunder individuel jobtræning hos private og offentlige arbejdsgivere, jf. §§ 22 og 24 i lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik.

Virksomhedspraktik kan bestå af:

- 2.1. *Følordninger* for udlændinge uden specifikke faglige kvalifikationer eller

2.2. *Individuel jobtræning*, jf. §§ 22 og 24 i lov om en aktiv arbejds-markedspolitik, i offentlige og private virksomheder, herunder folkeoplysende organisationer, private husstande, grundejerforeninger, idrætsforeninger m.v.

Arbejdstiden for udlændinge i jobtræning med løntilskud og virksomhedspraktik, herunder individuel jobtræning, fastsættes efter aftale med arbejdsgiveren under hensyntagen til udlændingens mulighed for at deltage i det øvrige introduktionsprogram.

3. Særligt tilrettelagte uddannelsesaktiviteter efter integrationsloven, der kan bestå af:

- 3.1. Kurser oprettet ifølge lov om arbejdsmarkedsuddannelser, herunder særligt tilrettelagte uddannelsesforløb af op til 18 måneders varighed.
- 3.2. Uddannelses- og jobkvalificerende forløb på op til 18 måneder i medfør af § 1, stk. 2 og 4, i lov om erhvervsskoler.
- 3.3. Undervisning på daghøjskoler og produktionsskoler, jf. lov om daghøjskoler m.v. og lov om produktionsskoler m.v.
- 3.4. Vejlednings- og introduktionskurser, kontakt- og informationsordninger for unge i henhold til § 1, stk. 2, i lov om ungdomsvejledning og brobygningsforløb til ungdomsuddannelse.

3.5. Kurser i henhold til lov om støtte til folkeoplysning.

3.6. Kurser på folkehøjskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler i henhold til lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler.

3.7. Undervisning i henhold til lov om almen voksenuddannelse, hvis kommunalbestyrelsen skønner, at der er et særligt behov for undervisningen som led i aktiveringsforløbet.

3.8. Hf-enkeltfag i under 23 timer om ugen i henhold til lov om kursus i højere forberedelseseksamen og om studieforberedende enkeltfagsundervisning for voksne, hvis kommunalbestyrelsen skønner, at der er et særligt behov for undervisningen som led i aktiveringsforløbet.

3.9. Korte kurser og særligt tilrettelagte uddannelsesforløb oprettet ifølge § 2, stk. 1, 5 og 6 i lov om åben uddannelse.

De nævnte uddannelsesaktiviteter kan ikke indgå i aktiveringen, hvis udlændingens deltagelse berettiger til udbetaling af SU (se i øvrigt en uddybning af uddannelsesaktiviteterne i bilag 6).

4. Særligt tilrettelagte aktiverende tilbud i form af vejlednings- og praktikforløb, erhvervsmodnende kurser eller andre tilsvarende forløb med en kombination af arbejde og uddan-

nelse. Det kan f.eks. være virksomhedspraktik med korte vejledningsforløb eller uddannelsesaktiviteter med deltagelse i frivillige, ulønnede aktiviteter. Andre aktiviteter kan have til formål mere bredt at fremme udlændingens mulighed for deltagelse i samfundslivet, således at udlændingen på længere sigt vil kunne opnå beskæftigelse eller påbegynde en uddannelse. De særligt tilrettelagte forløb kan have som mål at styrke den enkelte udlændings personlige, kulturelle og almenfaglige færdigheder.

5. Frivillige, ulønnede aktiviteter efter udlændingens eget ønske, som kommunalbestyrelsen anser for at have samfundsmæssig betydning eller betydning for den pågældendes uddannelses- eller arbejdsmæssige situation. Disse forløb kan finde sted i f.eks. idrætsklubber, beboerforeninger eller i kulturelle og humanitære foreninger.
6. Voksen- eller efteruddannelse efter udlændingens eget ønske, som er omfattet af de regler om uddannelsesgodtgørelse og orlov til uddannelse (positivlisten), som arbejdsministeren fastsætter i medfør af § 27, stk. 1, i lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik og § 3, stk. 4, i lov om orlov. Denne voksen- eller efteruddannelse kan ikke indgå som led i aktivering, hvis udlændingens deltagelse heri berettiger til udbetaling af SU.

7. Indenrigsministeren kan godkende andre aktivitetstyper som værende omfattet af integrationslovens § 23, f.eks. særlige virksomheds- eller institutionsforløb, jf. aktiveringsbekendtgørelsen § 12. Denne mulighed kan bruges til f.eks. utraditionelle kombinationer, som tilgodeser såvel den enkelte udlændings forudsætninger og interesser som de særlige muligheder, der ligger i lokalsamfundet.

Det skal bemærkes, at en udlænding, som er omfattet af integrationsloven, kan vælge at påbegynde en SU-berettiget uddannelse, hvis den pågældende ønsker det. Den pågældende vil i så fald modtage SU efter reglerne herom i stedet for introduktionsydelse og vil derfor ikke være omfattet af integrationslovens regler om aktivering, men vil fortsat være omfattet af de øvrige dele af introduktionsprogrammet - danskundervisning og kursus i samfundsforståelse.

Aktiveringen skal bygge på og understøtte den enkelte udlændings forudsætninger og medbragte færdigheder, som kan give adgang til uddannelse og arbejde. Det omfatter ud over personlige, kulturelle, dansksproglige, almene og faglige kvalifikationer, også forudsætninger som indsigt og fortrolighed med det danske samfund.

Udlændinge har forskellig parathed i mødet med det danske samfund, og tid og tempo for aktiveringen skal afstem-

mes herefter. Nogle vil have forudsætninger for hurtigt at komme i gang med arbejde eller uddannelse. Andre vil have behov for en længere afklarings-, vejlednings- og introduktionsperiode.

Mulighederne for aktivering i henhold til integrationsloven, som er beskrevet ovenfor, giver tilsvarende mulighed for at sammensætte et varieret og afpasset program med:

- Vejledning og afklaring
- Kvalificering og anvendelse af den enkelte udlændings medbragte forudsætninger og færdigheder
- Kontakt til arbejdsmarkedet, afprøvelse og udvikling af forudsætninger og færdigheder
- Støtte til deltagelse i (lokal)samfundet og til den enkeltes (familiens) funktion i det danske samfund
- Støtte til netværksdannelse, samfundskendskab og samfundstilknytning.

Der kan være behov for forskelligartede indsatser alt efter, om det f.eks. drejer sig om familier med små eller større børn, enlige mænd eller kvinder med eller uden børn, unge, ældre eller gamle. Hertil kommer udlændinge med særlige behov, f.eks. psykisk belastede eller traumatiserede udlændinge, enlige forsørgere, professionelle kunstnere eller idrætsfolk.

Det kan være nødvendigt at se på hele familiens situation og undertiden at yde særlig støtte til enkelte familiemedlemmer. Aktiveringsbestemmelserne

giver mulighed for at tilrettelægge forløb såvel for den enkelte alene som for en gruppe af udlændinge, herunder at kombinere forløb for en gruppe (f.eks. orientering, afklaring og vejledning) med individuelle forløb for den enkelte (f.eks. virksomhedspraktik og individuel uddannelse).

Integrationslovens krav er i alle tilfælde, at aktiveringen bygger på den enkeltes individuelle forudsætninger og færdigheder. Det er især vigtigt at være opmærksom på, at aktiveringsindsatsen i særlig grad bør fokusere på den enkelte udlændings særlige styrker og medbragte færdigheder som grundlag for den pågældendes integration i det danske samfund.

Det er vigtigt, at aktiveringsforløb løbende kan justeres i forhold til udlændingens forudsætninger og interesser uanset type af forløb, jf. integrationslovens bestemmelser om den individuelle handlingsplan (jf. 3.1.).

Kommunalbestyrelsen kan f.eks. benytte de korte vejlednings- og aktiveringsforløb, hvis en gruppe udlændinge skal indgå aktivt i at fastlægge formål og indhold af deres konkrete introduktionsprogram.

2.5.2. Forskellige aktører i aktiveringsindsatsen og afvejning af forskelligartede hensyn

De brede rammer for aktiveringen giver mulighed for at inddrage mange forskellige parter i integrationsprocessen,

hvor det falder naturligt og hensigtsmæssigt:

- Kommunernes egne institutioner.
- Uddannelsesinstitutioner (sprogcentre, AMU, VUC, hf-centre m.fl., erhvervsskoler, andre fagrettede uddannelsesinstitutioner, daghøjskoler, folkehøjskoler, produktionsskoler og udbydere af kurser i henhold til lov om støtte til folkeoplysning).
- Private og offentlige virksomheder, faglige organisationer, erhvervs- og arbejdsmarkedsråd samt Koordinationsudvalg for den forebyggende Arbejdsmarkedsindsats.
- Lokalsamfundet, f.eks. boligområder og foreningslivet, indvandreres og flygtninges egne organisationer.
- Frivillige, f.eks. modtagegrupper, kontaktfamilier og andre grupper af frivillige danskere og udlændinge.

Lokalsamfundet kan ikke altid dække en udlændings behov og integrationsmuligheder. Udlændinge med særlige uddannelsesbehov eller arbejdsmarkedsforudsætninger kan have brug for tilbud uden for lokalsamfundet, f.eks. udlændinge med specialiserede uddannelser eller kvalifikationer. Kommunalbestyrelsen kan benytte regionale og landsdækkende aktører som f.eks. uddannelsesinstitutioner, centrale fagforbund og arbejdsgiverorganisationer, statslige virksomheder, Dansk Flygtningehjælp, landsforeninger eller sammenlutninger af foreninger, jf. også integrationslovens bestemmelser om flytning § 18 (jf. 1.2.1.).

Kommunalbestyrelsen må ofte afveje forskelligartede hensyn. Det kan f.eks. være integrationslovens krav om hensyn til den enkelte udlændings forudsætninger og individuelle færdigheder over for hensynet til integrationslovens sigte om hurtig selvforsørgelse.

Integrationsloven giver som nævnt mulighed for en bred anvendelse af aktiveringsbestemmelserne (jf. 2.5.1.). Den brede anvendelse af aktiveringsbestemmelserne kan især være vigtig for udlændinge i starten af introduktionsprogrammet, hvor den enkelte - i takt med en første tilegnelse af det danske sprog - skal lære det danske samfund at kende. De brede aktiveringsmuligheder omfatter også aktivering, som kan understøtte udlændinges adgang til at anvende egne forudsætninger og til at opbygge både lokalkendskab og samfundstilknytning, f.eks. gennem integrationslovens muligheder for at etablere særligt tilrettelagte aktiverende forløb, benytte forløb som frivillig og anvende praktikordninger.

Det væsentlige er også her, at aktiveringen sker med klart sigte på at fremme muligheden for arbejde eller uddannelse med henblik på selvforsørgelse.

Aktiviteterne kan desuden give det danske lokalsamfund, herunder arbejdsmarkedet, mulighed for kontakt med nye udenlandske medborgere, f.eks. ved at inddrage frivillige, bygge på lokale institutioner og boligområder eller opbygge interessefællesskaber, som

kan være væsentlige for netværksdannelse. Formålet er også her at bidrage til at skabe forudsætninger for uddannelse og arbejde.

Handlingsplan og vejledning

I kapitel 3 redegøres for udarbejdelse af den individuelle handlingsplan samt vejledningsforpligtelser. I kapitlets første del redegøres der for samarbejdet om handlingsplanen, dens forudsætninger, formål og indhold samt løbende justering. Endvidere beskrives behovet for afklaring af udlændinges medbragte kvalifikationer i tilknytning til handlingsplanens udarbejdelse. I anden del beskrives kommuners, sprogcentres og andre uddannelsesinstitutioners vejledningsforpligtelse. Også aktiveringstilbudets vejledningstilbud omtales.

3.1. Handlingsplanen

3.1.1. Handlingsplanens formål

Kommunalbestyrelsen skal i henhold til integrationsloven udarbejde en individuel handlingsplan for den enkelte udlænding senest en måned efter, at denne har overtaget ansvaret for den pågældende. Handlingsplanen skal udarbejdes i samarbejde med udlændingen og med baggrund i udlændingens individuelle færdigheder og forudsætninger, jf. integrationsloven § 19.

Målet med handlingsplanen er, at den enkelte udlænding kvalificeres til uddannelse eller til arbejdsmarkedet med henblik på selvforsørgelse ud fra dennes ønsker og forudsætninger.

Handlingsplanen skal fastlægge et konkret og individuelt forløb for introduktionsperioden. Handlingsplanen skal knytte de enkelte dele i introduktionsprogrammet sammen.

Handlingsplanen skal udarbejdes afhængigt af, om tilbudet gives efter:

- Integrationslovens bestemmelser om introduktionsprogram, jf. integrationslovens § 16 stk. 2 *eller*
- Integrationslovens bestemmelser om tilbud om hjælp efter kapitel 6 og 7 i lov om aktiv socialpolitik (revalidering, skånejobs og fleksjobs), jf. integrationslovens § 16 stk. 6.

Handlingsplanen skal fastholde såvel kommunalbestyrelsen som den enkelte udlænding på ansvar og pligter i forbindelse med integrationen. Handlingsplanen skal således løbende følges op og revideres i forhold til udlændingens aktuelle behov.

Kommunalbestyrelsen forestår således i samarbejde med udlændingen løbende afdækning og vurdering af den enkelte udlændings medbragte skoleuddannelse

og erhvervskompetence og muligheder for aktivering i overensstemmelse hermed.

Alle udlændinge, som er omfattet af integrationsloven, har ret til en handlingsplan. Det gælder således også de udlændinge, som kun er omfattet af kursus i samfundsforståelse og danskundervisning. Handlingsplanen kan i så fald ofte bestå i en konstatering af dette.

Integrationsloven forudsætter, at den enkelte udlænding skal medvirke til at udforme handlingsplanen. De fleste nyankomne udlændinge vil ikke kunne medvirke til at udforme handlingsplanen uden enten tolk eller medvirken af tosprogede medarbejdere med de fornødne sproglige og faglige kompetencer. Der kan være behov for oversættelse af forskellige skriftlige dokumenter, herunder handlingsplanen.

Integrationsloven fastsætter ikke regler om anvendelse af tolk ved udarbejdelse af handlingsplanen. Kommunalbestyrelsen har imidlertid en generel forvaltningsretlig pligt til at sikre sig, at udlændinge er i stand til at forstå dens afgørelser, herunder om fornødent bistå med tolk og oversættelse.

Det skal af handlingsplanen fremgå, hvilket introduktionsprogram der er lagt for den enkelte udlænding for hvilken periode, ligesom omfanget og indholdet af det tilbudte forløb skal fremgå.

Det skal endvidere af sagen fremgå, hvornår der har været foretaget opfølgning på udlændingens deltagelse i det tilbudte introduktionsprogram. Der skal for alle udlændinge med handlingsplan minimum hver 3. måned følges op på den udarbejdede handlingsplan. Den anvendte fremgangsmåde skal fremgå af sagen, herunder hvilke forhold og hvilke oplysninger og erklæringer der er indhentet (jf. Indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 936 af 15. december 1998, § 16).

3.1.2. Samarbejde om handlingsplanen

Sprogcentret forudsættes inddraget i handlingsplanen med hensyn til tilrettelæggelse af danskundervisningen og dennes kombination med den øvrige integration, jf. § 6, stk. 2, i danskundervisningsbekendtgørelsen.

Hvis andre end kommunalbestyrelsen forestår gennemførelse af aktiviteten, skal den pågældende myndighed, organisation eller virksomhed også inddrages i tilrettelæggelsen af handlingsplanen, jf. aktiveringsbekendtgørelsens § 3, stk. 3.

Det gensidige, koordinerede og forpligtende samarbejde mellem kommunalbestyrelse, sprogcentre, andre aktører og udlændingen om handlingsplanen har til formål at afstemme:

- Den enkelte udlændings forudsætninger, ønsker, kompetencer og særlige

styrker i forhold til aktivering, dansk-undervisning og kursus i samfundsforståelse.

- Mål og delmål samt indhold af handlingsplan.
- Tidsperspektiv og progression: Hvornår kan hvilke dele af handlingsplanen gennemføres? Hvilke almene, faglige, personlige, kulturelle og sproglige kompetencer forudsættes hos den enkelte? Hvilke tilbud skal bopælskommunen give? Overgange mellem forløb? Eventuelle alternative muligheder ved afbrud af forløb?
- Placering af kursus i samfundsforståelse.
- Behov for eventuelle støtteforanstaltninger og anden bistand, evt. specialundervisning (jf. 1.5.).
- Opfølgning, hvordan og hvor ofte?
- Tidsramme med angivelse af, hvornår planen skal tages op til revision.
- Gensidige aftaler mellem kommunalbestyrelsen, sprogcentret og udlændingen.

Samarbejdet om handlingsplanen indebærer aftale om fælles mål for aktivering og de faglige og pædagogiske mål for danskundervisning.

3.1.3. Handlingsplanens forudsætninger og indhold

Handlingsplanen kan udtrykkes som en sammenfatning og vurdering af den enkelte udlændings ønsker og medbragte kvalifikationer i forhold til muligheder for aktivering, danskundervisning og kursus i samfundsforståelse. Viden om den enkeltes kvalifikationer og

fremtidsplaner er derfor væsentlige for handlingsplanens udarbejdelse.

Ønsker og fremtidsplaner

Hvilke fremtidsplaner havde den enkelte udlænding i sit hjemland, og hvilke (realistiske) ønsker er der til fremtiden nu, herunder holdning til evt. repatriering? Hvilket tidsperspektiv ser den enkelte, og hvordan er motivationen for uddannelse og arbejde set i forhold til egen og evt. familiens samlede situation? Hvilket kendskab har udlændingen til muligheder i Danmark, og er der behov for at udvide kendskabet hertil i forhold til ønsker og forudsætninger, herunder kendskab til (realistiske) muligheder for at supplere medbragte kompetencer? Hvilken strategi har den enkelte selv for uddannelse, arbejde og selvforsørgelse? Hvordan kan den følges, eller er der brug for at udvide eller supplere strategien?

De medbragte kvalifikationer

Det skal understreges, at den følgende opstilling ikke skal forstås således, at alt skal nås ved udarbejdelsen af den første handlingsplan, men snarere som overvejelser, der løbende skal arbejdes med i tilknytning til handlingsplanen.

1. *Faglige og almene kompetencer*: Hvilken godkendelse af uddannelse og afklaring af kompetencer er nødvendig, f.eks.:
 - Kortlægning og vurdering af kompetencer og kvalifikationer:
 - Oversættelse og godkendelse af uddannelsespapirer.

- Muligheder for at få anerkendt medbragte kvalifikationer (ækvivalering) og behov for kompetenceafklarende forløb.

Er denne proces tilrettelagt/i gang eller afsluttet? Hvad er resultatet heraf m.h.t. formel kompetence (dokumenteret og anerkendt, herunder evt. behov for supplerende) og uformel kompetence?

Hvilke konsekvenser har de medbragte faglige og almene kvalifikationer for handlingsplanens mål og delmål? Hvilke muligheder er der på arbejdsmarkedet, og hvad kræver det for at sikre, at disse muligheder bliver afprøvet og udnyttet, herunder:

- A. Kan udlændingen genoptage sit fag i Danmark? Er der brug for supplerende faglig og almen kvalificering ved siden af den sproglige kvalificering? Hvilke muligheder findes herfor, og hvordan skal de enkelte elementer tilrettelægges i forhold til hinanden? Hvordan skal evt. virksomhedspraktik og vejledningsforløb placeres i forhold til den sproglige og evt. faglige og almene kvalificering? Kan fagets kompetencer bruges i Danmark, men inden for f.eks. andre erhverv og funktioner, evt. på andre niveauer?
- B. Hvilke muligheder findes, hvis udlændingen ikke eller kun vanskeligt kan bruge sit fag i Danmark eller ikke ønsker det? Kan der bygges på interesser eller andre kompetencer, som er erhvervet inden for uddannelse, erhverv, jobfunktioner, foreningsarbejde, tillidsposter, i hjemmet eller lignende? Er der brug for faglig og almen kvalificering ved siden af den sproglige kvalificering? Hvilke muligheder findes herfor, og hvordan skal de enkelte elementer tilrettelægges i forhold til hinanden? Hvordan skal evt. virksomhedspraktik og vejledningsforløb placeres i forhold til den sproglige og evt. faglige og almene kvalificering?
- C. Hvilke muligheder findes, hvis udlændingen har kort skolegang og/eller mangler formel kompetence? Kan der bygges på interesser eller andre kompetencer erhvervet i arbejde, fra andre funktioner som f.eks. tillidserhverv eller foreningsdeltagelse, i hjemmet eller lignende? Hvilken faglig og almen kvalificering er der brug for ved siden af den sproglige kvalificering? Hvilke muligheder findes herfor, og hvordan skal de enkelte elementer tilrettelægges i forhold til hinanden? Hvordan skal evt. virksomhedspraktik og vejledningsforløb

placeres i forhold til den sproglige og evt. faglige og almene kvalificering? Er der brug for et udbygget vejledningsforløb?

- D. Kan den enkelte udlænding benytte sine kompetencer samtidig med, at disse kompetencer udbygges i forhold til fremtidsmuligheder i det danske samfund?
- E. Hvilke muligheder findes for at styrke og videreudvikle de medbragte faglige kvalifikationer i Danmark eller eventuelt med henblik på repatriering?
2. *Samfundsmæssige forudsætninger:* Hvordan indgik den enkelte i samfundslivet i sit hjemland? Hvilke netværk og indgange har den enkelte til samfundslivet i Danmark? Har den enkelte udlænding ønske om og behov for at udbygge netværk og kendskab til det danske samfund, f.eks. gennem daghøjskole, folkehøjskole, folkeoplysning, forløb som frivillig eller andre muligheder inden for aktiveringslovgivningen, f.eks. vejledningsforløb?
3. *Kulturelle forudsætninger:* Hvilke kulturelle kompetencer har den enkelte udlænding (sprog, indsigt i egen og andres kulturbaggrunde, evne til at omsætte erfaringer og viden fra en kultur til en anden)? Hvordan kan disse forudsætninger evt. nyttiggøres og udvikles? Kan de medinddrages i handlingsplanen, f.eks. som et mål om at få kompetence som flerkulturel medhjælp/medarbejder i daginstitution eller andre institutioner? Som selvstændig? Eller evt. andet?
4. *Personlige forudsætninger:* Hvilke personlige forudsætninger har den enkelte udlænding, herunder familiemæssige forhold og behov, som skal inddrages og tages hensyn til i handlingsplanen, både som styrker og som særlige behov. Hvilke opgaver varetager den enkelte i familien, og hvad er omfanget af disse opgaver? Er der behov for evt. støtteforanstaltninger (psykologbehandling, hjælp til børnepasning eller lignende), eller udbygget introduktion til det danske samfund på særlige områder (f.eks. børn, sundhed)? Eller har den enkelte tværtimod overskud i forhold til egen familie og evt. gruppe, som der kan bygges på i introduktionsprogrammet?
5. *Dansksproglige forudsætninger:* Hvad er den enkelte udlændings dansksproglige niveau, og hvad er målet med den pågældendes danskundervisning? Hvilke valg skal træffes i løbet af danskundervisningen, og hvordan understøttes disse valg? Hvordan lægges vejledningen og den evt. faglige supplerung hensigtsmæssigt i forhold til danskundervisningens trin og muligheder for at afprøve erhvervs- og arbejdsønsker? Hvilket dansksprogligt niveau for-

udsættes ved de forskellige former for aktivering, og hvordan kan disse mål nås? Hvordan kan de enkelte dele af aktiveringen indpasses i forhold til de aktuelle dansksproglige forudsætninger og dansksproglige mål?

Dansksproglig kompetence på et bestemt niveau kan således i en række tilfælde være afgørende for, hvornår bestemte dele af aktiveringen kan igangsættes.

Øvrige faktorer

Mange personlige faktorer spiller således sammen ved tilrettelæggelsen af handlingsplanen. Foruden disse forudsætninger, behov og ønsker hos den enkelte udlænding, vil handlingsplanen være påvirket af en række lokalt betingede faktorer, f.eks.:

- Medvirken af aktører (uddannelsesinstitutioner, virksomheder, organisationer etc.), herunder medvirken af lokalsamfundet og lokale institutioner.
- Kapacitet på eksisterende aktiveringsforløb og uddannelsesinstitutioner samt mulighed for nye aktiveringsforløb.
- Det lokale arbejdsmarked (privat og offentlig), f.eks. mulighed for praktikpladser, adgang til kombinationsprojekter, kommunal erhvervs- og beskæftigelsespolitik, flaskehalsbehov og efterspørgsel på arbejdskraft.
- Tværkommunalt samarbejde og kommunalt samarbejde med regionale og landsdækkende initiativtagere.

Den enkelte handlingsplan vil således

udtrykke en afvejning af en række hensyn, forudsætninger og muligheder. Den skal bl.a. afveje spørgsmålet om den enkeltes ønsker og forudsætninger i forhold til spørgsmål om en bred kvalificering og kompetenceudvikling *over for* f.eks. hurtig og målrettet kvalificering mod aktuelle efterspørgselsområder med aktuelle jobmuligheder *eller* kombination af begge hensyn. Dertil kommer hensynet til den enkelte udlændings muligheder for netværkskabelse og kontakt med samfundslivet.

3.1.4. Løbende justering af handlingsplanen

Den enkelte udlænding og kommunen vil ved starten af introduktionsprogrammet sjældent have overblik over muligheder og konsekvenser af valg med henblik på uddannelse og arbejde. Handlingsplanen skal derfor løbende følges op og revideres i forhold til udlændingens aktuelle behov i henhold til bestemmelserne herom. Dette forløb kan beskrives således:

1) *Første fase:*

- Visitation til og start på danskundervisning (spor, trin og niveau), evt. introducerende forløb (grundlæggende danskundervisning).
- Kortlægning af uddannelses- og erhvervsbaggrund igangsættes (oversættelse af papirer, formel godkendelse).
- Aktivering ud fra en foreløbig afdækning af forudsætninger, aktuelle muligheder samt bredt integrationsperspektiv.

Mål: Opstilling af foreløbig handlingsplan med mål/delmål for den første del af introduktionsprogrammet.

2) *Anden fase:*

- Aktivering ud fra aktuelle og realistiske muligheder herunder evt. vejledningsforløb, som kan afdække mål og delmål yderligere.
- Grundlæggende danskundervisning (fortsat).
- Kortlægning af evt. medbragte kvalifikationer afsluttes, praktisk afprøvning af kompetencer gennemføres eller der afventes dansk-sproglige forudsætninger.

Mål: Opstilling af langsigtet handlingsplan med mål/delmål for arbejde og uddannelse.

3) *Tredje fase:*

- Aktivering ud fra aktuelle og realistiske muligheder, som støtter den langsigtede handlingsplan, herunder evt. vejledningsforløb, som kan afprøve og afklare valg.
- Fortsat og afsluttende danskundervisning med forskelligt sigte (almen dansk, arbejdsmarkedsforberedende, uddannelsesforberedende, studieforberedende).

Mål: Løbende vurdering af mål og delmål for handlingsplan med henblik på f.eks. justering, omvalg og nye muligheder.

Opfølgning på handlingsplan bør finde sted med jævne mellemrum i samarbej-

de mellem de involverede parter i handlingsplanen og introduktionsprogrammet. Således indeholder dansk-undervisningsloven bestemmelser om løbende evaluering af det dansksproglige niveau m.v. og løbende indberetning herom til kommunerne (jf. 2.3.3.), mens der for introduktionsprogrammet er fastsat en formel opfølgning på handlingsplanen hver tredje måned, jf. Indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 936 af 15. december 1998, § 16.

3.1.5. Anerkendelse af kvalifikationer, merit og kompetenceafklaring

Som en del af handlingsplanen er det vigtigt, at den integrationsansvarlige kommune får afklaret, hvordan den enkelte udlændings medbragte kvalifikationer kan bruges i Danmark. Herunder skal der ske en afklaring af, om en udenlandsk uddannelse kan ligestilles med en dansk uddannelse inden for samme område, eller om det eventuelt er nødvendigt med supplerende uddannelse eller prøver, for at udlændingen kan anvende sine kvalifikationer i Danmark:

1. *Professionel anerkendelse* (vurdering med henblik på beskæftigelse):
 - *Retlig anerkendelse*, dvs. som er påkrævet for at kunne udøve et lovreguleret erhverv.
 - *Faktisk anerkendelse*: en udtalelse om vurdering af en udenlandsk uddannelseskvalifikation i forhold til en given dansk uddannelse for at lette adgangen til beskæftigelse.

2. *Akademisk anerkendelse* (uddannelsesmæssig vurdering):
- *Anerkendelse* af en udenlandsk uddannelse *som adgangsgivende* til et dansk uddannelsesforløb.
 - *Merit*: mulighed for at fritage den uddannelsessøgende for en undervisningsperiode eller eksaminer på baggrund af en dokumenteret udenlandsk uddannelseskvalifikation.

Dette skal ske så tidligt som muligt i integrationsforløbet som led i den løbende justering af handlingsplanen.

Det kan i dag være vanskeligt at få et overblik over, hvor kommunen og den enkelte kan henvende sig, og hvilke procedurer der følges, når det skal afklares, hvordan den enkelte udlænding målrettet kan bruge sin udenlandske uddannelse i forbindelse med job-søgning eller opkvalificering.

Der er behov for en koordineret indsats for at skabe større overskuelighed, enklere og sikrere procedurer og kortere sagsbehandlingstider for at opnå en hurtigere og sikrere afklaring af, hvordan flygtninges og indvanderes medbragte uddannelsesmæssige kvalifikationer vurderes i forhold til danske uddannelser, herunder hvilke suppleringsforløb, der er nødvendige. Undervisningsministeriet har pr. 1. januar 2000 oprettet et center for vurdering af udenlandske uddannelseskvalifikationer i SU-styrelsen. Centret er det centrale sted i Danmark, hvor personer og myn-

digheder kan henvende sig, når de ønsker en udenlandsk uddannelseskvalifikation vurderet i forhold til danske uddannelser med henblik på lettere adgang til det danske arbejdsmarked.

I den indledende fase fungerer centret som et visitationsorgan for primært myndigheder, kommuner, arbejdsformidlinger m.fl., som har ansvaret for at iværksætte en integrationsindsats for udlændinge samt påse, at der sker en forsvarlig sagsbehandling.

Efter at have indsamlet erfaringer i løbet af foråret 2000, er det hensigten i efteråret at fremsætte et lovforslag, hvor centret tillægges reel kompetence til at fastsætte procedurer for den samlede vurderingsopgave samt til at sikre de fagligt kompetente organers medvirken ved vurderingen. Centret skal på sigt opbygge ekspertise og kompetence på området som grundlag for, at det selv kan foretage generelle niveau- og omfangsvurderinger af uddannelser samt foretage en individuel kompetenceafklaring som grundlag for en erklæring om, hvilken suppleringsopgave der vil være nødvendig for at et ønsket niveau kan nås.

Udlændinge under introduktionsprogrammet skal først kontakte bopælskommunens integrationsmedarbejdere m.h.p. indsendelse af papirer til centret.

3.2. Vejledning

3.2.1. Vejledning gennemført af kommuner, sprogcentre og andre uddannelsesinstitutioner

Integrationsloven indeholder ingen særlige vejledningsforpligtelser for kommunalbestyrelsen ved udarbejdelsen af handlingsplanen ud over den almene vejledningsforpligtelse som følger af forvaltningsloven. Integrationslovens bestemmelser om, at den enkelte udlænding skal medvirke ved tilrettelæggelsen af handlingsplanen, forudsætter imidlertid, at udlændingen har adgang til information og vejledning i tilgængelig form om forudsætninger, krav og muligheder i Danmark, herunder vejledning som kan give og vise alternativer. Herunder følger således også, at udlændinge, der ikke tilbydes aktivering, kan have behov for vejledning.

På samme måde forudsættes det, at kommunalbestyrelsen har adgang til at kende udlændingens ønsker og forudsætninger, f.eks. afdækket gennem vejledningssamtale eller vejledningsforløb efter integrationslovens muligheder, jf. § 23, stk. 2, pkt. 1 og § 23 stk. 2 pkt. 4.

Danskundervisningsloven indeholder en særlig vejledningsforpligtelse for sprogcentre, og også andre uddannelsesordninger, der medvirker i introduktionsprogrammet, kan bidrage til vejledningsindsatsen. Bopælskommunen kan desuden yde rådgivning efter lov om social service, jf. lovbkg. nr. 26. af 17. januar 2000.

Vejledning ved tilrettelæggelse af den enkeltes handlingsplan har til formål at bidrage til at opstille, afprøve og understøtte mål og delmål for introduktionsprogrammet. Det anbefales derfor, at kommunalbestyrelsen:

- Sikrer, at vejledningen foregår koordineret og samordnet.
- Udpeger en hovedvejleder, som udlændingen kender og kan benytte under hele forløbet.
- Sikrer, at vejledning og rådgivning udøves af uddannede vejledere.
- Sikrer, at udlændinge med særlige behov tilbydes en mere omfattende, personligt tilrettelagt vejledning.
- Sikrer opfølgning på vejledningen.

Vejledningen skal udøves ud fra nogle etiske retningslinier, uanset i hvilket regi den ydes:

- Respekt for den vejledningssøgende og dennes ret til selvbestemmelse.
- Uafhængighed og neutralitet i vejledningen.
- Åbenhed om de rammer og vilkår, hvorunder vejledningen foregår.
- Fortrolighed som udgangspunkt for vejledningssamtalen.
- Saglighed i form af, at alle givne oplysninger skal være korrekte og ajourførte.

Der henvises til de etiske retningslinier for vejledning, som Rådet for Uddannelses- og Erhvervsvejledning (R.U.E.) har udarbejdet ("Etik i vejledningen", R.U.E., 1995).

Kommunalbestyrelsen kan tilrettelægge og tilbyde vejledning i form af f.eks.:

- Individuelle samtaler i tilknytning til udarbejdelse og revision af handlingsplan
- Gruppeorienterede forløb f.eks. i sociale grupper, evt. gennemført med tolk, eller vejledningsforløb under aktiveringsbestemmelserne.
- Fyraftensmøder eller tilsvarende, hvor de enkelte udlændinge kan mødes på tværs af aktivering og danskundervisning med det formål at udveksle erfaringer med hinanden, skabe netværk, få adgang til information og vejledning. Det kan f.eks. ske med bistand af tosprogede medarbejdere eller andre udlændinge, som har været igennem integrationsforløb i Danmark.

Sprogcentre skal tilbyde deres kursister uddannelses- og erhvervsvejledning (danskundervisningsloven § 6, stk. 5). Sprogcentrets vejledningsindsats må imidlertid ikke erstatte kommunernes individuelle vejledningsforpligtelse. Sprogcentret tilrettelægger vejledningen under hensyn til kursistens individuelle forudsætninger, vejledningsbehov og mål. Vejledningen kan foregå som individuel vejledning, suppleret med gruppe- og kollektiv vejledning (danskundervisningsbekendtgørelsen § 23).

Formålet med vejledningen på sprogcentret er, at både kursister omfattet af integrationsloven og kursister, der ikke er omfattet heraf, bliver i stand til at træffe kvalificerede valg under dansk-

undervisningsforløbet med henblik på tilrettelæggelsen af senere erhvervs- og uddannelsesforløb, og at vedkommende får hjælp til at løse uddannelsesmæssige problemer og selv bliver i stand til at arbejde med personlige, sociale og økonomiske forhold i relation til undervisnings- og uddannelsessituationen.

Sprogcentrets vejledning har til formål at 1) vejlede ind i sprogcentrets tilbud, 2) vejlede gennem tilbudene og 3) vejlede ud af sprogcentret.

Vejledning indgår desuden som en obligatorisk del af ordinære forløb på daghøjskoler og produktionsskoler, ligesom vejledningsordninger er knyttet til f.eks. VUC, erhvervsskoler, grundlæggende social- og sundhedsuddannelser, den grundlæggende pædagogiske uddannelse til pædagogmedhjælper, landbrugsskoler samt studievejledning ved videregående uddannelser og ved arbejdsmarkedsuddannelserne. Dertil kommer den vejledning, som ydes på f.eks. mange folkehøjskoler og i tilknytning til særligt tilrettede forløb, f.eks. projekter og virksomhedsforløb.

3.2.2. Vejledning som led i aktivering

Aktiveringsbestemmelserne indeholder mulighed for kortere vejlednings- og introduktionsforløb og særligt tilrettede aktiverende forløb, som kan kombinere perioder med virksomhedspraktik med korte vejledningsforløb eller indlægge vejledning i forhold til andre elementer (jf. 2.5.1.).

Disse vejledningsforløb kan tilrettelægges på forskellig måde, f.eks. som:

- *Samfundsvejledning*, som skaber en basal viden om det danske samfund (aktiveringsbekendtgørelsens § 7). Der tænkes særligt på aktiviteter, som ikke direkte er rettet mod deltagelse på arbejdsmarkedet eller påbegyndelse af en uddannelse, men som mere bredt fremmer udlændinges mulighed for deltagelse i samfundslivet, således at udlændinge på længere sigt vil kunne opnå beskæftigelse eller påbegynde en uddannelse.
- *Kompetenceafklarende vejledning* om, hvordan medbragte kvalifikationer kan omsættes i Danmark, herunder oversættelse og godkendelse af medbragte uddannelsespapirer samt kompetenceafklarende forløb i form af praktisk afprøvning af kvalifikationer på virksomhed, praktikforløb på kommunalt aktiveringsprojekt, på uddannelsesinstitution eller som en kombination af ovenstående.

Den praktiske afprøvning rummer både information og vejledningsamtaler (før, under og efter forløb). Denne afklaring bør gennemføres så hurtigt som muligt i den enkeltes introduktionsprogram.

I nogle tilfælde vil den praktiske afklaring afhænge af, om de fornødne danskunderskaber er til stede (f.eks. den individuelle kompetenceafklaring på AMU), eller om afklaringen bør finde

sted i form af særligt rekvirerede forløb, eventuelt med tolk.

- *Valgforberedende vejledning*, der giver grundlag for og fører til et valg. Grundlaget er viden om faktiske muligheder, f.eks. generel og specifik information om det danske uddannelsessystem og arbejdsmarked, oplysninger om og vurdering af krav (egnethed), tilgængelighed og den enkelte udlændings ønsker samt mulighed for forløb, der kan føre til frem til valg.
- *Valgafprøvende vejledning*, som afprøver et valg. Denne vejledning kan indgå som en del af den valgforberedende vejledning eller som et selvstændigt vejledningsforløb. Det kan være i form af kortere eller længere praktik, hvor den enkelte har mulighed for at prøve et arbejde eller en uddannelse. Der kan indgå vejledning i form af information, individuelle vejledningssamtaler, opsamling af erfaringer etc.

Valgforberedende og valgafprøvende forløb kan f.eks. gennemføres for kursister, som befinder sig på danskundervisningens grundlæggende trin og mellemtrin, som forberedelse til valg og endeligt sigte med aktivering og danskundervisning.

Samspil mellem introduktionsprogrammets tre delelementer

I kapitel 4 beskrives samspillet mellem introduktionsprogrammets tre delelementer: Danskundervisning, kursus i samfundsforståelse og aktivering. Der redegøres indledningsvis for, hvad de enkelte dele i særlig grad kan bidrage med. En række modeller for kombinerede forløb beskrives. Der redegøres også for såvel generelle kombinationsmuligheder som kombinationsmuligheder, der er afhængige af den enkelte udlændings individuelle forudsætninger.

4.1. Hvad introduktionsprogrammets delelementer kan bidrage med

Et konstruktivt samspil mellem aktivering, danskundervisning og kursus i samfundsforståelse kan bidrage med følgende:

- Støtte udlændingens orientering i det danske samfund og møde med arbejds-, samværs- og kulturformer i Danmark.
- Støtte den enkelte udlændings kompetencer: dansksprogligt, alment, fagligt, kulturelt og personligt.
- Støtte danskindlæringen, således at danskundervisningen sikrer kursisten almene dansksproglige færdigheder, mens aktiveringen giver mulighed for at bruge sproget i praksis i et dansksproget miljø.
- Give indholdsmæssig støtte, ved at danskundervisningen indirekte eller direkte bygger på udlændingens erfa-

ring fra aktiveringen og mødet med det danske samfund, på samme måde som aktiveringen kan udbygge indsigten fra danskundervisningen.

- Give overblik over valgmuligheder og støtte evne og muligheder for at træffe valg om det fremtidige liv i Danmark, herunder forberede til uddannelse og erhverv.

Den konkrete udmøntning af samspillet vil afhænge både af den enkelte udlændings aktuelle dansksproglige færdigheder, af mål, indhold og form for aktivering inden for lovgivningens rammer og de muligheder, lokalsamfundet byder på.

4.1.1. Forudsætninger for at lære dansk

Sprog er et socialt fænomen, som først og fremmest læres gennem brug i *meningsfuld kommunikation*. Rammerne og betingelserne for at tilegne sig

sproget er af stor betydning. Den enkelte skal have *lejlighed til at møde sproget*, til at udtrykke sig og til at få feedback.

Den enkelte skal være *motiveret* for at arbejde med at forstå og blive forstået, at turde gå nye veje, afprøve sproget og tage chancer. Motivation forudsætter bl.a., at den enkelte også oplever succes med sproget og ikke mindst accept fra omgivelsernes side, idet følelsesmæssige faktorer formodentlig spiller en meget stor rolle, når man skal tilegne sig et nyt sprog som voksen.

Sprogudvikling forudsætter ikke mindst muligheder for at bruge sproget. Men det er også nødvendigt, at der finder en (mere eller mindre bevidst) sprogbehandling sted. Den person, der lærer sprog, skal være i stand til at fokusere på forskellige sider af sproget. I den normale samtale mellem to, der behersker et sprog, er samtalens *indhold* i fokus. Sjældent bekymrer man sig om den måde, indholdet bliver formuleret på. Dog sker det, hvis man f.eks. hører en fremmed dialekt, hvis nogen pludselig bruger uforståelige eller sjove udtryk eller har svært ved at finde ordene. Så sker der - ofte kun midlertidigt - et skift i fokus fra indholdet i kommunikationen til sprogets udtryksside, som i disse tilfælde forstyrrer og stjæler opmærksomheden.

Det er anderledes for den, der skal lære et nyt sprog. Vedkommende må nødvendigvis en stor del af tiden også for-

holde sig til mange forskellige sider af det nye sprogs udtryksside: udtalen, ordforrådet, grammatikken, særlige måder at udtrykke høflighed på og meget mere. Dette gælder både, når man søger at forstå (lytter/læser), og når man selv skal udtrykke sig på det nye sprog (taler/skriver). En sådan opmærksomhed er en forudsætning for, at der kan finde en *sprogbehandling* sted. Og en sprogbehandling er en forudsætning for, at der kan finde en *sprogudvikling* sted - hen imod stadig større indholdsmæssig og sproglig nuancering og præcision. Dertil kommer en automatisering af de tilegnede færdigheder, hvilket betyder, at (de nye) færdigheder skal bruges/trænes, indtil sprogbrugen er så sikker, at den finder sted ubesværet og bliver flydende og tillader koncentration om indholdet i kommunikationen. Hermed er der så også etableret en basis for yderligere sproglige landvindinger.

Man lærer ikke sprog uden at bruge sproget i kommunikation. Brug af sproget er alfa og omega for sprogtilførelsen. Men kommunikativ brug af sproget er på den anden side heller ikke altid nogen garanti for, at man som voksen opnår gode sprogfærdigheder.

Når de kommunikative udfordringer er for store, kan den voksne udlænding, som er i gang med at lære det nye sprog, undertiden give op og udelukkende ty til én gang tilegnet sprog. Man kan blive meget ferm til at styre uden om vanskeligheder - det kan f.eks.

dreje sig om et særligt indhold eller særlige sproglige aspekter. Dermed giver man sig heller ikke i kast med nye sproglige udfordringer, og sproget videreudvikles ikke. Man får så heller ikke rettet det sprog til, der er tilegnet i ukorrekt form. Sproget bliver i værste fald "flydende forkert". Personen betjener sig i sådanne tilfælde af et forholdsvis begrænset, fejlfyldt udsnit af sproget, som har en begrænset anvendelsesflade, og som det kan være svært at ændre på, hvis de mangelfulde strukturer får lov til at "gro fast". Det samme kan ske, hvis de kommunikative udfordringer ikke er store nok. Hvis kontakten med dansktalende er begrænset, er mulighederne for at anvende, afprøve og videreudvikle sproget for ringe til, at en gunstig sprogd udvikling kan finde sted.

4.1.2. Aktiveringens force i samspillet

Aktivering har sin selvstændige funktion, hvad enten den fører til afklaring og kvalificering m.h.t. job- og uddannelsesønsker og muligheder, giver øget indsigt i et specifikt arbejdsområde, arbejdspladskultur eller lokalsamfundet, bibringer en tilknytning til samfundet eller giver mulighed for anvendelse af egne kompetencer. Denne selvoplevede indsigt i kultur- og samfundsforhold og tilknytning til samfundet kan udgøre et væsentligt afsæt for det indhold, der kan bearbejdes og eller sættes ord og begreber på i danskundervisningen.

Mange udlændinge understreger ofte, hvor vanskeligt det er at komme i kon-

takt med danskere, og undertiden har den enkeltes sprogcenterlærer eller sagsbehandler været den eneste direkte dansksproglige kontakt med omverdenen. Når danskundervisning indgår i samspil med aktivering, er denne onde cirkel brudt. Det sprog, der tilegnes på sprogcentret anvendes i meningsfuld kommunikation med de personer, der måtte være på aktiveringsstedet.

Aktiveringen giver mulighed for indholds fokuseret, meningsfuld samtale, hvor den voksne udlænding får udfordringer af indholdsmæssig og sproglig art. Jo bedre dansksproglige forudsætninger, desto større muligheder for kommunikationen. En uvurderlig sprogbrug og -træning finder derved sted af det lærte sprog, og nyt indhold og sprogstof kommer til og kan efterfølgende sættes i fokus og bearbejdes i danskundervisningen.

Den viden, som udlændingen tilegner sig om kultur- og samfundsforhold m.m., kan danne et væsentligt afsæt for danskundervisningens kultur- og samfundsforståelse.

4.1.3. Danskundervisningens force i samspillet

I danskundervisningen tages afsættet i relevante emner i henhold til målsætningen for undervisningen. Ikke mindst samtalen er et centralt redskab, idet den er både mål og middel, i og med at der undervises både *i* og *på* sproget. Dels taler lærer og kursister indbyrdes sammen i forbindelse med

selve undervisningen, dens afvikling og rutiner, og dels opbygges undervisningen ofte omkring kommunikative opgaver, som nødvendiggør meningsfuld kommunikation, uanset om det f.eks. drejer sig om samtale, læsning eller skriftlig fremstilling. På dette område ligner undervisningen virkeligheden også uden for sprogcentrets rammer.

Sprogundervisningens force er desuden, at den tillader hjælp til sprogbehandling. I megen kommunikation indgår såvel lytte, tale, læse og skrive som helt eller delvist integrerede aktiviteter, men undervisningen tillader, at deldisciplinerne og sproglige delaspekter også sættes i fokus hver for sig. Dette udnyttes i høj grad i undervisningen, hvor fokus alt efter behov kan sættes på f.eks. lytteforståelse, udtale, skriftlig fremstilling eller et særligt problem med udtryksmåder, sætningsbygning eller ordbøjning osv. Dertil tillader undervisningen, at der anvendes den fornødne tid til arbejdet med de enkelte sider af sproget.

Samtidig har sprogundervisningen bl.a. mulighed for bevidst at skifte mellem at træne fokus på indhold eller fokus på form og korrekthed i sproget - alt efter den enkelte kursists behov.

I undervisningen kan man ligeledes forskyde fokus fra sproget og dets indhold til de kneb og rutiner, man i en sprogindlæring kan gribe til for at fremme tilegnelsen. Fokus kan ikke alene sættes

på f.eks. kommunikationsstrategier, dvs. de virkemidler man anvender, når man trods sproglige mangler skal have sit budskab til at nå modtageren, men også på indlæringsstrategier, hvor den enkelte bevidst reflekterer over, hvad der førte eller fører til tilegnelse af nyt stof. Denne evne fremmer i høj grad den enkeltes muligheder for på egen hånd at fortsætte med at tilegne sig sproget såvel dagligt uden for sprogcentret, f.eks. i aktivering, som efter afsluttet danskundervisning.

4.2. Kombinerede forløb, tilrettelæggelsesformer og kombinationsmuligheder

4.2.1. Modeller for tilrettelæggelse af kombinerede forløb

Kombinationen mellem danskundervisning og aktivering kan tilrettelægges som:

- A. Integrerede forløb, hvor der er en tæt indbyrdes sammenhæng mellem danskundervisning og aktivering.
- B. Parallelle forløb, hvor danskundervisning finder sted sideløbende med aktivering (f.eks. danskundervisning formiddag og aktivering eftermiddag eller danskundervisning 2-3 dage om ugen og aktivering 2-3 dage om ugen).
- C. Modulopbyggede forløb, hvor der veksles mellem 1) en sammenhængende periode med danskundervisning og "danskunderstøttende aktivering" (i form af f.eks. massiv vejledning, IT-undervisning, matema-

- tik o.l.) og 2) en sammenhængende periode alene med aktivering.
- D. En kombination af nævnte tilrettelæggelsesformer.

Danskundervisning, aktivering og kursus i samfundsforståelse bør - uanset arten af kombination mellem danskundervisning og aktivering - i videst muligt omfang støtte og supplere hinanden gensidigt (se nedenfor om direkte og indirekte samspil).

De enkelte hold på et sprogcenter vil meget ofte bestå af kursister, hvor nogle deltager i aktivering, andre i deltidsbeskæftigelse og andre igen alene i danskundervisning. Undervisningens mål og indhold skelner imidlertid ikke mellem kursister, som alene deltager i danskundervisning, eller som kombinerer danskundervisningen med aktivering eller beskæftigelse. Også i sådanne tilfælde skal den ordinære danskundervisning i overensstemmelse med sin målsætning inddrage og understøtte kursisternes erfaringer fra arbejds-, hverdags- og samfundslivet. Det kan f.eks. være i emneforløb og gennem ekskursioner, jf. nedenfor.

Omfanget af danskundervisning er i henhold til danskundervisningsbekendtgørelsen fastsat til henholdsvis mindst 12 timer (spor 1) og 18 timer (spor 2 og 3) om ugen. Omfanget af danskundervisningen for integrationskursister fastsættes af den integrationsansvarlige kommune som led i handlingsplanen, og omfanget kan variere i

løbet af introduktionsperioden afhængig af den enkeltes behov og introduktionsprogrammets sammensætning (jf. 2.3.2.).

a) *Integreerede forløb*

Et *direkte samspil* mellem danskundervisning og aktivering finder sted i de såkaldte *integreerede forløb*. Kursisterne følger et fælles forløb, således at de følger danskundervisning og aktivering på samme hold med udgangspunkt i fælles holddannelse, eventuelt med tilføjelse af individuelle elementer.

I sådanne forløb kan elementer fra aktiveringsdelen direkte inddrages og bearbejdes i danskundervisningen, og danskundervisningen kan emnemæssigt og sprogligt forberede til det, der skal finde sted i aktiveringen. Vellykkede, integrerede forløb forudsætter, at der er afsat de nødvendige ekstra ressourcer, f.eks. til planlægning, justering, evaluering og samarbejde mellem forskellige medarbejdergrupper.

Et tydeligt eksempel herpå kan f.eks. være forløb med værkstedsundervisning og danskundervisning, hvor danskundervisningen tematiserer indhold og bearbejder sprogstof fra værkstedet, eller kombinerede forløb med danskundervisning og virksomhedspraktik. Også i såkaldte brobygningsforløb er der en tilsvarende, indbyrdes tæt sammenhæng. Ofte udmøntes danskundervisningen i en almen del, der som primært sigte har fortsat udvikling af det almene sprog suppleret med undervis-

Dansk 4 timer og aktivering 2 timer	Dansk 3½ time og aktivering 2½ time	Dansk 3½ time og aktivering 2½ time	Dansk 3½ time og aktivering 2½ time	Dansk 3½ time og aktivering 2½ time
-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------

Timefordelingen mellem dansk og aktivering kan være som ved parallelle forløb (se nedenfor), men danskundervisning og aktivering planlægges integreret - dvs. som et samlet forløb.

ning, hvor aktiveringsdelens indhold og sprog direkte bearbejdes i undervisningen.

Der er også tale om et direkte samspil, når kusisterne går på samme danskundervisningshold, men tager del i aktivering på forskellige arbejdspladser.

Den enkeltes arbejdspladserfaringer bearbejdes da i danskundervisningsdelen på et mere overordnet plan via inddragelse af bl.a. den såkaldte etnografiske metode, hvor det er kursisternes opgave at indsamle stof til undervisningen f.eks. ved at registrere og beskrive, hvordan en hverdag forløber på deres respektive arbejdspladser, hvad arbejdet indeholder og deres egne funktioner, hvordan pauserne fungerer, hvordan omgangsformen og -tonen er, hvordan man tiltaler og hilser på hinanden osv. Kursisternes "etnografiske" registreringer kan på denne måde løbende danne basis for bearbejdning af "arbejdspladssprog" og emner af kulturel/samfundsmæssig art i danskundervisningen.

De integrerede forløb forudsætter oftest

dansksproglige forudsætninger ud over begynderniveauet, når såvel sprogstof som indhold fra aktiveringsdelen med udbytte skal inddrages og bearbejdes i danskundervisningen.

b) Parallelle forløb

I parallelle forløb foregår aktivering og danskundervisning sideløbende, og der er ikke direkte, men indirekte samspil. Det kan f.eks. være danskundervisning om formiddagen og aktivering om eftermiddagen eller danskundervisning 2-3 dage om ugen og aktivering 2-3 dage om ugen.

I disse forløb er danskundervisningen og aktiveringen ikke indholdsmæssigt integreret, men kravet er fortsat, at danskundervisningen og aktiveringen i videst muligt omfang skal støtte og supplere hinanden i forhold til den enkeltes introduktionsprogram.

Parallelle forløb kan anvendes til individuelle forløb, hvor danskundervisningen foregår på samlede hold, men hvor kursisterne følger så forskellige aktiveringsforløb, at det ikke er muligt at

Dansk 4 timer	Dansk 3½ time	Dansk 3½ time	Dansk 3½ time	Dansk 3½ time
	Aktivering 3 timer	Aktivering 3 timer	Aktivering 3 timer	Aktivering 3 timer

Ugeskema 2

		Dansk 6 timer	Dansk 6 timer	Dansk 6 timer
Aktivering 6 timer	Aktivering 6 timer			

integre et direkte samspil med aktiveringsdelen i danskundervisningen. Parallele forløb etableres også, hvor der er for få udlændinge til at danne "aktiveringshold".

Danskundervisningen kan imidlertid ofte med fordel aktivt inddrage kursisters erfaringer fra aktiveringen i undervisningen. Der kan f.eks. lægges ekskursioner til kursisters aktiveringssteder, og danskundervisningens kultur- og samfundsforståelse kan behandle temaer/emner, som kursisterne støder på i aktiveringen. Også et sådant *indirekte samspil* kan være indbyrdes berigende.

Ofte vil der på disse danskundervisningshold være både integrationskursister, kursister i anden aktivering, kursister i (deltids)beskæftigelse og kursister som alene følger danskundervisning. Danskundervisningen skal naturligvis

således ikke alene inddrage kursisters erfaring med aktiveringen, men skal lægges tilrette - svarende til kravene i læseplanerne for danskundervisningen -, så den bygger på fælles erfaringer, enten det er fra aktivering, beskæftigelse eller tilsvarende.

Det afgørende er, at den enkelte udlændings danske sprog videreudvikles via undervisning og afprøves i praksis i aktiveringen. Den indsigt, som aktivering i øvrigt bibringer den enkelte vil tillige øge forståelse og erfaringer i forhold til det indhold og sprog, der er i fokus i danskundervisningen.

c) Modulopbyggede forløb

I modulopbyggede forløb veksles aktivt mellem:

1. En periode med danskundervisning og evt. suppleret med aktivering, der direkte støtter danskindlæringen

(f.eks. anden voksenundervisning, vejledning og uddybet samfundsintroduktion) *og*

2. En periode alene med aktivering.

Formålet er at tilgodse et alsidigt og varieret introduktionsprogram.

De modulopbyggede forløb vil ofte være individuelle forløb tilrettelagt for den enkelte udlænding, men kan også være "aktiveringshold" for en gruppe udlændinge, hvor det nødvendige grundlag herfor er tilstede, f.eks. hvad angår (antal af) integrationskursister med fælles forudsætninger, behov og mål.

Modulopbyggede forløb forudsætter, at danskundervisnings- og aktiveringsmodulerne afstemmes med hinanden planlægningsmæssigt. Det kan være m.h.t. interval for holdsætning, enten forløbet følger de planlægningsterminer, som er fastsat for danskundervisningen, eller der aftales andre holdsætningsterminer. Det sidste kan dog kun lade sig gøre for "aktiveringshold".

Et modul med danskundervisning evt suppleret med danskunderstøttende aktivering kan ofte anbefales både i starten og afslutningen af forløbet, eller

hvor aktivering/arbejde forudsætter en hurtig erhvervet sproglig kompetence.

Intensiv danskundervisning udbygget med aktivering, som støtter danskindlæringen i starten af introduktionsprogrammet, har til formål hurtigt at give en basal sproglig kompetence, f.eks. svarende til målene for sporenes første trin og kan være en nødvendig forudsætning for at kunne tage del i anden senere aktivering med udbytte.

Den ordinære danskundervisning kan i denne periode udbygges med aktivering som støtter danskindlæringen i form af f.eks.:

- Anden voksenundervisning, herunder f.eks. studieværksted, regning og matematik på basalt niveau, IT-kundskab, kreative fag eller sport
- Vejledning
- Udvidet samfundskendskab, f.eks. gennem udbygget samfundsintroduktion.

Intensiv danskundervisning udvidet med danskunderstøttende aktivering kan også være hensigtsmæssig i udslutningsfasen, f.eks. i perioden op til en afsluttende prøve. Den ordinære danskundervisning kan i denne periode f.eks.

Eksempel

Måneder

Dk og dk-akt.	Dk og dk-akt.	Dk og dk-akt.	Dk og dk-akt.	Dk og dk-akt.	Dk og dk-akt.	Akti- vering	Akti- vering	Akti- vering	Dk og dk-akt.
---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	-----------------	-----------------	-----------------	---------------

dk-akt. = danskunderstøttende aktivering

Etc.

udvides med studieværksted, IT, vejledningsforløb, enkelte fag på AVU (almen voksenuddannelse) o.l. Tilsvarende gælder for brobygningsforløb, hvor kursisten på én og samme tid forbereder sig til afslutningen af danskundervisningen med eventuel prøve og til eventuel fortsat uddannelse.

Perioder uden danskundervisning efter danskundervisningsloven kan på samme måde anvendes aktivt ved så forskellige aktiviteter som f.eks. lokal-samfundspraktik, forløb som frivillig, virksomhedspraktik med det formål at give lejlighed til en uafbrudt arbejdsperiode på lige fod med øvrige medarbejdere, kompetenceafklarende forløb, særligt tilrettelagt aktiverende forløb, internatophold på f.eks. folkehøjskoler eller kursusforløb ved regionale og landsdækkende kursus- og uddannelsesarrangører.

I starten af introduktionsprogrammet vil det være hensigtsmæssigt, at aktivering uden danskundervisning kun gennemføres nogle få uger ad gangen, da det ellers kan gå ud over den sproglige progression. Senere i introduktionsprogrammet kan der indgå længere perioder uden danskundervisning, dog afhængigt af den enkeltes forudsætninger, arten af aktivering og målet for introduktionsprogrammet.

Det kan undertiden være praktisk og hensigtsmæssigt at bygge forløbet op i moduler. Den enkelte kan have behov for i nogle perioder at kunne koncen-

trere sig om danskindlæring (og dansk-understøttende aktivering) og i andre perioder om aktiveringen alene. De enkelte moduler bør støtte hinanden indbyrdes og virke motiverende og berigende i forhold til hinanden.

4.2.2. Generelle kombinationsmuligheder

Danskundervisning kombineret med anden voksenundervisning

Allerede i en tidlig fase af danskindlæringen kan der være mulighed for at kombinere med anden voksenundervisning:

- Integrerede forløb mellem danskundervisning og praktisk værkstedsundervisning vil i nogle tilfælde være mulige, når der kan tages højde for de dansksproglige forudsætninger, f.eks. ved anvendelse af tosprogede medarbejdere eller tolke i undervisningen.
- Undervisning, f.eks. efter lov om støtte til folkeoplysning, på folkehøjskoler eller tilrettelagt ved sprogcentre, kan f.eks. ske på samlede hold med udenlandske kursister. Det kan f.eks. være undervisning i praktiske/kreative fag eller udbygget samfundskendskab, eventuelt tilrettelagt med tolk eller ved tosprogede medarbejdere.
- Undervisning, hvor udlændingen underviser eller instruerer andre, f.eks. fra egen sproggruppe i form af idræts- og kreative aktiviteter, hvor udlændingen har særlige forudsætninger herfor.

Kombinationen mellem danskundervisning og dagshøjskole(lignende) kurser kan finde sted på forskellige tidspunkter i et integrationsforløb. I den tidlige fase vil danskundervisningen kunne kombineres med f.eks. kreative fag og bevægelsesfag på hold udelukkende for udenlandske kursister. I senere faser af danskundervisningen vil de sproglige forudsætninger være til stede, så supplerende undervisning kan finde sted på ordinære daghøjskolekurser, hvor daghøjskoleundervisning i henhold til daghøjskoleloven kan suppleres med 1/3 danskundervisning normalt svarende til 10 timer om ugen.

En række uddannelser stiller normalt krav om dansksproglige forudsætninger svarende til niveauet for de afsluttende prøver ved danskundervisningen, hvor de specifikke krav afhænger af den enkelte uddannelse (jf. bilag 6). Kombinerede forløb mellem disse uddannelser og danskundervisningen kan ofte finde sted i form af brobygningsforløb mod slutningen af et sprogcenterforløb. Herved forstås ideelt set forløb, hvor sprogcentret og en anden uddannelsesinstitution i samarbejde sikrer afslutningen på sprogcenterforløbet og introduktion til og efterfølgende påbegyndelse af en anden uddannelse.

Danskundervisning kombineret med praktik eller beskæftigelse

Virksomhedspraktik vil i de fleste tilfælde forudsætte, at udlændingen har nogle grundlæggende dansksproglige forudsætninger. Praktik kan finde sted

som led i afklaring eller opskoling. Men ikke kun danskundskaber vil være afgørende. For nogle, f.eks. faglærte og højt specialiserede udlændinge, kan virksomhedspraktik på et forholdsvis tidligt tidspunkt i integrationsforløbet være væsentligt for at fastholde den pågældendes faglige kunnen. For andre kan praktikforløb være vigtige alene for at kunne indgå i en arbejdsmæssig sammenhæng.

Praktik kan støtte adgang til arbejdsmarkedet, netværk og forståelse for vilkår i Danmark på samme måde, som arbejdsmarkedet stifter bekendskab med de nye udlændinge. Det kan være som individuel jobtræning eller som følordninger i form af kiggen over skulderen, f.eks. bager følger bager, smed følger smed etc. Denne kiggen over skulderen kan eventuelt finde sted i en kortere periode, f.eks. tre til fire uger, forholdsvis tidligt i integrationsprocessen med henblik på senere egentlig virksomhedspraktik. Også uddannelsesinstitutioner kan indgå som praktiksteder.

Opmærksomheden skal henledes på muligheden for at henlægge danskundervisningen til praktikstedet. Det kan f.eks. være en fordel, hvis grupper af udlændinge er i praktik på samme virksomheder. I så fald kan sprogcentret forlægge danskundervisningen til arbejdspladsen, således at der bliver bedre mulighed for at gennemføre undervisning sideløbende og med et indhold, der tager udgangspunkt i forholdene på praktikstedet.

Praktik på indtil fire uger kan også indgå som en del af den ordinære danskundervisning efter danskundervisningsloven. Praktikken kan ligge på et uddannelsessted, en arbejdsplads eller en institution m.m. Formålet er at fremme kursisternes brug af dansk og deres indsigt i danske kultur- og samfundsforhold. Det kan f.eks. være som led i vejledningen på sprogcentrene. Praktik i danskundervisningen kan aftales som en del af den enkeltes handlingsplan.

Danskundervisning kombineret med andre lokale aktiviteter og kursus i samfundsforståelse

Danskundervisningen kan kombineres med praktiske og kreative aktiviteter, herunder aktiviteter i lokalsamfundet. Formålet kan være at støtte netværksdannelse, støtte integration i lokalsamfundet samt støtte personlige og almenne kompetencer i Danmark. Et andet formål kan være at give mulighed for at bruge egne kompetencer, eventuelt som frivillig eller i projektføreløb. Disse forløb vil som regel foregå som modulopbyggede eller parallelle forløb, men kan også være integrerede forløb, hvor danskundervisningen er en del af et samlet forløb, f.eks. særlige projekter for småbørnsmødre (jf. 2.5.1.).

Kursus i samfundsforståelse kan også integreres med danskundervisning og den øvrige aktivering. I de tilfælde, hvor kurset i samfundsforståelse bliver overladt til sprogcentrene, vil det være naturligt at efterbehandle kursets temaer i danskundervisningen. Kurset kan

også indgå i et samlet forløb med f.eks. danskundervisning, daghøjskolelignende kurser eller kurser efter lov om støtte til folkeoplysning.

Kursus i samfundsforståelse kan f.eks. også kombineres med et særligt tilrettelagt kort forløb på en folkehøjskole eller daghøjskole. Denne kombination giver mulighed for at koble de brede samfundstemaer med kreative, fysiske og musiske aktiviteter, og samtidig får kursisterne mulighed for at deltage på lige fod med danskere i det fælles skoleliv med f.eks. morgensamling, ekskursioner, aftenaktiviteter og andet samvær (jf. 2.4.).

4.2.3. Kombinationsmuligheder afhængig af individuelle forudsætninger

Udlændinge har meget forskellige forudsætninger, og integrationsloven understreger, at aktiveringen skal ske ud fra individuelle forudsætninger.

Målgruppen er nedenfor opdelt primært efter den medbragte uddannelses- og erhvervs erfaring fra hjemlandet:

- 1) Højtuddannede udlændinge
- 2) Udlændinge med gymnasiale forudsætninger
- 3) Udlændinge med erhvervsfaglig uddannelse
- 4) Udlændinge med ufaglært baggrund
- 5) Ældre og familier med særlige behov
- 6) Analfabeter
- 7) Syge og traumatiserede m.fl.

8) Sent ankomne unge mellem 18 og 25 år.

I det følgende gives nogle forslag til kombinerede forløb. Det skal understreges, at disse forløb alene er tænkt som inspiration, og at det konkrete forløb altid planlægges lokalt med udgangspunkt i den enkelte udlændings forudsætninger, ønsker og muligheder.

Der skal samtidig peges på behovet for den brede alment kvalificerende aktivering, som vil være nyttig i starten af introduktionsprogrammet, og som går på tværs af individuelle forudsætninger, f.eks. i form af udbygget lokalsamfundskendskab og netværksdannelse (jf. 2.5.2.).

Det anbefales generelt, at udlændingen har forudsætninger svarende til starten af trin 2, hvis aktiveringen fordrer dansksproglige færdigheder af et vist omfang. De dansksproglige forudsætninger må dog vurderes i hvert enkelt tilfælde, både i forhold til udlændingen og til arten og tilrettelæggelsen af aktiveringen. Undertiden vil f.eks. kortere perioder med "kiggen over skulderen" kunne finde sted på et tidligt tidspunkt. I andre tilfælde forudsættes mere omfattende dansksproglige færdigheder (jf. 4.2.2.).

Det anbefales desuden, at aktiveringen giver mulighed for at anvende og eventuelt udbygge egne kompetencer samt se disse i forhold til mulighederne her i landet så tidligt i forløbet som muligt.

ad 1) Højtuddannede udlændinge

Nogle højtuddannede udlændinge har kvalifikationer til forholdsvis hurtigt at komme ud på arbejdsmarkedet. Andre højtuddannede kan have vanskeligt ved at finde arbejde inden for deres eget fag, men har behov for f.eks. supplerende uddannelse, danskundervisning og praktikforløb. Andre igen må skaffe sig faglige forudsætninger til at finde arbejde uden for deres fagområde (jf. 3.1.5.).

Det kan også være nødvendigt at ændre mål i løbet af handlingsplanen, hvis mulighederne eller forudsætningerne inden for et område alligevel viser sig ikke at være til stede.

Aktiveringen kan således f.eks. bygges op omkring personligt afklarende forløb, faglige vejledningsforløb, kompetenceafklarende forløb, praktik på arbejdsmarkedet og eventuelt supplerende kurser.

Udlændinge med disse forudsætninger vil normalt gå til dansk på spor 3, som kan afsluttes med afsluttende prøve enten efter trin 3 eller trin 4 (jf. 2.3.3.). Et trin på spor 3 vil typisk tage ni måneder. Nogle vil gennemføre hurtigere, andre har behov for mere tid.

Eksempel på forløb:

Danskniveau:	trin 1	trin 2	trin 3	trin 4	Mål Danskprøve 2
Spor 3:	9 mdr.	9 mdr.	9 mdr.	9 mdr.	
Forløb:	dansk + dansk- understøttende aktivering/vej- ledning + kompetence- afklarende forløb eller praktik kort kursus på folkehøjskole	dansk + supple- rende kurser og/eller praktik	dansk+ praktik og supple- rende kurser	dansk+ dansk- under- støttende aktivering og praktik	arbejde eller uddannelse

I dette eksempel forudsættes, at kursistens mål er Danskprøve 2. Danskundervisningen kan f.eks. i øvrigt kombineres med frivillige forløb (parallelt),

højskoleophold (modul), praktik (modul/parallelt/integreret) afhængigt af tidspunkt og behov i processen.

Spor 3, trin 1

6 mdr.	2 uger	2½ mdr.
Dansk 18 timer om ugen	Folkehøjskole	Dansk 18 timer om ugen
Danskunderstøttende aktivering inkl. vejledningsforløb 12 timer om ugen		Kompetenceafklarende forløb eller praktik 12 timer om ugen
<i>Integreret forløb</i>		<i>Parallelt forløb</i>

Meritafklaring foregår samtidig

Spor 3, trin 2

3 mdr.	6 mdr.
Dansk 18 timer om ugen	
Supplerende undervisning 12 timer om ugen	Praktik 7½ time om ugen
	Supplerende undervisning 4½ time om ugen
<i>Parallelt forløb</i>	

Evt. fortsat meritafklaring

Spor 3, trin 3

9. mdr.
Dansk 18 timer om ugen
Praktik 12 timer om ugen, evt. inkl. supplerende undervisning
<i>Parallelt forløb</i>

Spor 3, trin 4

3 mdr.	6 mdr.
Dansk 18 timer om ugen	
Praktik 6 timer om ugen	Danskunderstøttende aktivering 12 timer om ugen
Danskunderstøttende aktivering 6 timer om ugen	
<i>Parallelt forløb</i>	

ad 2) Udlændinge med gymnasiale forudsætninger

Denne gruppe er typisk yngre udlændinge, som måske har en studentereksamen eller har påbegyndt uddannelse i hjemlandet (om de sent ankomne 18-25 årige, se også ad 8). Ønsket kan være en uddannelse i Danmark, enten erhvervsfaglig eller videregående. Vejen til fortsat uddannelse kan i nogle tilfælde være lang, hvis den pågældendes studentereksamen ikke anerkendes som ligestillet med en dansk gymnasial eksamen. Vejen går da f.eks. over en dansk gymnasial eksamen, international studentereksamen i Danmark eller det særlige hf-forløb for fremmedsprogede (tidligere benævnt gif - gymnasialt indslusningskursus for fremmedsprogede).

Denne gruppe kan ofte anbefales mange timers danskundervisning, informations- og vejledningskurser samt f.eks. studenterjobs (parallelt til de jobs, som

danske studerende påtager sig), fysiske eller kreativt betonedede aktiviteter, f.eks. sport, som samtidig åbner mulighed for opbygning af kontaktnet. Et ophold på en folkehøjskole kan bl.a. forberede til studieformer i Danmark.

Danskundervisningen foregår normalt på spor 3. Der kan være kursister, som har påbegyndt undervisningen på spor 2, som viser sig at have forudsætninger for senere at følge undervisningen på spor 3 med udbytte og for at gå i gang med kompetencegivende uddannelse.

Når kursisten har tilstrækkelige dansk-sproglige forudsætninger, kan både en praktik på relevant arbejdsplads og praktik på relevant uddannelsesinstitution anbefales. Ikke mindst den tidligste og seneste fase i forløbet bør oftest koncentrere sig om tilegnelse af dansk-sproglige færdigheder, og i den sidste fase kan den suppleres med undervis-

ning, der i øvrigt forbereder til efterfølgende uddannelse.

For kursister, der har Danskprøve 2 som mål, er det væsentligt at etablere danskunderstøttende aktivering på det afsluttende trin. Eventuelle forløb med

egentlig arbejdsaktivering bør derfor oftest placeres tidligere i introduktionsprogrammet, idet kursister, der er ved at forberede sig til de afsluttende prøver, har behov for at kunne koncentrere sig herom.

Eksempel på forløb

Danskniveau:	trin 1	trin 2	trin 3	trin 4	Mål Danskprøve 2
Spor 3:	9 mdr.	9 mdr.	12 mdr.	9 mdr.	
Forløb:	dansk+ dansk-støttende aktive-ring idræt	dansk dansk-støttende aktive-ring "studerenter-job"	dansk+ "studerenterjob" afbrudt af folkehøjskole	dansk dansk-støttende aktive-ring idræt	uddannelse

Trin 1 - 9 mdr.	Trin 2 - 9 mdr.	Trin 3 - 12 mdr.		Trin 4 - 9 mdr.
Dansk 18 timer*	Dansk 18 timer*	Folkehøjskole 3 mdr.	Dansk 18 timer*	Dansk 18 timer*
Danskstøttende aktivering og idræt 12 timer*	Danskstøttende aktivering og studenterjob 12 timer*		Studenterjob 12 timer*	Danskstøttende aktivering og idræt 12 timer*
<i>Integreret forløb</i>	<i>Parallelt forløb</i>		<i>Parallelt forløb</i>	<i>Integreret forløb</i>

* om ugen

I dette tilfælde strækker forløbet sig ud over integrationsprogrammet på 3 år.

ad 3) Udlændinge med erhvervsfaglig uddannelse

Udlændinge med erhvervsfaglig uddannelse kan støttes i at tilpasse og bruge disse færdigheder i Danmark. Målet kan være at få arbejde inden for eget

eller lignede fag, afhængigt af egne ønsker og mulighederne på arbejdsmarkedet. Aktiveringen kan f.eks. kombinere personligt afklarende forløb, kompetenceafklarende forløb, praktik på arbejdspladser, eventuelt supplerende

kurser eller brobygningsforløb til ordinær uddannelse.

Danskundervisning vil normalt finde sted på spor 3, eventuelt spor 2 afhængigt af forudsætninger. Danskundervisningen kan have Almenprøve 2, eventuelt kombineret med DAF- eller DUF-modulprøven som mål. Brobygningsforløb til ordinær uddannelse vil normalt ligge på trin 3. Målet kan også være kompetencegivende forløb på AMU, som kan påbegyndes med forudsætninger svarende til minimum Almenprøve 2 + DAF-modulprøven. Danskundervisningen på spor 3 vil typisk vare omkring ni måneder pr. trin, eventuel afbrudt af praktikforløb eller tilsvarende.

Der kan ved siden af den almene dansk-

undervisning eventuelt være behov for undervisning i fag som matematik, engelsk eller IT. Deltagelse i disse fag på AVU-niveauet forudsætter normalt dansksproglige forudsætninger svarende til minimum begyndelsen af spor 3, trin 3. Denne undervisning kan eventuelt på tidligere trin foregå i andet regi, når der kan dannes hold udelukkende bestående af tosprogede kursister, da undervisningen så kan tilrettelægges under hensyntagen til kursisternes sproglige forudsætninger.

Danskundervisningen kan i øvrigt f.eks. kombineres med frivillige forløb (parallelt), værkstedsaktiviteter og aktiviteter i boligområdet, højskoleophold (modul) og praktik (modul/parallelt/integreret), afhængigt af tidspunkt og behov i processen.

Eksempel på forløb

Danskniveau:	trin 1	trin 2	trin 3	Mål Almenprøve 2 DAF/DUF-modulprøven	
Spor 3:	9 mdr.	9 mdr.	6 mdr.	9 mdr.	
Forløb:	dansk+kompetenceafklaring med tolk + aktiviteter efter lov om støtte til folkeoplysning	dansk+ lokal-samfund	praktik evt. supplerende kurser	dansk inkl. modul DAF eller DUF danskunderstøttende aktivering	arbejde eller uddannelse

Spor 3, trin 1

6 mdr.	3 mdr.
Dansk 18 timer om ugen	
Aktiviteter efter lov om støtte til folkeoplysning 12 timer om ugen	Kompetenceafklarende forløb 12 timer om ugen
<i>Parallelt forløb</i>	

Meritafklaring foregår samtidig

Spor 3, trin 2

9 mdr.
Dansk 18 timer om ugen
Lokalsamfund (frivillig og praktik) 12 timer om ugen
<i>Parallelt forløb</i>

Evt. fortsat meritafklaring

Praktik

6 mdr.
Praktik og evt. supplerende kurser i 30 timer om ugen

Spor 3, trin 3

9 mdr.
Dansk 18 timer om ugen
Danskunderstøttende aktivering 12 timer om ugen
<i>Integreret forløb</i>

ad 4) Udlændinge med ufaglært baggrund

Målet kan for nogle være at finde job inden for det ufaglærte område, eventuelt i form af støttet beskæftigelse eller inden for nicheområder. Andre kan have som ønske senere at få faglært arbejde, f.eks. gennem forløb som voksenlærling. Mange kan have en række arbejds erfaringer, erfaringer fra andre funktioner og andre kvalifikationer, som kan danne udgangspunkt for akti-

veringen, hvis der er ønsker herom eller mulighed herfor.

Danskundervisningen vil normalt finde sted på spor 2, for enkelte eventuelt spor 1. Disse kursister kan ofte have udbytte af, at danskundervisningen kombineres med studieværksted eller undervisning i IT eller fag som f.eks. matematik (sprogcenter) og engelsk på basisniveau inden for almen voksenud- dannelse i slutningen af trin 2-forløbet.

Andre muligheder vil f.eks. være lokalsamfundsforløb, værkstedsaktiviteter eller daghøjskolelignende undervisning, forløb som frivillig, eventuelt følforløb samt den første personlige og erhvervs-mæssige afklaring.

Der kan ved udslusning kombineres med vejlednings- eller indslusningsforløb til arbejde, støttet beskæftigelse eventuel med danskundervisning, afklarende forløb med danskstøtte på AMU f.eks. med sigte på senere beskæftigelse eller AMU-kompetencegivende forløb.

Eksempel på forløb

Danskniveau:	trin 1		trin 2	Mål Almenprøve 1
Spor 2:	12 mdr.	6 mdr.	12 mdr.	
Forløb:	dansk mate- matik værksted lokalsamfund	praktik	dansk fortsat matematik IT praktik	f.eks. særligt tilrettelagt AMU-forløb med danskstøtte, arbejde <i>eller</i> daghøjskole

Spor 2, trin 1

3 mdr.	9 mdr.
Dansk 18 timer om ugen	Dansk 18 timer om ugen
Lokalsamfund 12 timer	Matematik 4 timer om ugen
	Værksted 8 timer om ugen
<i>Integreret forløb</i>	<i>Parallelt forløb</i>

Praktik

6 mdr.
Praktik

Spor 2, trin 2

12 mdr.
Dansk 18 timer om ugen
Særligt aktiverende forløb med fortsat matematik, IT og praktik samt vejledning
<i>Integreret forløb</i>

Nogle vil også have behov for særlige projektforløb, hvor aktiveringen bygges op omkring en specifik målgruppe,

dennes behov og muligheder. Vejledning skal finde sted gennem hele perioden.

Tilrettelæggelsen skal også her tage højde for de dansksproglige krav. Som eksempel kan nævnes en ufaglært med erfaring fra metalarbejde, som starter på kommunalt værksted med det formål at afprøve og udvikle kompetencer. Målet er arbejde på lokal virksomhed. Samtidig påbegyndes danskundervisning på spor 2, og denne undervisning suppleres med regning og matematik og IT-kompetence på basalt niveau, når kursisten starter på spor 2, trin 2.

Danskundervisning på sprogcentret afløses af en periode med praktik på virksomheden fra midten af spor 2, trin 2, men ansættelse viser sig at kræve en række kompetencer, som svarer til AMUs kompetencegivende uddannelser. Dette AMU-forløb kan først starte, når udlændingen har afsluttet Almenprøve 2. Valget står mellem at oparbejde dansksproglige forudsætninger svarende til optagelsesbetingelserne på AMU eller eventuelt - afhængigt af krav og muligheder - tilrettelægge anden undervisning/projektforløb, evt. med danskundervisning, hvor de nødvendige kompetencer kan nås på anden måde.

ad 5) Ældre udlændinge og familier med særlige behov

Ældre udlændinge vil have mange forskelligartede forudsætninger og behov, nogle vil dog have svært ved både på kort og længere sigt at finde arbejde. For sidstnævnte gruppe kan danskundervisningen kombineres med f.eks. lokalsamfundsaktiviteter, støttegruppe for andre udlændinge i lokalsamfundet, netværksgrupper med forskelligt ind-

hold. Det kan ofte være afgørende, at det er muligt at danne aktiveringstilbud for en samlet gruppe af ældre.

Der kan f.eks. etableres daghøjskoleliggende undervisning eller forløb etableret under folkeoplysningsloven eller lov om folkehøjskoler.

På samme måde som ældre kan andre grupper af udlændinge have særlige behov. Det kan f.eks. være familier med særlige vanskeligheder og behov. Hvis familiens medlemmer har behov herfor, kan det være fornuftigt at oprette familieorienterede forløb som start på tilværelsen som familie i Danmark og som et grundlag for et senere aktivt arbejds-, uddannelses- og samfundsliv.

Her kan kultur- og samfundsforståelsen i danskundervisningen udbygges og kombineres med aktiviteter under aktiveringen, f.eks. kan der laves korte praktikforløb i dagsinstitutioner, udbygget lokalsamfundsintroduktion samt temagrupper om dette at være familie i et andet land. Nogle småbørnsmødre eller -fædre kan i en periode have behov for at tage del i forløb specielt for denne målgruppe.

Der er mulighed for i en periode at afholde projektorienteret danskundervisning for grupper af udlændinge, der ikke med udbytte kan deltage i den ordinære danskundervisning, f.eks. grupper af ældre, traumatiserede flygtninge m.v., jf. danskundervisningsbekendtgørelsen § 16, stk. 2.

ad 6) Analfabeter

Målgruppen er bredtfaavnende. Nogle har aldrig gået i skole. Andre har gået i skole i mange år, men har lært at læse og skrive på et ikke-latinsk alfabet. Endelig er der en gruppe kursister, som i et vist omfang læser og skriver det latinske alfabet, men ikke så godt, at undervisningen kan følges med udbytte på spor 2.

En stor del af gruppen kan foruden danskundervisning drage nytte af at få tilbudt undervisning i regning/matematik på grundlæggende niveau, kreative og praktiske aktiviteter. Desuden vil det være væsentligt, at tilbudet udvides med mulighed for at deltage i studieværksted, hvor der bl.a. kan være hjælp til lektielæsning. Når de mundtlige færdigheder er tilstrækkelige, kan der som et led i undervisningen indgå arbejdspraktik eller jobtræning i lokalsamfundet.

Danskundervisningen foregår på spor 1. Det kan tage lang tid at lære at læse og skrive for kursister, som står helt eller delvist uden læse/skrivefærdigheder. Spor 1 består af tre trin (trin a, b og c). Et trin på spor 1 vil typisk vare et år ved intensiv danskundervisning, dvs. mindst 12 lektioner om ugen. Det er primært de mundtlige færdigheder, der er afgørende for, hvornår spor 1-kursister kan få udbytte af aktivering, som indeholder mere end danskundervisning med dansksprogligt understøttende aktivering.

Nogle vil have forudsætninger for at kunne afslutte danskundervisningen med Almenprøve 1 og efterfølgende tage del i ikke-kompetencegivende uddannelse. Nogle ganske få vil kunne afslutte forløb med Almenprøve 2 og efterfølgende tage del i kompetencegivende uddannelse. Nogle - især ældre - vil have behov for undervisning tilrettelagt for særlige grupper (jf. ovenfor).

Ordinær danskundervisning kan i øvrigt - afhængigt af mål for introduktionsprogrammet - f.eks. kombineres med lokalsamfundsførøb og -kendskab, andre fag (f.eks. regning og matematik, IT), folkeoplysende aktiviteter (f.eks. gymnastik, sy- og træværksteder) og værkstedsaktiviteter.

ad 7) Syge og traumatiserede m.fl.

Der kan være behov for at iværksætte aktiverings- og behandlingsinitiativer for målgruppen af syge og traumatiserede. I nogle tilfælde bliver behovet for særlig psykosocial behandling hos traumatiserede udlændinge klart ved den første visitering og aftale om handlingsplan. I andre tilfælde opdages det først f.eks. i danskundervisningen. Vanskeligheder ved at lære dansk kan skyldes eftervirkninger efter tortur eller andre belastninger ved flugt og den nye tilværelse i et andet land (jf. 1.2.1).

Der kan være behov både for egentlig behandling, f.eks. ved et af landets rehabiliteringscentre, og for omsorgsgivende tilbud. Andre tilbud kan være korte forløb, samarbejde med og/eller

kombinationsforløb mellem f.eks. sprogcenter og voksenspecialskoler og kommunikationscentre, jf. 1.5., der omtaler muligheden for at anvende bestemmelserne i lov om specialundervisning for voksne.

Danskundervisningen må foregå under hensyn hertil og i samspil hermed. Målet vil ofte være indslusning til ordinære tilbud, f.eks. ordinær danskundervisning og aktivering, jf. også danskundervisningsbekendtgørelsens muligheder om projektundervisning i § 16, stk. 2.

Der kan samarbejdes om tilbud til denne målgruppe. Ved behov for specialundervisning kan samarbejdet omfatte henvisning fra sprogcenter til specialundervisning i amtet, eller samarbejdet kan omfatte fælles projekter, hvor danskundervisningsloven og specialundervisningsloven spiller sammen, evt. i kombination med anden lovgivning, f.eks. lov om daghøjskoler og produktionskoler eller andre muligheder inden for integrationslovens aktiveringsbestemmelser.

ad 8) Sent ankomne unge mellem 16 og 25 år

Integrationsloven og danskundervisningsloven har personer over 18 år som målgruppe, og det betyder, at sent ankomne unge mellem 16 og 18 år normalt må modtage danskundervisning efter anden lovgivning. Dog kan unge mellem 16 og 18 år i visse tilfælde mod brugerbetaling få tilbudt danskundervisning efter danskundervisnings-

loven på samme måde, som mindreårige uledsagede asylansøgerbørn med opholdstilladelse efter udlændingelovens § 7 eller § 9, stk. 2, nr. 4 kan tilbydes introduktionsprogram.

De sent ankomne unge udlændinge har forskellige uddannelsesbehov. Nogle skal færdiggøre deres grundlæggende skolegang, andre skal i gang med en ungdomsuddannelse eller skal have ungdomsuddannelse fra hjemlandet godkendt eller suppleret.

Hvis den unge mangler at færdiggøre sin basale skolegang, er formålet med uddannelsesstilbudet typisk at gennemføre folkeskolens afgangsprøve eller udvidede afgangsprøve.

Med henblik på at øge fleksibilitet og rummelighed i det ordinære uddannelsesystem har Undervisningsministeriet iværksat forsøg med et særligt tilrettelagt undervisningstilbud til sent ankomne tosprogede unge mellem 16 og 25 år i perioden 1999 - 2003. Forsøgene gennemføres på erhvervsskolerne i et tæt samarbejde med sprogcentre, produktionskoler og ungdomsskoler. Formålet er, at de unge opnår grundlæggende almene færdigheder, herunder tilstrækkelige danskkundskaber til at kunne gå videre i ungdoms- og voksenuddannelserne. I det særligt tilrettelagte undervisningstilbud indgår sprogcentrenes grundlæggende danskundervisning suppleret med faglige, kreative eller interessebetonede fag og emner, som kan gennemføres i andre uddannelsesmiljøer.

Nogle unge har brug for yderligere støtte i form af brobygningsforløb ved overgangen fra den særlige indsats til ordinær uddannelse eller i form af sproglig og faglig støtte under det videre uddannelsesforløb. Desuden kan den unge have behov for støtte til netværksdannelse, f.eks. igennem en højskoleophold eller ved deltagelse i fritidsaktiviteter. Vejledning, faglig som personlig, praktik, udslusning samt kontinuitet gennem hele forløbet er også afgørende ved aktivering af unge.

Konkrete eksempler på tilrettelæggelse af introduktionsforløb, der kombinerer danskundervisning, aktivering og kursus i samfundsforståelse m.v.

Kapitel 5 indeholder en række konkrete eksempler på organisering, tilrettelæggelse og gennemførelse af introduktionsprogrammet og dets enkelte dele.

Kapitlet indledes med eksempler på kommunal organisering (5.1.) fulgt af eksempler på kombinerede forløb, hvor sprogcentret er hovedansvarlig for tilrettelæggelse og gennemførelse (5.2.). Herefter følger eksempler på, hvorledes danskundervisningen kan kombineres med beskæftigelse og praktik (5.3.) og med kursusvirksomhed på folkehøjskoler og daghøjskoler (5.4.). Endelig fremdrages nogle eksempler på kombinerede forløb for målgrupper med særlige behov (kvinder, traumatiserede og unge 18-25-årige) (5.5.).

De enkelte eksempler danner tilsammen en mosaik, som kan vise muligheder og variationer i samspillet mellem de enkelte dele af introduktionsprogrammet.

5.1. Eksempler på kommunal organisering af introduktionsprogrammet

I dette afsnit er samlet eksempler, som viser forskellige måder at tilrettelægge og organisere introduktionsprogrammet, herunder samarbejdet mellem kommunens sagsbehandlere, aktiveringsmedarbejdere og sprogcentret. Desuden er medtaget eksempler, som kan give idéer til brug af de enkelte elementer i integrationslovens aktiveringsmuligheder.

5.1.1. Modulopbygget introduktionsprogram i Aalborg Kommune

I Aalborg Kommune har man valgt en model, der dækker hele integrationsindsatsens 3-årige forløb. Modellen er opbygget i moduler, men tilrettelagt så fleksibelt, at der kan tages højde for den enkelte udlændings forudsætninger og for det forløb, den enkelte gennemgår i Danmark.

Indsatsen for den enkelte udlænding er tværfaglig og forestås af kommunens

Integrationscenter, der omfatter Flygtningerrådgivningen, Aktiveringsafdelingen og Sprogcentret. Koordineringen af indsatsen foregår på tre niveauer:

- *Ledergruppen*, som består af Integrationschefen, lederen af sprogcentret, lederen af Aktiveringsafdelingen og lederen af Flygtningerrådgivningen. Gruppen har beslutningskompetence på området og modtager indstillinger fra det faglige koordineringsudvalg.
- *Fagligt koordineringsudvalg*, der består af en erhvervs- og uddannelsesvejleder, to lærere fra sprogcentret, to hovedvejledere (socialrådgivere), to aktiveringsmedarbejdere, en aktiveringskonsulent og en boligkonsulent.

Gruppen kan udarbejde indstillinger til ledergruppen og drøfte den overordnede strategi og tilrettelæggelse, bl.a. så der kan skabes sammenhæng mellem undervisningen i dansk, kurset i samfundsforståelse og aktiveringen.

- *Personteamet*, der består af en aktiveringsmedarbejder, en lærer fra sprogcentret, en hovedvejleder og den enkelte flygtning selv. Gruppen mødes første gang efter de første tre måneders introduktionsforløb med det formål at udarbejde en udbygget handlingsplan.

Selve introduktionsprogrammet er bygget op i faser og moduler:

Introduktionsprogram i Aalborg	
Fase I	
Modul 1	Modtageprogram (en måned) - foreløbig handlingsplan
Modul 2	Personlig afklaring ved hjælp af individuelle samtaler med hovedvejleder, samfundsforståelse bygget op i et otte ugers forløb på i alt 46 timer (teori og praktik) samt eventuel uddybet introduktion til boligen i Danmark (1.-3. måned).
Modul 3	Vejledningsforløb som veksler mellem klasseundervisning og individuel vejledning med det formål at udarbejde en udbygget handlingsplan (3.-4. måned).
Fase II	
Modul 4*	Aktivering/personlig afklaring/forrevalidering, f.eks. skolekompenserende- og uddannelsesforberedende fag, værkstedsundervisning, videre personligt afklarende, evt. behandelende forløb (4.-6. måned).
Modul 5	Aktivering/forrevalidering (6.-12. måned).
Modul 6	Tre måneders vejledningsforløb med henblik på revideret handlingsplan (12.-15. måned).
Fase III	
Modul 7**	Aktivering og forrevalidering (15.-36. måned).

*Fra og med modul 4 opdeles deltagerne aldersmæssigt i tre grupper: Unggruppen, mellemgruppen og seniorgruppen.

**Fra og med modul 7 specialiseres tilbudene yderligere i f.eks. målgrupper, brancherettede formål, uddannelsesforberedende skolefag, personligt afklarende forløb og individuel jobtræning etc.

Det skitserede forløb kan fraviges, ligesom udslusning kan foregå fra alle trin. Introduktionsprogrammet har desuden knyttet frivillige danskere og udlændinge til sig, som bistår udlændinge under integrationsforløbet.

5.1.2. Fælles kommunalt introduktionsprogram i Hedensted og Juelsminde Kommuner med særlig vægt på afdækning af udlændinges forudsætninger og behov

Hedensted og Juelsminde Kommuner er gået sammen om at gennemføre et fælles introduktionsprogram, der bygger på et aktivt samspil med lokale erhvervsvirksomheder og offentlige arbejdspladser. Kommunerne lægger vægt på at modtage en nationalitet ad gangen m.h.p. f.eks. at kunne lette mulighederne i introduktionsprogrammet.

De to kommuner har ansat en fælles integrationsmedarbejder, som koordinerer introduktionsprogrammet, og som har adgang til at involvere og trække på medarbejdere i den øvrige forvaltning, når disse kan bidrage med deres viden og kompetence, f.eks. kommunernes job- og beskæftigelseskonsulenter. Danskundervisningen foregår lokalt ved Sprogcentret Vejle-Fredricia, som har afdelinger i både Juelsminde og Hedensted Kommuner.

Introduktionsprogrammet indledes med et introduktionskursus på ca. fem uger, som kombinerer undervisning i dansk med kursus i samfunds- og kul-

turforståelse. Dernæst følger et forløb på ca. fem uger, som kombinerer danskundervisning med arbejdsmarkedsrettet undervisning. Begge disse forløb foregår med tolk. I løbet af denne periode afdækkes samtidig den enkeltes forudsætninger og ønsker for det efterfølgende introduktionsprogram, og den foreløbige individuelle handlingsplan lægges.

Efter den første introduktionsperiode vil mange komme ud i individuel praktik samtidig med danskundervisning m.h.p. at afklare ønsker og muligheder i Danmark, inden der fortsættes med andre former for aktivering i form af f.eks. kurser og undervisning. De enkelte introduktionsforløb har forskelligt sigte afhængigt af de voksne udlændinges forudsætninger:

- Introduktionsprogram med vægt på danskundervisning og erhvervsorientering/praktik. Forventet forløb op til to år, herefter vægt på aktivering. Disse forløb henvender sig typisk til spor 1 kursister.
- Introduktionsprogram med vægt på danskundervisning og arbejdsmarkedspraktik, forventet forløb op til et til halvandet år. Herefter målrettet aktivering/AMU-uddannelser/anden uddannelse m.m. Disse forløb henvender sig typisk til spor 2 kursister.
- Intensivt målrettet program med sigte på beskæftigelse eller uddannelse. Intensivt danskursus, eventuelt aftenhold, eller kombineret med direkte uddannelse på arbejdsplads.

For erhvervstrænede, boglige og sprogkyndige. Disse forløb henvender sig typisk til spor 3 kursister.

Det skal dog understreges, at introduktionsprogrammet altid tilrettelægges individuelt ud fra den enkeltes individuelle ønsker, forudsætninger og handlingsplan.

Danskundervisningen udgør en væsentlig del af introduktionsprogrammet for alle det første halve til hele år kombineret med ekskursioner og senere hele praktikdage og eventuelt hele uger. Den individuelle handlingsplan udarbejdes endeligt i løbet af denne periode.

5.1.3. Fynsk tværkommunal integrationsindsats med kombination af danskundervisning og anden undervisning i en tidlig fase

Formålet med samarbejdet mellem Ringe, Ryslinge, Broby og Faaborg Kommuner er at få skabt grundlag for, at integrationsarbejdet og sprogundervisningen kan tilrettelægges fleksibelt. De fire kommuner indgår i en fælles pulje ved tildeling af flygtninge fra Udlændingestyrelsen. Kommunerne ansætter endvidere fælles personale, og alle bevillinger til integration og danskundervisning indgår i en fælles pulje.

Målet med samarbejdet er desuden, at flygtningene får nogenlunde ens vilkår i kommunerne. Integrationen tilrettelægges bl.a. som en samlet familieindsats.

Kommunernes mål er hurtigt at etablere særlige arbejdsmarkedsrettede forløb for den enkelte flygtning kombineret med sprogundervisning, således at kravet om fuldtidsaktivering imødekommes. En offensiv arbejdsmarkedsrettet indsats skal sikre, at alle flygtninge så hurtigt som muligt får arbejde eller uddannelse. Sprogundervisningen, der varetages af AOF Svendborg Sprogcenter, iværksættes så vidt muligt lokalt, individuelt og som en integreret del af flygtningens samlede aktiviteter. Som led i integrationsindsatsen tilrettelægges desuden lokale aktiviteter med det formål at støtte den enkelte udlændings adgang til kulturelle aktiviteter og fritidslivet.

De fire kommuner nedsætter dels et tværkommunalt integrationsråd med deltagelse af de fire borgmestre dels en styregruppe med ledelsesrepræsentanter fra de fire kommuner og en ledelsesrepræsentant fra sprogcentret. Desuden nedsættes en koordinationsgruppe af integrationsmedarbejdere fra de fire kommuner, hvor vejledere fra sprogcentret kan indkaldes ad hoc.

5.1.4. Introduktionsprogram for udlændinge i Fredericia Kommune

Grundlaget for integration i Fredericia Kommune er, at den enkelte udlænding skal have mulighed for at bevare sin kulturelle identitet samtidig med integrationen i det danske samfund. Handlingsplanen for den enkelte indeholder såvel en arbejdsmarkedsrettet del (sprog-

center, supplerende undervisning og praktik) som en social del (f.eks. rådgivning og vejledning, boligplacering, besøg af boligkulturmedarbejder, vejledning om skole og daginstitution til børn, fritidsliv, forældreansvar, pædagogisk friplads, behandling for krigstraumer osv.). Der lægges først en foreløbig handlingsplan, siden - når den enkeltes ressourcer og behov kendes - en langsigtet og målrettet handlingsplan.

Kommunens flygtninge- og indvandrerafsnit, sprogcentret og AOF samarbejder om et introduktionsprogram på 30 timer pr. uge. Kursister, som ikke

kan starte direkte på et sprogcenterhold, følger først et introduktionshold, hvor der undervises i de nære ting, delvis med brug af tolk.

Selve introduktionsprogrammet indeholder:

- Kursus i samfundsforståelse (72 timer).
- 18 timers danskundervisning ugentligt, dog 12 timer for spor 1 kursister.
- 12 timers supplerende undervisning ugentlig, eller - hvis danskundervisningen afviger fra 18 timer om ugen - undervisning i et ugentligt timetal, så introduktionsprogrammet bliver på 30 timer.

Den supplerende undervisning, som leveres af AOF, består af:

Undervisning	Antal/ pr. uge	Indhold
<i>Erhvervrettet undervisning</i>	3 lek.	Grundlæggende viden om det danske uddannelsessystem og arbejdsmarked. Senere i forløbet tilrettelægges målrettede forløb (for grupper af udlændinge) ud fra den enkeltes niveau, behov, tidligere uddannelse og beskæftigelse. En del af undervisningen vil foregå med tolk. Sprogcentrets uddannelses- og erhvervsvejleder koordinerer indsatsen i tæt samarbejde med AOF og Flygtninge/indvandrerseksjonen i kommunen.
<i>Integrationsrettet undervisning</i>	3 lek.	Giver et bredt kendskab til det danske samfund, kultur og traditioner, og hvor emner fra kurset i samfundsforståelse bliver gentaget og uddybet. En del af undervisningen vil foregå med tolk
<i>Værkstedsfag</i>	3 lek.	Giver mulighed for - afhængigt af forudsætninger - at afprøve håndværkmæssige færdigheder eller for at deltage i supplerende undervisning i EDB, idræt, madlavning og syning osv.
<i>Valgfri undervisning</i>	3 lek.	Kursisterne kan vælge efter egne ønsker.

Kursus i samfundsforståelse

Det 72 timers kursus i samfundsforståelse afvikles på kursisternes modersmål. Kurset koordineres med den øvrige undervisning. Der samarbejdes med Vejle Kommune om fælleshold for deltagere fra de små sproggrupper. AOF varetager en stor del af undervisningen, dog med mange gæstelærere. Indholdet i undervisningen planlægges i et tæt samarbejde med flygtninge/indvandrer-afsnittet i kommunen.

Statusamtaler

Der følges op på både sprogundervisningen og den supplerende undervisning i form af statusamtaler hvert halve år. Sprogcentrets vejleder vurderer, hvilke udlændinge, der skal indkaldes, og indkalder også sagsbehandler og evt. underviseren fra AOF.

5.1.5. Et akut og et langsigtet beredskab i Ballerup Kommune

Ballerup Kommune forventer kun at modtage få flygtninge i den kommende tid, og der flytter desuden kun få ikke-forsørgede familiesammenførte udlændinge til kommunen. Ballerup Kommune har derfor valgt at tilrettelægge et samarbejde og et beredskab, som dels skal løse akutte opgaver, dels skal udvikle den langsigtede indsats.

Ballerup Kommune har nedsat en kontaktgruppe med repræsentation fra sprogcenter, centerkommune og de fire andre brugerkommuner, der formaliserer samarbejdet mellem sprogcenter og de integrationsansvarlige i kommunen.

Praktiske spørgsmål, som f.eks. koordinering af vejledning, løses på et fast månedligt møde. Kommune og sprogcenter arbejder på at lægge aktiveringsprojekter i tilknytning til sprogcentret, f.eks. i form af kantinedrift og vedligeholdelsesopgaver.

Kursus i samfundsforståelse udarbejdes af kommune og sprogcenter i fællesskab, således at kommunen forestår den lokale introduktion og sprogcentret den øvrige del af kurset.

Introduktionsprogram for den enkelte udlænding

Kommunen har nedsat en tværfaglig gruppe med repræsentanter fra jobhus, ungdomsvejledning, kommunale aktiveringsprojekter og bistandsafsnit. Gruppen virker som ideforum og fastlægger, hvem der sammen med den pågældendes sagsbehandler har hovedansvaret for at finde relevant aktivering for den enkelte udlænding.

Aktiveringstilbud findes inden for:

- Kommunale aktiveringstilbud, enten således at aktivering nogle dage om ugen veksler med danskundervisning andre dage om ugen, eller danskundervisning følges på sprogcentret om formiddagen, og aktiveringen ligger om eftermiddagen. De faglige muligheder spreder sig fra økologisk landbrug over håndværksopgaver til syning og serviceopgaver m.m.
- Private virksomheder. Kommunen vil udvikle mentorordninger, forstøet

således, at den enkelte udlænding introduceres og oplæres af en af sine kollegaer på virksomheden.

Unge udlændinge (op til 30 år) kan benytte sig af ovenstående model eller følge et heldagsforløb med undervisning og forskellige former for aktivering minimum 30 timer om ugen. De unge kan evt. tage folkeskolens 9. classes afgangseksamen.

Visitation til aktivering sker med tolk og med udgangspunkt i den enkelte udlændings forudsætninger og baggrund. Det kan f.eks. være:

- En person med en afbrudt snedkeruddannelse fra hjemlandet tilknyttes det kommunale tømrer-byggeanlægshold, som er et mobilt håndværkssjak, og får afklaret sin erhvervskompetence.
- En anden, som er under 25 år, henvises til "Vejledningsprojektet", som består af undervisning i almene fag, herunder dansk, udvidet vejledning og familiesamarbejde og strækker sig over et to- til fireårigt forløb.
- En tredje uden specifikke erfaringer starter på et privat genbrugsprojekt med det formål at afprøve færdigheder.
- En fjerde med erfaring inden for metalområdet starter i et følførløb på en privat virksomhed og får tilknyttet en mentor.

5.1.6. Familiebaseret dansk-undervisning i eget hjem i Søllerød Kommune inden start på sprogcentret

Søllerød Kommune har ansat en sprogkonsulent (deltid), som sammen med fire socialrådgivere danner kommunens integrationsgruppe. Sprogkonsulenten deltager i første samtale i kommunen med den nyankomne familie, når familien har fået en bolig. På mødet aftales det, hvornår sprogkonsulenten kan lægge sin undervisning i familien.

Undervisningen, der foregår i familien, er på fire til seks timer om ugen og tilbydes normalt op til start på sprogcenter, dvs. fra en til halvanden måned. For kursister, som er forhindret i at starte på den ordinære sprogundervisning, ydes denne undervisning dog fortsat. Desuden kan kursister, som deltager i den ordinære danskundervisning, tilbydes støtteundervisning, hvis der er behov herfor.

Idéen er, at undervisningen finder sted i familien, så denne får et helt basalt dansksprogligt beredskab med udgangspunkt i hverdagens behov og i nærmiljøet: Navn og adresse, alfabet på dansk, tal, familie, bus og S-tog, bykort, hospital, posthus, apotek, bibliotek, klokken, ugedage, dato, aftaler, læge, krop og sygdom, læge og lægevagt, alarm, indkøb og butikker, daginstitution og skole. Undervisningen sker ud fra kommunens undervisningsmateriale "Velkommen til nye flygtninge", og

efter undervisningen i familien går turen ud til det sted, som undervisningen har handlet om. Familien, sprogkonsulent og den kommunale socialrådgiver justerer bistået af en tolk undervisningen på den anden undervisningsgang.

Ordningen har eksisteret siden starten af 1999, og erfaringen er, at det giver sikkerhed i hverdagen at kende og kunne kontakte sit lokalsamfund, ligesom den enkelte møder danskundervisningen på sprogcentret med andre forudsætninger, når undervisningen i dansk ikke starter helt på bar bund.

5.1.7. En vifte af kombinerede tilbud til børn, unge og voksne i Helsingør Kommune i den tidlige integrationsfase

Helsingør Kommune tilbyder en række kombinationstilbud i den tidlige integrationsfase. Hvor det ikke direkte fremgår af eksemplerne nedenfor, at danskundervisning og aktivering indgår i integrerede forløb, er der tale om, at de skitserede aktiviteter enten kan indgå i samspil med danskundervisning i parallelle eller modulopbyggede forløb:

- Projekt for flygtningekvinder: Danskundervisning, skolekompenserende undervisning, temaundervisning med tolk, værkstedsundervisning, sprogpraktikker og projekthus.
- Arbejdsbaserede projekter i boligområderne: Danskundervisning, praktisk arbejde, der er synligt i boligområdet, temaundervisning (integrationse-

menter, jobtræning og AMU-uddannelser).

- Følørdringer: Bager følger bager, smed følger smed. Følørdrøb oprettes enten som praktikforhold eller formidles gennem lokalgruppen af frivillige ved Dansk Røde Kors eller andre frivillige organisationer som idræts- og teaterforeninger. Desuden oprettes følørdrøb til "Natteravnene", som er en gruppe af frivillige fædre, som støtter egne unge "på gaden". Følørdrøb organiseret på denne måde kræver en vis uddannelse af ledere/kontaktpersoner, som skal stå for introduktionen.
- Sport og anden fysisk udfoldelse.
- Manuelt rutinearbejde, der kan være med til at sikre et eget fodfæste.
- Studenterjob for udlændinge med målrettet uddannelsespotentialer. Tilbydes i form af job, som giver indblik i dansk arbejdspladskultur.
- Støttelærere, f.eks. i form af lektiehjælp til flygtningebørn. Dansk lærer fra "Projekt for Flygtningekvinder" oplærer arabiske mødre i lektiehjælp til mødrenes egne og andres børn. Der er to lektielæringsgrupper, hvor det er hensigten, at de voksne flygtninge selv overtager aktiviteten.
- Børnepasning, pasning af flygtningebørn uden plads i daginstitution, mens forældre følger danskundervisning og aktivering.
- Indkøring af egne børn i daginstitution. 14 dage til en måned efter behov.
- Byguides ved Dansk Røde Kors. Hver enkelt flygtning får tilknyttet en frivillig dansker, og denne hjælper

bl.a. med lektierne i dansk. Aktiviteten kan indgå i aktivering, hvis frivillige og flygtninge mødes regelmæssigt, og mødet kan dokumenteres. Byguides bruges til introduktion i lokalsamfundet, f.eks. kultur- og fritidsaktiviteter, boligområder (varmestuer, småreparationsarbejde etc.), personlige kontakter til arbejdsgivere, den personlige samtale.

- Introduktion til boligområdet. Varetages af medarbejderne i integrationsenheden og af miljøarbejdere i de enkelte større boligområder.
- Ældre flygtninge kan virke som igangsættere i dagcentre (medbragte kvalifikationer i form af f.eks. praktisk viden om håndarbejde bruges til at introducere ny aktivitet).
- Der etableres eventuelt sociale grupper, hvor udlændinge i fællesskab genskaber selvværd og sammenhænge i deres liv, f.eks. ved at fortællingen om eget liv benyttes som en metode. De sociale grupper benyttes også ved introduktionen til lokalområdet og til livet i Danmark.

5.2. Sprogcentret som entreprenør for kombinerede forløb

I dette afsnit beskrives eksempler på kombinerede forløb, hvor sprogcentret er hovedansvarlig for tilrettelæggelse og gennemførelse.

5.2.1. Danskundervisning ved Vejle-Fredericia Sprogcenter og introducerende sprogkurser

Sprogcentret Vejle-Fredericia er et kom-

munalt sprogcenter under Vejle Kommune. Udover at betjene de to kommuner Vejle og Fredericia betjener sprogcentret Give, Børkop, Tørring-Uldum, Jelling, Hedensted, Juelsminde, Egtved, Nr. Snede og Arbejdsformidlingen i Vejle og Fredericia.

Foruden sprogcenterrådet er oprettet et brugerråd. Det består af repræsentanter fra kommunerne og AF samt sprogcentrets forstander og har bl.a. til formål at koordinere særlige forløb i tilknytning til aktivering og danskundervisning.

Sprogcentret bygger sin virksomhed på en række principper:

- Undervisningen skal så vidt muligt placeres i lokalområdet.
- Samarbejde mellem sprogcentret og bopælskommunerne skal sikre sammenhæng mellem den enkelte kursists undervisningsforløb og handlingsplan.
- Undervisning placeres uden for sprogcentrets lokaler i forbindelse med kombinationsforløb, udslyningsprojekter, aktivering og arbejde m.m.
- Sprogundervisningen kan indgå som en del af et samlet projektforsløb, f.eks. i tilknytning til et aktiveringsforløb.

Ud over den ordinære danskundervisning kan sprogcentret oprette følgende:

- *Introducerende* forløb, mens kursisterne afventer start på et danskhold.

- *Supplerende undervisning* i matematik.
- *Kombinationsforløb* i form af aktive-rings- og arbejdstilbud, som oprettes af bopælskommunerne eller AF. Kombination med danskundervisning kan ske kombineret med praktik eller arbejde, eller undervisningen kan indgå integreret i et samlet projekt- og arbejdsforløb.
- *Udslusningsdelen*. Skolens brugerråd kan oprette tværkommunale tilbud med danskundervisning som udslusningsforløb for kursister med sigte på f.eks. erhvervsrettede forløb, brobygning til uddannelse, flexjobs/aktivering eller pension/førtidspension.

Tematiseret danskundervisning på introducerende sprogkurser

De introducerende sprogkurser henvender sig til nyankomne udlændinge, som venter på at blive optaget på sprogcentrets normale hold. Det enkelte hold kan således samle kursister fra mange nationaliteter med meget forskellige danskkundskaber og med uddannelsesmæssige forudsætninger fra analfabeter til højtuddannede akademikere.

Hvert kursus varer en eller to måneder. Der optages nye kursister ved kursets start og en måned inde i forløbet. Den enkelte kursist skal have udarbejdet en foreløbig handlingsplan før starten på kurset.

Målet er, at kursisterne:

- Får en god start på integrationsprocessen i Danmark.
 - Tilegner sig forståelse for og viden om omgangsformer i Danmark.
 - Tilegner sig et dansk sprog, så de kan præsentere sig og dermed bedre indgå i samfundet.
- Undervisningen foregår dels i lokalsamfundet og dels på skolen. Meget af undervisningen er visuel/fysisk og med løbende repetition. Kursisterne udarbejder i løbet af undervisningen dagbøger, plakater, billedbøger og film.
- De enkelte uger har følgende temaer:
- Kend din by: ved brug af tegninger, kort, gåture, billeder samt informationsmateriale fra kommunen. Der trænes præsentation.
 - Indkøb: Butiksbesøg, træning af tal, sprog vedr. indkøb af mad, tøj og møbler.
 - Dagens rytme, præcision, årets gang og klokken.
 - Livets gang (barndom, ungdom, voksenliv og alderdom) med vægt på børns omgang med hinanden, børneopdragelse, film om en dansk skoleklasse, besøg i en institution.
 - Hvor bor du, tal og sundhed.
 - Livets gang (barndom, ungdom, voksenliv og alderdom) med vægt på børns omgang med hinanden, arbejdsliv, besøg på virksomhed, et plejehjem eller ældrecenter, repetition af klokken.
 - Fritidsliv: Aktiviteter som fisketure, brug af skoven, museer, biblioteker,

sportstilbud, "frivillighuse" m.m.
Besøg af en kulturmedarbejder fra kommunen.

- Økologi og miljø med affaldssortering, vandforbrug, el og anden energi. Besøg på en affaldssortering.
- Uddannelse, vejlederbesøg i klasse med tolk og besøg i sprogklasse.

Hvert hold har tilknyttet medarbejdere fra såvel sprogcenter som kommune. Således medvirker vejledere, kommunale gæstelærere og andre fra det danske samfund eventuelt bistået af tolke samt erfarne kursister.

Kommunens integrationsafdeling og sprogcentret mødes før start og inden afslutning af kurset, evt. sker samarbej-

det dog via skriftlig og telefonisk informationsudveksling. Sagsbehandlere fra kommunernes integrationsteams deltager endvidere i undervisningen ca. to lektioner hver fjortende dag.

5.2.2. Holstebro Sprogcenter som entreprenør for et tværkommunalt introduktionsprogram

Sprogcentret AOF Holstebro har tilrettelagt et forløb, hvor danskundervisningen kombineres med aktivering gennem hele kursistens danskundervisning på sprogcentret. En forudsætning er, at alle de medvirkende kommuner ønsker at benytte tilbudet til deres kursister, således at der opbygges et sammenhængende miljø for alle kursister på sprogcentret:

	Dansk		Aktivering
Trin 3	Niveau 3		Brobygning (AMU, teknisk skole, VUC, særligt tilrettelagt undervisning).
	Niveau 2		
	Niveau 1		

	Dansk		Aktivering
Trin 2	Niveau 3		Arbejdspladspraktik
	Niveau 2		Vejledningsforløb
	Niveau 1		Arbejdspladspraktik

	Dansk		Aktivering			
Trin 1	Niveau 3		Studieværksted (3 t)	Selvstyrende projekt (3t)	Undervisningsprojekt (3 t)	Skolekom-penserende undervisning (3 t)
	Niveau 2					
	Niveau 1					

Modellen er beregnet for alle spor: Spor 1-kursister følger det beskrevne trin 1 og med senere mulighed for at deltage i spor 2. Trin 2-kursister følger det beskrevne trin 1 og 2 forløb. Spor 3-kursister følger alle tre trin.

Ad trin 1) Aktiveringen er tilpasset, så den kan støtte danskundervisning og samtidig udbygge deltagernes øvrige kompetencer. Den består af 1) supplerende undervisning (regning og matematik, IT-undervisning), 2) projektundervisning (emne/projekt efter kursisternes behov), 3) studieværksted og 4) selvstyrende projekt (gruppeforløb med begrænset lærerstøtte, f.eks. skoleblad, kantinedrift, kursistråd, studie-, interesse- og aktivitetsgruppe). De sidste to aktiviteter går på tværs af undervisningshold, de to første aktiviteter knytter sig til det enkelte hold og tilrettelægges med udgangspunkt i deltagernes dansksproglige forudsætninger.

Ad trin 2) Aktiveringen er som udgangspunkt individuel arbejdspladspraktik og vejledningsforløb. Praktikken tilrettelægges som to dages praktik og tre dage på sprogcenteret for at kunne integrere arbejdspladserfaringer i dels erhvervsrettet, dels almen undervisning. Målet med vejledningen er, at den enkelte bliver afklaret om målsætning med og forberedelse af uddannelses- og erhvervsplan.

Ad trin 3) Forløbene tilrettelægges af sprogcenteret i samarbejde med andre uddannelsesinstitutioner. Disse forløb

kan f.eks. finde sted som brobygningsforløb, kompetenceafklarende og -udviklende forløb.

5.2.3. Supplerende voksenundervisning i kombination med danskundervisningen på Dansk Flygtningehjælps Sprogcenter i Odense

Dansk Flygtningehjælp Sprogcenter i Odense har udarbejdet en tilbuds række, som består af specielt tilrettelagte forløb og supplerende fag i tilknytning til danskundervisningen og med sigte på aktivering. Tilbuds rækken er beskrevet i centrets tillbudsmappe, som henvender sig til centrets samarbejdspartnere, og omfatter foreløbig:

- Erhvervsklassen i forlængelse af spor 2 med bl.a. rekvireret dansk, matematik, IT, arbejdsmarkedsforhold og praktikophold.
- Iværksætterkursus for kursister, som har bestået Almenprøve 1 eller tilsvarende niveau. Kurset er bygget op som emneorienteret undervisning med udgangspunkt i kursisternes ideer og projekter.
- "Vejen frem," som er et individuelt tilrettelagt vejledningsforløb sideløbende med danskundervisningen på spor 2. Det henvender sig til tre forskellige målgrupper afhængigt af sigte for selvforsørgelse.
- "Hvilken vej" - et 20-ugers individuelt tilrettelagt vejledningsforløb sideløbende med danskundervisning, som henvender sig til spor 3 trin 2 kursister, som skal vælge mellem

mulighederne på danskundervisningens trin 3 undervisning, og til spor 2 trin 2 kursister, som overvejer at fortsætte danskundervisningen på spor 3. Der er i forløbet bl.a. mulighed for at vælge mellem praktikophold på f.eks. på teknisk skole, AMU eller føl-forløb.

- Ungdomsprojekt med bl.a. dansk, skolefag, erhvervsorientering, praktik, vejledning og temaarbejde.
- Studieværksted.

Sprogcentrets tilbud om supplerende fag omfatter IT, matematik, engelsk, danskværksted og ugekurser i læsning, skrivning og internetintroduktion samt udvidet samfundsorientering kombineret med kurset "Hverdagens natur, teknik og miljø". Undervisningen er målrettet de forskellige kursistgrupper og lagt tilrette således, at undervisningen kan starte tidligt i undervisningsforløbet, f.eks. matematik på trin 1a slut og "Samfund/natur/teknik" fra spor 1 trin c.

Havebrug og danskundervisning for spor 1 kursister

Desuden tilbyder sprogcentret et særligt haveprojekt for kursister på spor 1. Projektet, der er oprettet i 1992, ligger i den nordøstlige del af Odense og kombinerer økologisk havebrug, danskundervisning, edb-, træ- og syaktiviteter samt køkkenarbejde.

Deltagere på projektet er primært spor 1 kursister, som har behov for anden undervisning end den ordinære dansk-

undervisning. Kursisterne har somalisk, vietnamesisk eller arabisksproget baggrund. Medarbejderne på projektet består af en projektleder, to to-kulturelle medarbejdere, to danskklærere og en vejleder/danskklærer.

Dagen forløber således:

- Introduktion til dagens aktiviteter og sproglig forberedelse hertil
- Praktiske aktiviteter i fællesskab mellem kursister og lærere (formiddag)
- Danskundervisning med udgangspunkt i dagens aktiviteter, bl.a. ved brug af dagbog/arbejdsbog.

Undervisningen er bygget op som temaforløb, som løber over mindst en måned. I et temaforløb arbejdes f.eks. med drivhuset, i et andet med lys og lysproduktion og i et tredje med temaet grimt og smukt etc.

I løbet af projektet får den enkelte deltager afdækket sine sproglige, fysiske og sociale ressourcer i forhold til den fremtidige handlingsplan. Som en pædagogisk metode benytter projektet sig af individuelle samtaler med den enkelte kursist om mål og delmål for undervisningen, som en anden af den etnografiske metode ved at inddrage og arbejde med erfaringer med verdenen uden for skolemiljøet.

5.2.4. Heltagsstilbud på Århus

Kommunes Sprogcenter

Blandt mange tilbud har Århus Kommunes Sprogcenter et heltagsstilbud til

henholdsvis spor 1 og spor 2 kursister i form af "En hel dag - en hel verden". Projektet henvender sig til flygtninge og indvandrere, hvor sprogcentret konstaterer - efter kursisterne har deltaget i danskundervisning gennem en periode -, at de pågældende har problemer med at læse og forstå dansk. Kursisterne er i alderen fra 18 til ca. 55 år. Kursisterne kan være både integrationskursister og andre kursister, der som led i aktivering tilbydes et udbygget forløb.

Forløbene varer seks måneder med 30 timers undervisning om ugen og er tilrettelagt som særskilte forløb for henholdsvis spor 1 og 2 kursister. For kursister på spor 1 består forløbet af danskundervisning suppleret med matematik, kulturforståelse, edb, kreative fag, krop og bevægelse, samarbejde og kommunikation samt personlig afklaring. For kursister på spor 2 består forløbet af danskundervisning suppleret med matematik, kulturforståelse og samfundsfag (om bl.a. job og uddannelse) samt et praktikophold. Der indgår eks-kursioner, besøg på virksomheder og uddannelsessteder. Kursisterne på både spor 1 og 2 tilbydes vejledning, som en væsentlig del af projektets tilbud.

Projektet er tværfagligt og har bidrag fra:

- Sprogcentret, som forestår fagene dansk, matematik, samfund og kultur samt erhvervs- og uddannelsesvejledning, projektledelse og visitation.
- Frit Oplysningsforbund, som forestår delene arbejdsmarkedsforhold, tekstbehandling, virksomheds- og institutionsbesøg, to-sproget undervisning, kreative fag, bevægelse, praktikpladser og projektkoordinering.
- Kommunens integrationsteam, som varetager vejledningssamtaler, projektledelse, visitation, opfølgningssamtaler og udslusning.

Projektet har til formål at styrke kursisternes sproglige, almene og faglige kompetencer samt bringe dem i kontakt med det danske samfund, således at de får baggrund for at vælge mål for arbejde eller uddannelse.

Erfaringerne fra de hidtidige forløb er, at kursisterne er blevet opmærksomme på deres egne muligheder i Danmark og på betydningen af at få netværk til det danske samfund og arbejdsmarked. Desuden har de fået større mod på at søge ud i samfundet og formulere egne planer.

5.2.5. Danskundervisning, praktik og vejledning på spor 2, trin 2 ved FOF Herning Sprogcenter
FOF Herning Sprogcenter tilbyder kursister fra spor 2, trin 2, som gerne vil have et arbejde og ikke vil gå videre med at uddanne sig, et afklarende forløb m.h.t. deres kvalifikationer og muligheder på arbejdsmarkedet. Deltaerne henvises enten af kommunerne eller AF.

Tilbudet strækker sig over 12 måneder og er delt op i moduler:

Modul 1: 6 måneder	Modul 2: 3 måneder	Modul 3: 3 måneder (enten)
danskundervisning	3 dages praktik	5 dages praktik <i>eller</i>
edb-kursus	2 dages danskundervisning à 4 timer	5 dages praktik + kursus <i>eller</i>
arbejdsmarkedskendskab		arbejde med løntilskud <i>eller</i>
evt. andre fag		arbejde <i>eller</i>
i alt 30 timer		uddannelse

I de første seks måneder arbejder kursisterne med dansk med særlig vægt på mundtlig kommunikation og udtale, samfunds- og kulturforståelse, arbejdsmarkedskendskab kombineret med besøg på virksomheder og uddannelsessteder samt besøg af gæstelærere, edb på brugerniveau, kommunikation og samarbejde, emnearbejde, sport og motion.

Undervisningen er bygget op af moduler med afsluttede forløb inden for forskellige emner, f.eks. studieteknik, kommunikation, samarbejde, orientering om uddannelse, orientering om arbejdsmarkedet, alment fagsprog, den enkelte selv, jobsøgning og teksttræning. Denne del af forløbet afsluttes med vejlederværkstedet, hvor de enkelte kursister har til opgave at finde en praktikplads, eventuelt bistået af vejlederen eller sagsbehandleren i deres bopælskommune.

Kursisterne får under de tre måneders praktik otte timers danskundervisning. Formålet er at give mulighed for at til egne sig og træne metoder til at indlære

det nødvendige sprog samt indhente den nødvendige viden på arbejdspladsen. Undervisningen bygges op ud fra deltagerens personlige mål for uddannelse og arbejde, og på samme måde støtter vejlederen, der er tilknyttet projektet, deltagerne i at præcisere deres ønsker til fremtiden og finde veje til at nå disse mål bl.a. ved, at erfaringerne fra praktikken samles op. Vejlederen besøger desuden kursisten på praktikstedet for at støtte kursisten i at lære dansk og samtidig få en tilbagemelding om forløbet fra praktikstedet.

De sidste tre måneder er forskellige for de enkelte kursister afhængigt af deres efterfølgende valg og muligheder og kan enten bestå, af praktik alene, praktik og kursus, arbejde med løntilskud, arbejde eller uddannelse.

5.3. Danskundervisning kombineret med beskæftigelse og praktik

I dette afsnit er beskrevet konkrete eksempler på, hvorledes danskundervisningen kan kombineres med beskæftigelse og praktik m.m.

5.3.1. Danskere og udlændinge på samme værksted i Herning
Projekt Grøndahl er et kommunalt aktiveringsprojekt i Herning. Det henvender sig til personer med kort skolegang og vanskelige sociale eller personlige forhold. Der er både danske bistandsklienter og aktiverede indvandrere og flygtninge. Nogle af de udenlandske deltagere er analfabeter.

Projektet består af:

- Almen faglig undervisning (dansk, regning, matematik, samfundsfag og informationsteknologi).
- Arbejdsfunktioner (f.eks. servicefunktioner, naturpleje, lettere renoveringsarbejde, montagearbejde eller produktion).

Projektet skal styrke den enkeltes personlige kvalifikationer i form af ansvarlighed, selvstændighed, stabilitet og fleksibilitet m.v. Udslusning sker via praktik, f.eks. i private virksomheder eller via kommunale institutioner.

Danskere og udlændinge er fælles i den praktiske del af projektet, mens danskundervisningen foregår separat for de to grupper. Danskundervisningen foregår på projektstedet, men ved sprogcentret i Herning. Arbejdsaktiviteterne er lagt tilrette således, at danske og udenlandske deltagere arbejder sammen på tværs af sprog.

5.3.2. Kulturkælderer i Randers
Kulturkælderer i Randers ligger i bolig-

området Jennum-parken og er startet som et sy- og væveprojekt i lokalområdet. Det er kombineret med danskundervisning. Kulturkælderer i Randers består i dag af mange delprojekter, bl.a. integrationsprojekter og aktiviteter som led i aktivering og byfornyelsesindsatsen. Danske og udenlandske kursister blandes på en række hold. Kulturkælderer bygger på:

- Aktiviteter, som er baseret på den enkelte deltagers kulturelle baggrund, og som skaber en autentisk ramme for tilegnelse af sprog, tekniske færdigheder samt sociale og kulturelle kompetencer.
- Høj profil med kvalitetsprodukter som medie for kulturformidling og kommercialisering.
- Design og produktion af undervisningsmateriale.
- Lokale aktiviteter, som medvirker til at synliggøre gruppen af udlændinge, og som forbedrer dennes adgang til forskellige servicefunktioner eller resourcepersoner.
- Afdækning og forberedelse til alternativ beskæftigelse.

Et af projekterne er *"Det kan jeg fortælle"* - et billedvævnings- og kulturformidlingsprojekt for flygtninge- og indvandrerkvinder samt danske kvinder. Det er bygget op med 30 timer om ugen: 15 timers undervisning i dansk og tekniske fag, 13 timers værkstedsundervisning og 2 timers rekreative fag som f.eks. musik, idræt og bevægelse.

Projektet henvender sig til den gruppe af udlændinge, som har oplevet nederlag i forbindelse med danskundervisningen. Den praktiske tilgang øger motivation for sprogindlæringen. Deltagerne i projektet uddannes til instruktører.

Danskundervisningen er niveaudelt og finder sted som forlagt undervisning fra sprogcentret. Man har i Kulturkælderens afprøvet flere modeller:

- Danskundervisningen har været integreret som et element i øvrige aktiviteter.
- Danskundervisningen har foregået adskilt fra de øvrige aktiviteter.
- Der har været delvis sammenhæng med overlap mellem danskundervisning og de faglige aktiviteter.

Kursisterne er efterfølgende fortsat til anden uddannelse, arbejde, projekter, barsel eller pension.

Andre projekter er f.eks. *“Kulturkælderens dukketeater”*, et aktiveringsprojekt for flygtninge, indvandrere og danskere af begge køn, *“Kulturbutikken”* med salg af bl.a. kunst fra Kulturkælderens, samt platform for træning og formidling, *“Hva’ skulle det være”* - et projekt for kvinder, der ønsker at arbejde inden for serviceområdet og *“Now”* - et projekt for kvinder, som ønsker at starte egne virksomheder.

5.3.3. Dansk på arbejdspladser i Midt- og Vestjylland
Indvandrerskolen AOF Viborg og

Sprogskolen AOF Nord Thy (nu Sprogcenter Thisted) har erfaring med oprettelse af såkaldte arbejdsmarkedsklasser, som kombinerede undervisning i dansk (to dage om ugen) med praktik på en arbejdsplads (tre dage om ugen). Kursisterne befandt sig på forskellige arbejdspladser, men gik på samme danskhold.

Forløbene skulle give kursisterne kendskab til arbejdspladskultur og mulighed for at tale dansk med danske kollegaer. Desuden var formålet at afklare kursisterne m.h.t. ønsker til kommende arbejde. Kursisternes dansksproglige forudsætninger svarede til slutningen af spor 2, trin 1 og opefter.

Den bærende ide var at bruge den etnografiske metode (se forklaring afsnit 4.2.1.), således at kursisternes observationer fra praktikken indgik i danskundervisningen. Der skulle udføres typiske samværformer på arbejdspladsen, og kursisternes kommunikationsstrategier skulle udvikles og afprøves. Undervisningen i dansk var opdelt i almen dansk og praktikdansk. Forløbene strakte sig i Viborg over 20 uger, mens forløbene ved AOF Nord Thy var på 40 uger.

Forløbene er således eksempler på, hvordan der i danskundervisningen direkte kan bygges på erfaringer fra praktikken, selv om kursisterne er i praktik på forskellige arbejdspladser.

Projektarrangørerne konkluderede

efterfølgende, at kursisterne blev bedre til dansk, fik indsigt i en arbejdsplads og større bevidsthed om egne mål. Man konkluderede også, at en forudsætning for en vellykket praktik er:

- Klare mål og delmål, som formuleres af alle parter i projektet, samt klare kriterier for evaluering.
- Aftalt og struktureret samarbejde med klare aftaler om ansvars- og rollefordeling mellem de involverede parter.
- Klar formidling af mål og delmål til kursisterne.
- Et vist mundtligt dansk som forudsætning både for arbejdspraktik og aktivering i form af beskyttede værksteder.

Begge steder indgik et tæt samarbejde mellem sprogskole, praktiksted og kommune, bl.a. besøgte lærerne kursisterne på deres praktiksteder. Forløbet er beskrevet i rapporten "Dansk på arbejde - arbejde på dansk", Undervisningsministeriet 1999.

5.3.4. Danskundervisning i tilknytning til arbejdsplads i Nordsjælland

Plastvirksomheden Maersk Medical i Nordsjælland beskæftiger mange medarbejdere med en fremmesproglig baggrund. Fra august 1997 til maj 1999 er 11 hold medarbejdere fra virksomheden blevet undervist i dansk som andetsprog og arbejdssprog.

Danskundervisningen blev etableret

inden for rammerne af sprogcentrets ordinære tilbud, der bl.a. muliggør, at undervisningen relateres til arbejdspladsens forhold. AF finansierede projektledelse, herunder lærersamarbejde og møder. Kursisterne fik finansieret deres leveomkostninger enten via VUS (voksenuddannelsesstøtte) eller uddannelsesorlov med orlovsydelse.

Virksomheden anslog undervisningen til at skulle omfatte ca. 130 medarbejdere, fordelt på tre grupper:

- Ca. 80 havde behov for tolk ved kontakt med ledelse og administration, de havde intet udbytte af informationsmøder og kunne ikke læse instruktioner.
- Ca. 25 talte lidt dansk, forstod korte mundtlige beskeder, men misforstod ofte, havde tvivlsomt udbytte af informationsmøder og kunne ikke læse instruktioner i deres helhed.
- Ca. 25 talte forståeligt dansk, havde et acceptabelt udbytte af informationsmøder, men vanskeligt ved at læse en lang instruktion.

Projektet på Maersk Medical er et eksempel på en målrettet danskundervisning, der tager udgangspunkt i arbejdspladsens forhold.

Den daglige undervisning har bestået af seks lektioners undervisning suppleret med en times lektiecafé, hvor deltagerne har arbejdet selvstændigt - evt. bistået af en lærer. Undervisningen strakte sig over 8 måneder for hvert hold, og

var organiseret således, at kursisterne i en uge gik på arbejde (mandag til fredag) og i en uge til danskundervisning (mandag til fredag).

Udover almen sproglig kvalificering, der også kvalificerer deltagerne i forhold til varetagelse af deres jobfunktioner, havde projektet til formål at give deltagerne indsigt i arbejdsmarkedsforhold.

Alle involverede parter er efterfølgende enige om, at intentionerne er blevet indfriet. Det skyldes primært, vurderer man, at:

- Undervisningen er blevet varetaget af kvalificerede undervisere i dansk som andetsprog.
- Holdene er blevet sammensat på baggrund af både en sproglig visitation og en visitation ud fra kendskab til arbejdspladsen. Visitation og holdsætning blev varetaget i et samarbejde mellem undervisere og vejledere.
- Der blev opstillet periodeplaner for det enkelte hold og for den enkelte kursist på baggrund af den overordnede målbeskrivelse for danskundervisningen.
- Undervisningen har ud over øgede dansksproglige forudsætninger haft handlekompetence som mål.
- Ønsket fra arbejdspladsen har været, at der blev sat en proces i gang med afsæt i den enkelte medarbejder, men uden krav om, at alle skulle nå samme mål på samme tid.
- Der har været tildelt ressourcer til

koordinering, lærersamarbejde og eksterne undervisere.

- Der har været det nødvendige konstruktive samarbejde imellem undervisning og virksomhed.

Fordi disse forhold har været i orden, vurderer man, har der ikke været problemer med, at undervisningen er foregået adskilt fra arbejdspladsen, at undervisning og arbejde har vekslet, at medarbejderne er kommet med forskellige arbejds- og skolemæssige baggrunde, og at dannelsen af hold ikke har holdt sig inden for de strikte sproglige funktionsniveauer.

Projektet er beskrevet i "Når dansk skal være arbejdssproget" med tilhørende video. Sprogcentret Nordsjælland, 1999.

Virksomheden følger nu projektet op med at etablere produktionsgrupper blandt medarbejderne.

5.3.5. Fælles introduktion for nye udenlandske og danske medarbejdere på fabrik i Østjylland

Vejle Kommune indgik i et samarbejde med fabrikken Hevico om at etablere et visitations- og udslningsprojekt. Målgruppen var kontanthjælpsmodtagere, både med dansk og udenlandsk baggrund, som ønskede at få et arbejde.

Fabrikken Hevico hører til inden for fiskeindustrien og har i forvejen en del udlændige ansat. Virksomheden tager således i sin personalepolitik hensyn til,

at virksomheden består af mange nationaliteter, f.eks. arrangeres temaarrangementer om de enkelte gruppers kulturelle baggrunde. Projektet bestod af:

- Seks ugers visitation og uddannelse, som blev forestået af konsulentfirmaet Mercuri Urval, som er specialiseret i personaleudvælgelse og -træning
- Fire ugers praktik på Hevico (21-37 t/ugl).
- Fire ugers jobtræning på Hevico (37 t/ugl).
- Ordinær ansættelse.

Deltagerne skulle ved udvælgelsen til projektet gennem en personlighedstest, som dog ikke blev stillet de flygtninge, som ikke talte så godt dansk. I stedet havde konsulentfirmaet en samtale med hver enkel deltager. Virksomheden lagde i sin udvælgelse vægt på, at den enkelte havde lyst til at være i virksomheden i en længere periode, mens den ikke stillede sprogkrav.

I uddannelsesdelen blev bl.a. orienteret om hygiejne i fiskeindustrien og samarbejdsformer, så den enkelte blev forberedt til at indgå i en af virksomhedens selvstyrende grupper, hvor den enkelte veksler mellem forskellige arbejdsopgaver. Desuden fik udlændinge tilbudt danskundervisning.

Både danskere og udlændinge samt virksomheden oplevede den blandede gruppe som en fordel. Forløbet kan være et perspektiv for udslusningen fra danskundervisningen (Almenprøve 1)

eller kan for andre kombineres med danskundervisning om aftenen/på virksomheden som forlagt undervisning.

5.3.6. Balturist, et praktisk servicebureau for foreninger i Ballerup

Balturist er et kommunalt aktiveringsprojekt. Det henvender sig til mandlige flygtninge/indvandrere over 25 år, som har begrænsede danskundskaber og vanskeligt ved at finde fodfæste på arbejdsmarkedet. Nogle har kortvarig eller ingen skolegang, andre har svært ved at bruge deres uddannelse i Danmark, og andre igen savner motivation for uddannelse og kompetencegivende kursusforløb.

Balturist er bygget op som et servicebureau. Det kan således kontaktes af andre projekter, institutioner og foreninger, som skal have løst praktiske og serviceprægede opgaver ved lokale arrangementer i Ballerup. Projektet er brugerstyret, og de praktiske opgaver ligger inden for service, handel, transport og køkken-catering. Projektets idé er, at deltagerne får kontakt med lokalsamfundet i Ballerup (integrationsperspektiv) og samtidig får opbygget de personlige, faglige og dansksproglige kompetencer, som de skal kunne honorere på arbejdsmarkedet, gennem det praktiske arbejde for de eksterne parter. Danskundervisning finder sted under danskundervisningsloven som en integreret del af projektet og foregår i form af individuelt arbejde med sproget, kultur- og samfundsforståelse, læseværk-

sted, emneundervisning og skriveværksted.

5.4. Danskundervisning kombineret med kurser på folkehøjskoler og daghøjskoler

5.4.1. Samfundskendskab på folkehøjskole i Askov og Søndre Felding

Askov Højskole gennemførte som pilotprojekt tre korte kurser på hver et par uger for udlændinge: Unge bosniske mænd og kvinder, ældre bosniere og et familiekursus for albanske flygtninge. Kurserne foregik med tolk. Kurserne indeholdt:

- Brede samfundstemaer (historiske og nutidige Danmarksporætter).
- Kreative, kropslige og musiske aktiviteter.
- Problemstillinger for tilværelsen i eksil.
- Højskolelivet med sang, morgensamling, leg og fortælling.

Kurserne blev efterfølgende evalueret. Resultaterne heraf var:

- at mange havde glæde af at kunne opleve og udtrykke sig i billeder (kreative aktiviteter), fordi oplevelserne fra flugten kunne være svære at bære,
- at det historiske stof og samfundsstoffet skulle gives i korte oplæg og knyttes sammen med oplevelser og indtryk,
- at de psykologiske problemstillinger skulle behandles med stor profes-

nalisme og respekt for deltagerne.

Nogle deltagere havde meget stort udbytte af de programlagte lektioner, mens andre deltagere især fandt en glæde og udbytte ved samværet og højskolelivet på Askov Højskole.

Søndre Felding Højskole stod for tre introduktionskurser til dansk sprog, kultur og samfund: To 14-dages kurser for somaliere og et for afghanere. Det foregik for blandede grupper og med børn, som blev passet i en "børnehave" på højskolen. Kurset blev gennemført med tolk, da det var tidligt i integrationsforløbet. Kurserne gav deltagerne et godt skub til at komme videre. Det at være på højskole og deltage i fællesaktiviteter var med til at fjerne den gensidige angst for kontakt mellem danskere og udlændinge og gav også flygtningene netværk imellem sig.

5.4.2. Sprogcenter og daghøjskole i Næstved

AOF Næstved Sprogcenter tilbyder siden 1996 i samarbejde med daghøjskolen i Næstved et integreret forløb for udlændinge i henhold til daghøjskolernes regler om at lade danskundervisning indgå som en tredjedel af et ordinært daghøjskolekursus.

Kursisterne følger i 20 timer om ugen undervisning på daghøjskolen, f.eks. keramik, syning, maling, edb etc., og har derudover 10 timers danskundervisning. Denne undervisning foregår på daghøjskolen, men ved en lærer fra

sprogcentret. I danskundervisningen følges bl.a. op på oplevelserne på daghøjskolen, f.eks. fra daghøjskolens fælles morgensamling, hvor man behandler dagens emne.

Kursisterne er udlændinge, som endnu ikke er parate til at gå igang ude på arbejdsmarkedet, men som ofte bliver det bl.a. gennem dette forløb. Nogle vender senere tilbage til sprogcentret og aflægger Almenprøve 1, eventuelt som selvstuderende. Der forudsættes et dansksprogligt niveau hos kursisterne svarende til niveauet for spor 2, trin 2 start/midt.

5.4.3. Dansk på daghøjskole efter den grundlæggende danskundervisning i Århus

90'ernes Daghøjskole i Århus har en almen linje med mulighed for tre daghøjskoleforløb. De to første forløb er alene for udlændinge, det sidste forløb for både danskere og udlændinge, men udlændinge og danskere blandes på tværs af hold under temauger, i idrætsaktiviteter, udflugter og andre arrangementer:

- Dansk på daghøjskole A, hvor deltagerne behersker basisdansk, de har kort skolebaggrund samt er evt. ufaglærte. De har været i Danmark i et til halvandet år.
- Dansk på daghøjskole B, hvor deltagerne har et godt kendskab til dansk, de har en længere skolegang fra hjemlandet, evt. dansk folkeskole. De ønsker afklaring/vejledning vedrøren-

de uddannelse eller det danske arbejdsmarked. Undervisningen omfatter dansk, grammatik/fonetik, samfunds- og kulturforståelse, edb og fysiske aktiviteter, projekt og evt. praktik.

- Uddannelse og fremtid, for både danskere og udlændinge, med fagene samfundskendskab, arbejdsmarkeds-kendskab og de almene fag dansk, regning og edb samt fysiske aktiviteter.

De ugentlige fysiske aktiviteter foregår fælles for alle kurser på almenlinjen. Der tilrettelægges forskellige vejledningsafsnit i forløbet. Fælles udflugter foregår for alle på almenlinjen eller i samarbejde med andre kurser på daghøjskolen. I valgfagsugen indgår kursisterne i forskellige team, hvor de blandes med andre kursister på skolen.

Forløbene er eksempler på overgangen fra sprogcentret, den personlige og faglige afklaring, gennem undervisning, vejledning og kontakten med mange forskellige mennesketyper.

Deltagelse i den ordinære, statsfinansierede daghøjskoleundervisning forudsætter, at kursisterne har et dansksprogligt niveau, der svarer til sprogcentrenes Almenprøve 1.

5.5. Introduktionsforløb for målgrupper med særlige behov

5.5.1. Danskundervisning og aktivering af flygtningekvinder i Helsingør

Projektet er et tilbud til nyankomne kvinder, der på grund af manglende børnepasning og/eller psykiske problemer m.v. ikke får udbytte af danskundervisningen på sprogcentret. Projektet er et afklarende integrations-, aktiverings- og revalideringsprojekt. Projektet kombinerer danskundervisning og aktivering. Der er plads til 18 - 20 kvinder. Projektet omfatter:

- Danskundervisning, herunder danske samfunds- og familieforhold.
- Temadage (hver uge) med hovedvægt på børns opvækstvilkår og forældrerollen.
- Praktiske aktiviteter (f.eks. syning (udstillinger), gymnastik eller svømning m.m.).
- Individuelle samtaler, hvor der opstilles erhvervs- og revalideringsplaner.
- Skolekompenserende undervisning.
- Et børnehus, hvor børn, der er skrevet op til institution, passes, mens mødrene går til danskundervisning.

Målet er, at kvinderne kommer gennem denne del af integrationsprocessen på halvandet år i gennemsnit, at de får et danskniveau, der som minimum afsluttes med intern test svarende til afslutningen af trin 1 spor 2, at der lægges erhvervsplaner for alle kvinder,

at de kvinder, der har bestået en intern test, som minimum kommer to gange i sprogpraktik på en arbejdsplads.

Projektet har gennem de sidste 1½ til to år arbejdet med følgende hovedtemaer:

- Livet i eksil
- Krop og sundhed
- Kost og ernæring
- Barnets udvikling og opdragelse
- Bolig og miljø
- Uddannelse, ud på arbejdsmarkedet.

I øjeblikket er gruppen relateret til social- og sundhedsuddannelsen samt erhvervsuddannelser som økonoma, køkkenassistent, hotel- og restaurant og frisørfaget. Der gives en grundig oplysning om det ufaglærte arbejde, som f.eks. rengøring, fabrik, nicheproduktion som supplement til ægtefælles indtægt. Andre muligheder efter endt forløb er aktiveringstilbud, erhvervspraktik, arbejdspraktik, ulønnet og lønnet.

5.5.2. Danskundervisning, vejledning og fritidsaktiviteter for kvinder med små børn i Kolding

Farveladen i Kolding er et aktiveringstilbud til flygtningekvinder med små børn. Projektet forestås af Sprogskolen i Kolding. Farveladen er normeret til 32 kvinder og består af danskundervisning på sprogcentret kombineret med vejledning, fritidsaktiviteter og tilbud om børnepasning på Farveladen.

1) Danskundervisning

Kvinderne undervises på sprogcentret

efter danskundervisningsloven. Det betyder, at de visiteres til et hold ud fra deres danskniveau og skolemæssige baggrund fra hjemlandet. Nogle kvinder følger undervisning på sprogcentret om formiddagen og aktiveres i Farveladen om eftermiddagen. Andre kvinder følger det omvendte forløb.

2) Vejledning

Vejledning af kvinderne foregår en gang om ugen i Farveladen. Vejledningen tager udgangspunkt i den enkelte kvindes situation og har til formål at motivere til, at den enkelte søger yderligere information om det danske samfund. Vejledningsprogrammet udarbejdes i samarbejde med kvinderne for seks måneder ad gangen. De enkelte programmer forestås af enten Farveladens personale, gæstelærere eller offentlige institutioner som f.eks. sundhedsplejen, tandplejen og jordmodercentret m.v. Vejledning er en obligatorisk del af tilbuddet.

3) Fritidsaktiviteter

Kvinderne kan deltage i fritidsaktiviteter tre gange om ugen. De har selv indflydelse på, hvilke aktiviteter der oprettes. Syning, svømning og madlavning er ofte på programmet. En medarbejder deltager sammen med kvinderne i den pågældende aktivitet. Det fremmer en god kontakt og giver et udvidet forældresamarbejde, når Farveladens personale, som også forestår børnepasning, og kvinderne mødes i nye roller og f.eks. går til svømning sammen.

4) Børnepasning

Kvinderne tilbydes pasning af deres barn/børn under 2½ år, mens de selv deltager i sprogundervisning eller anden aktivering i huset. Pædagogernes observationer af børnene danner grundlag for den vejledning, der etableres i samarbejde med f.eks. sundhedsplejen. Børnepasningen fungerer ligeledes som en introduktion til de almindelige danske daginstitutioner. Kombinationen af danske pædagoger og to-kulturelle medarbejdere i samværet omkring de små børn skaber et positivt miljø for at videregive store mængder information til kvinderne.

5.5.3. Rehabiliteringstilbud til traumatiserede udlændinge

Projekt 4 D kombinerer rehabilitering (f.eks. psykoterapi, psykologsamtaler, personlig støtte), daghøjskolelignende undervisning, danskundervisning, personlig fremtidsplan og mål. Projektet, der er startet i 1997, har afdelinger i Vejle, Horsens og Fredericia. Projektet består hvert sted af afdelingsleder, projektmedarbejdere/undervisere, psykologer, fysioterapeuter, psykiater, læge, dansklærer og kulturmedarbejdere og tolke.

Projektet er et målrettet tilbud for den gruppe flygtninge, som har været ude for traumatiserende situationer og derfor ikke kan profitere af andre undervisnings- og aktiveringstilbud. Formålet med et kombineret rehabiliteringsforløb er at motivere kursisterne til at tage imod det nødvendige behandlingstil-

bud samt sikre, at de ikke skal vente, indtil behandlingen er tilendebragt, før de kan modtage et tilbud om forskellige former for undervisning og aktiviteter.

Forløbet er opdelt i moduler:

- Introduktionsforløb og udarbejdelse af individuel undervisnings- og behandlingsplan.
- Aktivitetsfase med vægt på de kreative fag, start i behandling samt danskundervisning ved sprogcentret.
- Samfundsphase med vægt på samfunds-, erhvervsrettede og kulturelle emner i undervisningen samt danskundervisning.
- Afklaring af fremtidsperspektiv og gradvis udsulning.

Kursisterne er delt i mindre hold i danskundervisningen, så vidt muligt efter niveau. Noget af danskundervisningen har været integreret i samfundsundervisningen og de kreative fag, primært til gavn for den bogligt svage gruppe, mens den øvrige gruppe har foretrukket den almindelige danskundervisning.

Blandt andre af projektets aktiviteter kan nævnes "Kend din by", cykelture, teaterprojekter, fisketure og lejrture.

5.5.4. Ungdomsafdeling af Aalborg Sprogcenter

Unge-projektet henvender sig til 16 til 25 årige flygtninge og indvandrere, hvor kernegruppen er "unge ikke-for-

sørgere", der endnu ikke har tilstrækkelige kvalifikationer til at kunne gå på ungdomsuddannelse. Unge-projektet er etableret af Frit Oplysningsforbund Aalborg i samarbejde med Sprogcenter Aalborg, som har ansvar for danskundervisningen.

Målet er, at de unge fastholdes i en faglig udvikling samtidig med, at de lærer dansk. Der er ca. 80 kursister, hvor somaliere og irakere udgør de største grupper. Den enkelte går i projektet i ca. to år, dog længere tid for de kursister, som befinder sig på begynderniveau, eller som har en kort skolebaggrund fra hjemlandet eller en svag social- og faglig baggrund. Der er både tosprogede begynderklasser og blandede klasser for viderekomne.

Danskundervisningen foregår efter danskundervisningsloven, øvrige kernefag er engelsk og matematik. Derudover tilbydes en lang række valgfag samt modersmålsundervisning i somali, arabisk og kurdisk. Modermålsundervisningen tilbydes primært analfabeter og bogligt svage kursister og erstatter undervisningen i engelsk.

Undervisningen er tværfaglig og temao-rienteret samt med vægt på at sammenligne erfaringer fra hjemland og vilkår i Danmark. Lærerkorpset består af sproglærere og tosprogede lærere samt en enkelt folkeskolelærer. Tolærerordning med en sproglærer og en tosproget lærer gælder de fleste dansktimer og i undervisningen i matematik. En social-

pædagog støtter de unge ved sociale vanskeligheder samt giver et skub til at komme i gang i fritiden. Skole/hjem-samarbejdet foregår bl.a. ved hjemme-besøg eller i form af en socialpædago-gisk indsats.

Danske unge frivillige hjælper med lek-tier og desuden afholdes en ugentlig caféaften. Prøver stilles både efter dansk-undervisningsloven og i form af folke-skolens afgangsprøver.

5.5.5. Tosprogede unge på ung-domsskolen i Vejle

Erhvervsklassen i Vejle sigter bl.a. mod de sent-ankomne tosprogede unge, der ikke kommer i den danske folkeskole eller kun har gået nogle få år i folkesko-len. Det er et vejlednings-/brobygnings-forløb, der giver kursisterne en praktisk og tværfaglig undervisning. De unge er delt op i klasser ud fra alder og forud-sætninger:

- Basisklassen (14 til 16 år).
- Fagklasser med 20 timers dansk/sam-fundsfag/kulturfagstimer, fire mate-matiktimer og tre valgfagstimer (17 til 24 år).
- Projektklassen (17 til 24 år ikke-bog-lige unge) med projekttimer, valgfri deltagelse i tre timers valgfag og valgfri danskundervisning.

I undervisningen indgår bl.a. udarbej-delse af individuel handlingsplan, brobygningsforløb, praktikperioder, lejrskoler og ekskursioner. Målet er over to til tre år at nå et skolemæssigt niveau

i dansk og matematik, som svarer til folkeskolens afgangsprøve. Projektet forestås af ungdomsskolen, og sprog-centret i Vejle medvirker i en mindre del af danskundervisningen.

Der henvises endvidere til 4.2.3. for en nøjere omtale af Undervisningsministe-riets forsøg med nye undervisningstil-bud til unge, sent ankomne 16-25-åri-ge udlændinge.

Lov- og regeloversigt

Danskundervisningsloven

Lovbekendtgørelse nr. 108 af 11. februar 2000 om undervisning i dansk som andetsprog for voksne udlændinge og sprogcentre.

Lov nr. 487 af 1. juli 1998 om undervisning i dansk som andetsprog for voksne udlændinge m.fl. og sprogcentre (danskundervisningsloven).

Lov nr. 1125 af 29. december 1999 om refusion af udgifter til uddannelse i forbindelse med aktivering m.m.

Bekendtgørelse nr. 941 af 15. december 1998 om undervisning i dansk som andetsprog for voksne udlændinge m.fl. og sprogcentre (danskundervisningsbekendtgørelsen).

Bekendtgørelse nr. 108 af 19. februar om prøver inden for undervisning i dansk som andetsprog for voksne udlændinge m.fl. samt tilhørende vejledninger om prøvernes indhold af marts 1999 og om den praktiske prøveafleggelse af marts 1999.

Undervisningsministeriets vejledning om sprogcentrenes tilbud til ledige AF-henviste kursister. Undervisningsministeriet, 1999.

Undervisningsvejledninger for spor 1, spor 2 og 3. Undervisningsministeriet, 1999.

Cenretkommunens tilsyn. Vejledning. Undervisningsministeriet, 2000.

Integrationsloven

Lov nr. 474 af 1. juli 1998 om integration af udlændinge i Danmark (integrationslov) som ændret ved Lov nr. 57 af 25. januar 2000 om ændring af lov om integration af udlændinge i Danmark (integrationsloven) med flere love, jf. lovbekendtgørelse nr. 223 af 31. marts 2000.

Bekendtgørelse nr. 58 af 25. januar 2000 om aktivering efter integrationsloven (aktiveringsbekendtgørelsen).

Indenrigsministeriets vejledning af 23. december 1998 om aktivering efter integrationsloven.

Bekendtgørelse nr. 935 af 15. december 1998 om kursus i samfundsforståelse i medfør af integrationsloven.

Bekendtgørelse nr. 151 af 3. marts 2000 om statsrefusion og tilskud, regnskabsafleggelse og revision på integrationsområdet.

Forslag til lov om tilskud til undervisning i dansk som andetsprog for voksne (L 207)

Øvrig lovgivning

Lovbekendtgørelse nr. 666 af 19. august 1999 af lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik. Ændret ved lov nr. 1082 af 29. december 1999.

Bekendtgørelse nr. 1158 af 29. december 1999 om en aktiv arbejdsmarkedsindsats.

Lovbekendtgørelse nr. 6 af 5. januar 2000 af lov om orlov.

Bekendtgørelse nr. 795 af 20. oktober 1999 om uddannelser, hvortil der kan opnås uddannelsesgodtgørelse og orlov til uddannelse.

Lovbekendtgørelse nr. 707 af 29. september 1998 med senere ændringer af lov om aktiv socialpolitik (aktivloven).

Bekendtgørelse nr. 895 af 1. december 1997 om særligt tilrettelagte uddannelsesaktiviteter efter lov om aktiv socialpolitik.

Socialministeriets vejledning nr. 39 af 5. marts 1998 til lov om aktiv socialpolitik.

Lovbekendtgørelse nr. 26 af 17. januar 2000 med senere ændringer af lov om social service (serviceloven).

Lovbekendtgørelse nr. 540 af 21. juli 1998 med senere ændringer af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (administrationsloven).

Bekendtgørelse nr. 896 af 1. december 1997 om indberetningspligt ved særligt tilrettelagte uddannelsesaktiviteter samt voksen- eller efteruddannelse i forbindelse med aktivering efter lov om aktiv socialpolitik.

Integrationsloven og lov om aktiv socialpolitik

- en sammenlignende oversigt

Skemaet på de følgende sider sammenfatter bestemmelser i Lov om integration af udlændinge i Danmark og Lov om aktiv socialpolitik, som er lovgrundlaget for såvel de kommunale sagsbehandlere som sprogcentre ved tilrettelæggelse af samspillet mellem aktivering og danskundervisning.

	Lov om integration af udlændinge i Danmark (l. nr. 474 af 1. juli 1998 som ændret ved l. nr. 57 af 25. januar 2000)	Lov om aktiv socialpolitik (LBK nr. 707 af 29. september 1998 med senere ændringer)	
Lovens formål:	Lovens formål (§ 1) er, at: - bidrage til, at nyankomne udlændinge sikres mulighed for deltagelse på lige fod med andre borgere i samfundets politiske, økonomiske, arbejdsmæssige, sociale, religiøse og kulturelle liv, - bidrage til, at nyankomne udlændinge hurtigt bliver selvforsørgende, og - bibringe den enkelte udlænding en forståelse for det danske samfunds grundlæggende værdier og normer.	Lovens formål (§ 1) er - at forebygge, at personer, der har eller kan få vanskeligheder ved at fastholde et arbejde, får behov for hjælp til forsørgelse, og - at skabe et økonomisk sikkerhedsnet for enhver, som ikke på anden måde kan skaffe det nødvendige til sig selv og sin familie (stk. 1). Formålet med at give hjælp til forsørgelse er at sætte modtageren i stand til at klare sig selv. Modtageren og ægtefællen skal derfor efter evne udnytte og udvikle deres arbejdsevne, herunder ved at tage imod tilbud om arbejde eller aktivering (stk. 2). Modtageren skal ud fra sine behov og forudsætninger have mulighed for indflydelse og medansvar ved tilrettelæggelsen af hjælpen (stk. 3).	
	Introduktionsprogram	Aktivering	Revalidering
Personkreds	Kommunalbestyrelsen skal tilbyde et introduktionsprogram til udlændinge, der på tidspunktet for kommunalbestyrelsens overtagelse af ansvaret er fyldt 18 år. Mindreårige uledsagede flygtningebørn under 18 år med opholdstilladelse efter udlændingelovens § 7 eller 9, stk. 2 nr. 4, kan tilbydes introduktionsprogram (§16, stk. 1 og 5). Introduktionsprogrammet omfatter for alle danskundervisning (§§ 21 og 22) og kursus i samfundsforståelse (§ 20). Udlændinge, som modtager introduktionsydelse, herunder den særlige ydelse efter § 27a, stk 1, skal af kommunalbestyrelsen tilbydes aktivering (§§ 23 og 24). Udlændinge, som opfylder betingelserne herfor, kan modtage hjælp efter kapitel 6 og 7 i lov om aktiv socialpolitik i stedet for introduktionsprogram (§ 16, stk. 6)	Kommunen tilbyder aktivering eller andre beskæftigelsesfremmende foranstaltninger til personer, der modtager kontanthjælp, jf. §§ 11 og 13 (§ 16, stk. 1 og 2).	Revalidering er erhvervsrettede aktiviteter og økonomisk hjælp, der kan bidrage til, at en person med begrænsninger i arbejdsevnen fastholdes eller kommer ind på arbejdsmarkedet, således at den pågældendes mulighed for at forsørge sig selv og sin familie forbedres (§ 46, stk. 1). Kommunen giver tilbud om revalidering, når erhvervsrettede aktiviteter efter denne eller anden lovgivning ikke er tilstrækkelige til, at den pågældende kan klare sig selv (§ 46, stk. 2).

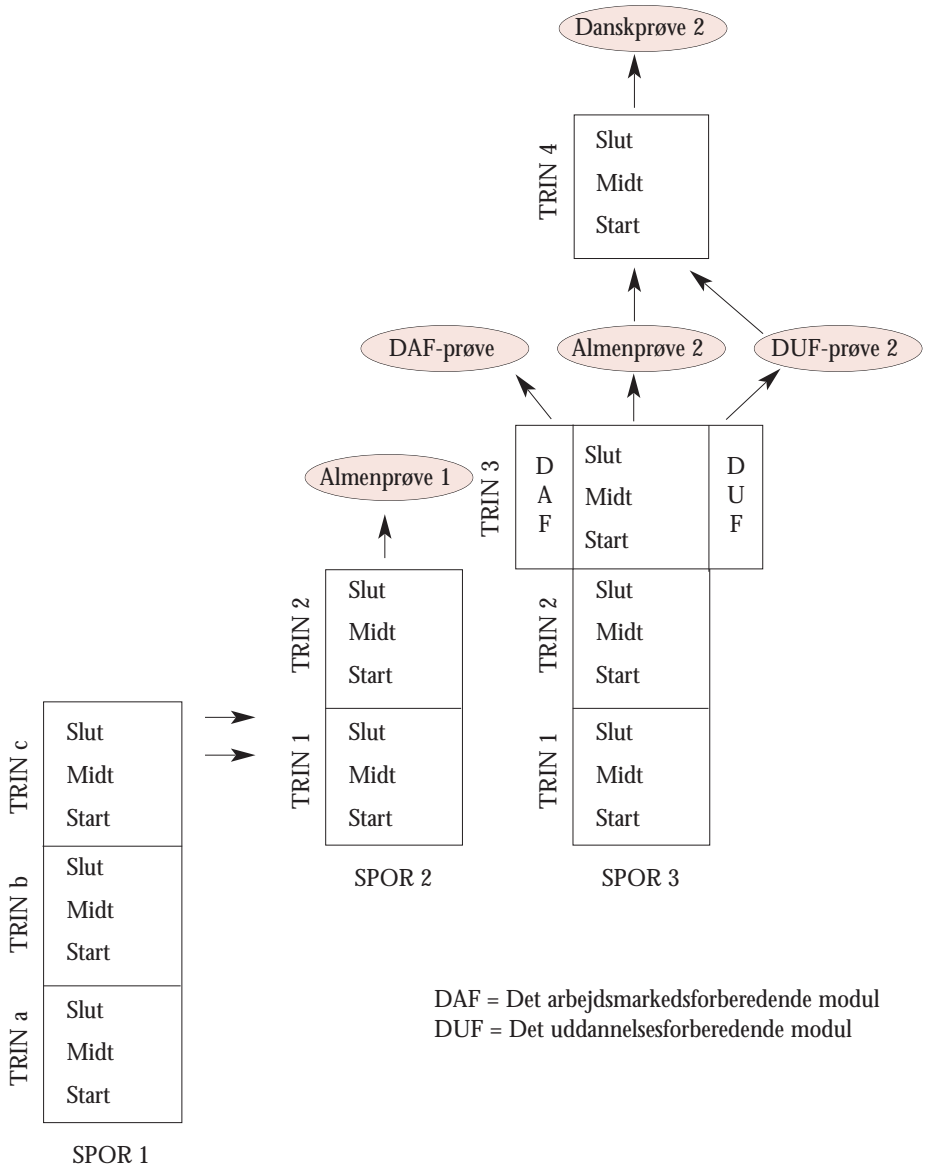
<p>Tidspunkt for tilbud</p>	<p>Introduktionsprogrammet skal påbegyndes senest en måned efter, at kommunalbestyrelsen har overtaget ansvaret for en udlænding (§ 16, stk. 3).</p>	<p>Under 30 år: Tilbud om aktivering senest efter en sammenhængende periode med 13 ugers kontanthjælp (§ 20, stk. 1). <i>Nyt tilbud</i> om aktivering skal gives, når de pågældende igen har modtaget kontanthjælp i en sammenhængende periode på 3 måneder (§ 24). Fyldt 30 år: Tilbud om aktivering senest efter en sammenhængende periode med 12 måneders kontanthjælp (§ 21).</p>	<p>Efter lov om retssikkerhed og administration på det sociale område skal kommunen hurtigst muligt og senest 8 uger efter første udbetaling af løbende hjælp vurdere, om hjælp efter kapitel 4 (kontanthjælp) er tilstrækkelig til, at modtageren kan klare sig selv. Vurderer kommunen, at dette ikke er tilfældet, skal den så vidt muligt give andre egnede tilbud (§ 8).</p>
<p>Varighed og omfang</p>	<p><i>Varighed:</i> Introduktionsprogrammet har en varighed på tre år efter, at kommunalbestyrelsen har overtaget ansvaret for en udlænding (§ 16, stk. 4). <i>Omfang:</i> Det fulde introduktionsprogram for udlændinge, der tilbydes aktivering, i medfør af § 23 skal have et omfang af gennemsnitligt mindst 30 timer pr. uge (§ 17).</p> <p>Kommunalbestyrelsen kan undlade at tilbyde en udlænding deltagelse i henholdsvis kursus om samfundsforståelse og danskundervisning, når den pågældende skønnes at have tilstrækkelig viden om emnet eller danskundskaber, og eller når ganske særlige grunde taler herfor (§ 20, stk. 2 og § 21, stk. 4).</p> <p>Kommunalbestyrelsen kan helt eller delvis undlade at tilbyde en udlænding deltagelse i aktivering, når ganske særlige grunde taler derfor (§ 23, stk. 8).</p>	<p>Under 30 år med ledighed som problem: <i>Varighed:</i> Tilbud på 18 måneder. For personer, der har en uddannelse, der berettiger til optagelse i en a-kasse, skal tilbuddet være på 6 måneder (§ 20, stk. 2). <i>Omfang:</i> Tilbuddet efter stk. 2 skal have et sådant omfang, at aktiveringen sammen med evt. udstøttet deltidarbejde er på mindst 30 timer om ugen (§ 20, stk. 3).</p> <p>Under 30 år med problemer ud over ledighed: <i>Varighed:</i> Tilbudet skal være på 18 måneder. <i>Omfang:</i> Kommunen fastsætter det ugentlige timetal (§ 20, stk. 4).</p> <p>Fyldt 30 år: <i>Varighed og omfang:</i> Kommunen fastsætter varighed og det ugentlige timetal (§ 21).</p>	<p>Kommunen skal tilrettelægge en revalidering, herunder en forrevalidering, således at den kan gennemføres på så kort tid som muligt, og således at revaliderendens behov tilgodeses. Kommunen kan højst planlægge en revalideringsydelse i 5 år (§ 49, st. 1).</p> <p>Kommunen kan under særlige forhold forlænge den fastsatte tid for revalidering eller planlægge en revalidering, hvor revaliderenden får revalideringsydelse i mere end 5 år (§ 49, stk. 2 og § 56).</p>
<p>Friperiode</p>	<p>Såfremt aktiveringen har en sammenhængende varighed på 12 måneder eller derover, skal der indlægges en friperiode på en måned, således at aktiveringen ikke overstiger 11 måneder inden for en 12 måneders periode (§ 24, stk. 1).</p>	<p>Der skal indlægges en friperiode på 1 måned, således at aktivering ikke overstiger 11 måneder inden for en 12 måneders periode (§ 23).</p>	

<p>Handlingsplan</p>	<p>Kommunalbestyrelsen skal inden en måned efter at have overtaget ansvaret for en udlænding omfattet af § 16 i samarbejde med den pågældende udarbejde en individuel handlingsplan (§ 19, stk. 1).</p> <p>Handlingsplanen kan indeholde tilbud enten i form af introduktionsprogram (§16, stk. 2) eller efter kapitel 6 og 7 i lov om aktiv socialpolitik (§16, stk. 6).</p> <p>Handlingsplanen skal udarbejdes på grundlag af en vurdering af den enkelte udlændings individuelle færdigheder og forudsætninger og målrettet sigte mod den enkelte udlændings introduktion på arbejdsmarkedet eller mod en uddannelse (§ 19, stk. 2).</p> <p>Tidspunktet for påbegyndelse af aktivering fastsættes så vidt muligt i forbindelse med handlingsplanen (bek. nr 58 af 25. januar 2000, § 3). Handlingsplanen kan konstatere, at introduktionsprogrammet udskydes (jf. ovenfor), f.eks. for torturofre, stærkt traumatiserede flygtninge og andre, der som følge af psykiske eller fysiske lidelser ikke straks kan påbegynde det almindelige introduktionsprogram (bemærkninger til lovforslag).</p>	<p>Kommunen kan ved aktivering lave en skriftlig plan, når den skønner, det vil fremme en sammenhængende indsats. Planen skal ud fra personens egne ønsker og forudsætninger beskrive mål for arbejde eller uddannelse og fastlægge de aktiviteter, der kan føre frem til målet. Er arbejde eller uddannelse ikke for tiden et realistisk mål, kan planen gå ud på at stabilisere og forbedre personens almindelige livssituation (§ 9, stk. 1).</p> <p>Det er bl.a. en betingelse for at deltage i voksen- eller efteruddannelse (§16, stk. 2, 7 pkt.), at uddannelsen indgår i en skriftlig plan efter § 9, stk. 1 (§ 19, stk. 1).</p>	<p>Kommunen skal lave en erhvervsplan for en person, der modtager hjælp til revalidering (§ 9, stk. 2 og § 50).</p> <p>Kommunen udarbejder i samarbejde med revalidenten en erhvervsplan, når det erhvervsmæssige sigte er afklaret for den pågældende. Planen skal angive mål, tidsrammer og indhold (§ 50, stk. 1).</p> <p>Erhvervsplanen skal indeholde en beskrivelse af de enkelte elementer i forløbet. Planen skal være realistisk med hensyn til revalidentens forudsætninger, evner og interesser samt muligheder for optagelse på en uddannelse og for endelig erhvervsmæssig placering (§ 50, stk. 3).</p> <p>Kommunen skal revidere erhvervsplanen, når individuelle eller generelle betingelser for at gennemføre den ændrer sig (§ 50, stk. 4).</p>
<p>Art af tilbud</p>	<p>Det fulde introduktionsprogram omfatter dansk undervisning, kursus i samfundsforståelse samt aktivering (jf. ovenfor)</p> <p>Aktivering kan bestå i en eller flere af følgende aktiviteter:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kortvarige vejlednings- og introduktionsprogrammer 2) jobrotation, jobtræning med løntilskud, virksomhedspraktik (individuel jobtræning og førlørdning) 	<p>Kommunen tilbyder aktivering eller andre beskæftigelsesfremmende foranstaltninger (§ 16, stk. 1)</p> <p>Aktivering kan efter § 16, stk. 2 omfatte en eller flere af følgende aktiviteter:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Kortvarige vejlednings- og introduktionsprogrammer 2) Jobtræning med løntilskud 3) Individuel jobtræning 4) Særligt tilrettelagte uddannelsesaktiviteter 5) Særlige tilrettelagte aktiverende forløb 	<p>En revalidering kan efter § 47, stk. 2 bl.a. bestå af en eller flere af følgende aktiviteter:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Arbejdsprøvning 2) Erhvervsmodnende eller afklarende aktiviteter 3) Uddannelse 4) Optræning hos private eller offentlige arbejdsgivere 5) Hjælp til selvstændig virksomhed <p>Erhvervsplanen kan efter § 50, stk. 2 indeholde en eller flere af følgende elementer</p>

	<p>3) særligt tilrettelagte uddannelsesaktiviteter</p> <p>4) særligt tilrettelagte aktiverende forløb</p> <p>5) frivillige og ulønnede aktiviteter</p> <p>6) voksen- eller efteruddannelse (§ 23, stk. 2). Andre aktivitetstyper, som ikke umiddelbart falder ind under bestemmelserne i bekendtgørelsens opregning af aktivitetstyper, kan i særlige tilfælde godkendes af indenrigsministeren som værende omfattet af integrationslovens § 23 (bek. nr. 58 af 25. januar 2000, § 12.).</p>	<p>6) Frivillige og ulønnede aktiviteter</p> <p>7) Voksen- eller efteruddannelse</p> <p>8) Ordninger om jobrotation.</p> <p>Suppleres med danskundervisning efter ændring af Socialministeriets bekendtgørelse som opfølgning på regeringens handlingsplan om bedre integration.</p> <p>Andre former for beskæftigelsesfremmende foranstaltninger kan f.eks. være undervisning i dansk efter L nr. 487 (Socialministeriets vejledning nr. 39 af 5.3.1998, kapitel 5.2.11 (pkt. 207)).</p>	<p>1) Arbejdsprøvning</p> <p>2) Optræning</p> <p>3) Nødvendig forberedende undervisning</p> <p>4) Kurser og projekter</p> <p>5) Uddannelse.</p>
<p>Lov om undervisning i dansk som andetsprog for voksne udlændinge m.fl. og sprogcentre (L nr. 487 af 1. juli 1998)</p>	<p>Formålet med undervisning i dansk som andetsprog er, at voksne udlændinge på baggrund af deres sproglige og kulturelle forudsætninger tilegner sig viden om og færdigheder i at forstå og anvende dansk. Undervisningen skal fremme deltageres aktive brug af dansk sprog, og den skal udvikle deres bevidsthed om dansk kultur og herigennem medvirke til, at de kan fungere i det danske samfund (L 487, §1, stk. 1).</p> <p>Undervisningen skal give deltagerne mulighed for at opnå almene forudsætninger for fortsat uddannelse og almene kundskaber og færdigheder, som er relevante i forhold til arbejdslivet, og som styrker deltageres aktive medvirken i det danske samfund (L nr. 487, § 2, stk. 2).</p> <p>Kommunalbestyrelsen tilbyder voksne udlændinge undervisning i dansk som andet sprog (§1, stk. 1). Tilbudet om gratis danskundervisning omfatter udlændinge over 18 år, folkeregistreret i kommunen og som ikke har opnået tilstrækkelige forudsætninger til at kunne fungere som borgere, i beskæftigelse eller i fortsat uddannelse. Dvs. turister og asylansøgere er ikke omfattet (§ 2, stk. 2). Udlændinge under 18 år kan også i visse tilfælde deltage (§ 2, stk. 3). Undervisningsministeren kan sidestille danske statsborgere med udlændinge, når de af særlige grunde ikke behersker det danske sprog i et sådant omfang, at de kan fungere i det danske samfund. Det omfatter herboende grønlændere over 18 år samt hjemvendte udlandsdanskere over 18 år og deres eventuelle voksne børn (§ 2, stk. 4). Andre (ikke omfattet af § 2, stk. 2 og 4) kan deltage mod betaling (§ 2, stk. 5). Målgruppen skal udvides med tosprogede med dansk statsborgerskab.</p>		
<p>Danskundervisning som del af lov om integration (L nr. 474) og lov om aktiv socialpolitik (lbk nr. 707).</p>	<p>Kommunalbestyrelsen skal tilbyde danskundervisning, som en del af det 3-årige introduktionsprogram (L nr. 474, §16, stk. 2 og L nr. 487, § 5, stk. 2).</p> <p>Kommunalbestyrelsen skal tilbyde særligt tilrettelagt danskundervisning til udlændinge, der har behov derfor, og som på grund af påbegyndt beskæftigelse eller uddannelse ikke kan følge det ellers tilbudte danskundervisningsforløb (L nr. 474, § 22).</p>	<p>Danskundervisning kan efter ændring af Socialministeriets bekendtgørelse som opfølgning på regeringens handlingsplan for bedre integration af februar 2000 indgå som tilbud om aktivering efter § 16, stk. 2.</p>	<p>Danskundervisning efter danskundervisningsloven kan i lighed med anden undervisning indgå som en del af revalideringsforløbet.</p>

<p>Særlige regler om danskundervisning</p>	<p>Personer, der er omfattet af lov om integration af udlændinge i Danmark, skal kunne påbegynde undervisningstilbud senest en måned efter, at kommunalbestyrelsen har overtaget ansvaret for den pågældende udlænding og gennemføres i overensstemmelse med den handlingsplan, der udarbejdes for den enkeltes introduktionsprogram (L. nr. 487, § 5, stk. 2).</p> <p>For personer, der er omfattet af lov om integration af udlændinge i Danmark, udstedes i forbindelse med undervisningens afslutning et bevis for aktiv deltagelse til de udlændinge, der opfylder betingelserne herfor (L. nr. 487, § 7, stk. 6).</p> <p>Et sprogcenter kan forud for almindelig holdstart tilbyde særlige introducerende undervisningsforløb på indtil tre måneders varighed (bek. nr. 941, § 15, stk. 1).</p>	<p>Der gælder danskundervisningslovens generelle bestemmelser, dvs. at danskundervisning skal kunne påbegyndes senest tre måneder efter, at der er ansøgt herom (L. nr. 487, § 5, stk. 1).</p> <p>Kursister, der ikke er omfattet af integrationsloven, kan deltage i de særlige introducerende undervisningsforløb i en periode på højst tre måneder (Bek. nr. 941, § 15, stk. 4).</p>	<p>Der gælder danskundervisningslovens generelle bestemmelser, dvs. at danskundervisning skal kunne påbegyndes senest tre måneder efter, at der er ansøgt herom (L. nr. 487, § 5, stk. 1).</p> <p>Kursister, der ikke er omfattet af integrationsloven, kan deltage i de særlige introducerende undervisningsforløb i en periode på højst tre måneder (bek. nr. 941, § 15, stk. 4).</p>
<p>Danskundervisning i kombination med andre voksenundervisningstilbud, aktiveringstilbud, praktikophold</p>	<p>Danskundervisning kan kombineres med andre voksenundervisningstilbud, aktiveringstilbud, praktikophold m.v. i henhold til anden lovgivning (L. nr. 487, § 6, stk. 4).</p> <p>Sprogundervisningen tilrettelægges fleksibelt såvel tidsmæssigt som geografisk med henblik på at tilgodese mulighederne for at kombinere undervisning med beskæftigelse, uddannelse eller aktivering i henhold til integrationsloven, lov om aktiv socialpolitik eller lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik (bek. nr. 941, § 6, stk. 1).</p> <p>Sprogundervisningens kombination med den øvrige integrationsindsats eller aktivering, tilrettelægges efter aftale mellem sprogcentret og den integrations- eller aktiveringsansvarlige kommune eller AF, som en del af den handlingsplan eller eventuelle anden plan, der udarbejdes efter reglerne i integrationsloven, lov om aktiv socialpolitik eller lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik (bek. nr. 941, § 6, stk. 2).</p> <p>Ved tilrettæggelsen skal der tages hensyn til, at der i forbindelse med sprogundervisningen forudsættes forberedelse fra kursistens side (bek. nr. 941, § 6, stk. 3).</p>		
<p>Omfang af tilbud om undervisning i dansk</p>	<p>Udgangspunktet er et ugentligt minimum på 18 timer, dog 12 timer for spor 1- kursister.</p> <p>For kursister, omfattet af introduktionsprogrammet, eller kursister, der deltager i sprogundervisningen, som led i eller i kombination med aktivering, fastsætter bopælskommunen eller AF, i samarbejde med sprogcentret, varighed og omfang af sprogundervisningen i en handlingsplan eller i en evt. anden plan (bek. nr. 941, § 8, stk. 5).</p> <p>Kursister, der deltager i undervisningen som led i integration eller aktivering, skal tilbydes undervisning i mindst 46 påbegyndte uger om året (bek. nr. 941, § 14, stk. 2)</p>		<p>Omfanget af undervisningen på spor 1 er mindst 12 undervisningslektioner om ugen og på spor 2 og 3 mindst 18 undervisningslektioner. Det ugentlige timetal kan under særlige forhold nedsættes (bek. nr. 941, § 8, stk. 3).</p> <p>Omfattet af sprogcentrenes almindelige forpligtelse. Sprogcentrene udbyder undervisning i mindst 42 påbegyndte uger om året (bek. nr. 941 § 14, stk 1)</p>

Undervisningsministeriets undervisningsmodel for dansk som andetsprog for voksne udlændinge m.fl.

Sprogcentrenes indberetningsskema vedr. dansksprogligt standpunkt

Sprogcenter (navn)
Adresse 1
Adresse 2
Postnummernavn
Tlf: ## ## ## ## Fax: ## ## ## ##

Undervisningsministeriet
Uddannelsesstyrelsen
Indberetningsskema

Dansksprogligt standpunkt m.v.

Indberetning for perioden _____ - _____

Bopælskommune/AF-afdeling:	Kursist:
Kommune: Aalborg 851	Navn: Efternavn, Fornavn Adresselinie 1 Adresselinie 1 8000 Århus C
Sagsbehandler (P) Sagsbehandlernavn Sagsbehandlerkontor Adresse for Sagsbehandler 8000 Århus C HUGO	CPR-nr.: 010101-1001 Modersmål: Dansk DNK
Sagsbehandler (S):	Kategori: I Integrationslov
	Aktivt Hold: 1999-35-01-002 4/01/1999 - 29/01/1999 Timer/Uge: 15,0 Lærer: Læremavn (54)

Oplysninger om dansksprogligt niveau m.v.

Niveauplaceringer efter 1/1-1999; Første: 4/01/1999 Spor 1/Trin b/Start Sidste: 4/01/1999 Spor 1/Trin b/Start
Aktuel indplacering på hold: 4/01/1999 Spor 1/Trin b/Start HB:() Længere tid end norm alfa
Forventet afslutning på trinnet, dato: _____

Indlæringshastighed i forhold til standard (sæt X):

Kursisten anvender Længere tid: _____ Standardtid: _____ Kortere tid: _____
Arbejdsindsats: Høj: _____ Middel: _____ Lav: _____

Præcisering af kursistens kommunikative færdigheder i forhold til standard (sæt X):

Mundtlig kommunikation: Højere: _____ Middel: _____ Lavere: _____
Læsefærdighed: Højere: _____ Middel: _____ Lavere: _____
Skriftlige færdigheder: Højere: _____ Middel: _____ Lavere: _____
Udtale: God: _____ Acceptabel: _____ Mangelfuld: _____

Lærers eventuelle bemærkninger:

--

Opfølgningssamtale mellem kursist og sagsbehandler anbefales (j/nej): _____

Hvis kursisten er ophørt angives årsag og dato: _____

Kursisten er orienteret (underskrift)

Udfyldes af læreren (dato og underskrift)

Henvisningsskema for optagelse på sprogcenter

Sprogcentrets navn og adresse		Oplys ved henvendelser	
		Henvisningsdato	Journalnummer
		Aftalt visitationsdato	
Henvisning til sprogcenter			
1. Personoplysninger			
Navn		Personnummer	
Vejnavn og husnummer		Telefonnummer	
Postnummer og postdistrikt			
Statsborgerskab		Modersmål	
2. Kategori (Sæt X)			
Ordinær lov 487 undervisning			
☐ I	Kursist omfattet af Integrationsloven (Både modtager af introduktionsydelse og selvforsørger)	☐ Ø	Øvrige kursister (Kursister, der på trods af de ikke er omfattet af lov 487, deltager i den ordinære lov 487 undervisning enten betalt af den henvisende myndighed eller finansieret af kursisten selv. Fx danske statsborgere, asylansøgere, unge under 18 år)
☐ K	Kursist omfattet af lov om aktiv socialpolitik (Kun udenlandske statsborgere)	☐ R	Rekvireret undervisning Rekvireret undervisning (Kursist, der deltager i undervisning uden for rammerne af den ordinære lov 487 undervisning Omfatter også særlige rekvirerede tilbud fra AF)
☐ A	Kursist henvist af AF i henhold til lovens § 27 (Kun udenlandske statsborgere)		
☐ S	Kursist, der ikke er under offentlig forsørgelse (Samt modtagere af sociale pensioner)		
3. Supplerende oplysninger			
Herunder anføres evt. tidsbegrænset betalingslån, anmodning om at der a eno skal foretages en sproglig vurdering eller lignende			
4. Henvisende myndighed			
Navn, adresse, telefon- og faxnr.		Kontaktperson kommunen	
		Kontaktperson AF	
		Direkte telefon/lokalenummer	E-mail
		Dato og underskrift:	
5. Forbeholdt sprogcentret			
Henvisningen modt. dato	Fremmødt til visitation ☐ Nej ☐ Ja	Forventet startdato	Spør
			Trin
			Niveau
			Andet
Evt. bemærkninger		Kontaktperson sprogcenter	
		Dato og underskrift:	

Beskrivelse af de særligt tilrettelagte uddannelsesaktiviteter efter integrationsloven § 23, stk 2. pkt. 3

Dette bilag uddyber beskrivelsen af de særligt tilrettelagte uddannelsesaktiviteter efter integrationslovens § 23, stk. 2. pkt. 3, som er listet op i denne vejlednings afsnit 2.5.1.

Indenrigsministeriets vejledning af 23. december 1998 beskriver det generelle indhold af og vilkår for disse aktiviteter. Dette bilag beskriver de særlige betingelser for udlændinges deltagelse i disse uddannelser og for disse uddannelsers bidrag til aktivering i samspil med danskundervisning.

1) Kurser oprettet ifølge lov om arbejdsmarkedsuddannelser, herunder særligt tilrettelagte uddannelsesforløb
Arbejdsmarkedsuddannelserne (AMU) omfatter erhvervsrettede voksen- og efteruddannelsesmuligheder for ufaglærte, faglærte, teknikere m.fl. De giver mulighed for at opnå og ajourføre faglige og tværfaglige kvalifikationer.

Uddannelserne udbydes inden for ca. 50 brancheområder og fag og gennemføres på AMU-centre, erhvervsskoler og andre uddannelsesinstitutioner. Et AMU-center kan ud over AMU-uddannelse gennemføre uddannelse godkendt til udbud på AMU-centre i hen-

hold til anden lovgivning. Centret kan udvikle og gennemføre andre arbejdsmarkedspolitisk begrundede uddannelser samt aktiviteter med relation til centrene uddannelsesindsats.

Optagelse

Flygtninge og indvandrere kan deltage i de kompetencegivende arbejdsmarkedsuddannelser på lige fod med andre, hvis de opfylder de almindelige adgangskrav. Ansøgere med dansk som andetsprog skal have opnået dansk kundskaber svarende til et niveau fastlagt efter retningslinier fra Arbejdsmarkedsstyrelsen, jf. AMU-bekendtgørelse nr. 1155 af 29. december 1999.

Niveauet for de dansksproglige forudsætninger skal svare til Almenprøve 1 og 2 alt efter, hvilken arbejdsmarkedsuddannelse den pågældende ønsker at følge. Man kan også deltage i uddannelsen, hvis man har opnået tilsvarende dansksproglige forudsætninger på anden vis.

Særligt tilrettelagte uddannelsesforløb for flygtninge og indvandrere

Flygtninge og indvandrere kan ifølge AMU-bekendtgørelsen nr. 622 af 28. juni 1996 § 17 med senere ændringer

deltage i særligt tilrettelagt uddannelsesforløb:

- Uddannelsesforløbene kan tilrettelægges med kompetencegivende faglige arbejdsmarkedsuddannelser.
- Eller de kan tilrettelægges med et afklarende og uddannelsesforberedende indhold, som ikke giver formel kompetence.

De specielle adgangskrav er beskrevet i AMU-bekendtgørelse nr. 1155 af 29. december 1999, § 16.

I disse forløb er faglig undervisning på værkstedet integreret med undervisning i faglig dansk. Det er erhvervsrettet sprogundervisning, der ligger ud over de grundlæggende sproglige færdigheder. Der lægges vægt på at sikre sammenhæng mellem det faglige og det dansksproglige indhold i uddannelsen. Desuden undervises i arbejdsmarkedsorientering og kulturforståelse. Uddannelsesforløbene kan tilrettelægges inden for en lang række brancheområder, og der indgår normalt uddannelsespraktik i forløbene. Varigheden af særligt tilrettelagte forløb er typisk fra 10 til 26 uger, men de kan være både kortere eller længere (op til 18 måneders varighed).

Individuel kompetenceafklaring

Uddannelsesstedet kan tilbyde en individuel kompetenceafklaring, hvor personen kan få afklaret sine dansksproglige forudsætninger, teknisk-faglige kvalifikationer og almene (skole)færdigheder.

En uges introduktion til AMU

AMU-centrene kan tilrettelægge introducerende forløb af en uges varighed for at give udlændinge et indtryk af en arbejdsmarkedsuddannelse. Sådanne kurser kan tilrettelægges, mens kursisterne følger undervisning i dansk på et sprogcenter.

AMU-uddannelser og danskundervisning

Undervisningsministeriet og Arbejdsmarkedsstyrelsen planlægger at iværksætte et udviklingsarbejde med henblik på forsøg med udvikling af relevante undervisningsforløb, hvor AMU-undervisning og danskundervisning efter danskundervisningsloven kombineres. Målgruppen for disse kombinerede uddannelsesforløb vil være kursister, hvor de dansksproglige forudsætninger svarer til minimum spor 2, trin 2.

Erfaring fra tidligere samarbejde mellem sprogcenter og AMU-centre er opsamlet i rapporten "Samarbejde mellem sprogskole og AMU-centre om dansk- og værkstedsundervisning for flygtninge og indvandrere" (Arbejdsmarkedsstyrelsen 1997).

Lovbkg. nr. 5 af 5. januar 2000, bkg. nr. 1155 af 29. december 1999 samt bkg. nr. 622 af 28. juni 1996 med senere ændringer (AMU-bekendtgørelsen). Lovbkg. nr. 1005 af 20. november 1996 og bkg. nr. 221 af 16. april 1998.

Arbejdsmarkedsstyrelsen har udarbejdet "Retningslinier for særligt tilrettelagte sammenhængende uddannelsesforløb for

flygtninge og indvandrere” (1998), “Generel pædagogisk vejledning for særligt tilrettelagte sammenhængende uddannelsesforløb for flygtninge og indvandrere” (1998), “Vejledende eksempel materiale for særligt tilrettelagte sammenhængende uddannelsesforløb for flygtninge og indvandrere” (1998) samt i øvrigt styringsmateriale for særligt tilrettelagte sammenhængende uddannelsesforløb for flygtninge og indvandrere.

2) Uddannelses- og jobkvalificerende forløb af op til 18 måneders varighed i medfør af § 1, stk. 2 og 4 i lov om erhvervsskoler

Uddannelses- og jobkvalificerende forløb (ujf) er særlige uddannelsesforløb på erhvervsskoler for ledige unge mellem 18 og 25 år. De foregår på erhvervsskoler og kan vare op til 18 måneder. Formålet er dels at forbedre de unges beskæftigelsesmuligheder, bl.a. på det lokale arbejdsmarked, og dels at motivere og kvalificere de unge til at fortsætte i anden uddannelse.

I et ujf-forløb kan f.eks. indgå fag fra almen voksenuddannelse og fra de uddannelser eller uddannelsesforløb, som udbydes på erhvervsskoler. Desuden kan indgå andre elementer, der kan styrke den unges muligheder for beskæftigelse eller motivere til fortsat uddannelse. Dertil kommer nogle valgfri elementer. Uddannelsen skal indeholde vejledning om job- og videreuddannelsesmuligheder.

Skolen kan stille krav om, at udlændin-

ge skal bestå en prøve i dansk inden påbegyndelse af uddannelsesforløbet (bkg., § 11).

Lovbkg. nr. 122 af 5. februar 1977 med senere ændringer og bkg. nr. 149 af 19. marts 1996.

3) Undervisning på daghøjskoler og produktionsskoler, jf. lov om daghøjskoler og lov om produktionsskoler m.v.

Daghøjskoler

Daghøjskoler giver tilbud om undervisning med et folkeoplysende sigte.

Undervisningen tilrettelægges som en sammenhængende heltidsundervisning for kortuddannede, dvs. normalt med 30 timer om ugen. 1/3 af undervisningen kan være undervisning, uddannelse og kurser, som er oprettet ved eller i medfør af en anden uddannelseslov.

Daghøjskoleundervisningen skal foregå i et folkeoplysende skolemiljø med fællesarrangementer som f.eks. morgensang, foredrag, temadage, skuespil og koncerter.

Hver daghøjskole vælger sine fag og emner for undervisningen. Undervisningen kan omfatte forskellige temaer og projekter (hovedemne - max 60%), og desuden er der undervisning i almene fag, undervisning der skal styrke den personlige kunnen, valgfag og vejledning om uddannelse og arbejde. Desuden kan deltagerne komme i kort praktik. Der indgår et tilbud om mindst

seks ugentlige timers undervisning i grundlæggende færdigheder (dansk: læsning/skriftlig og mundtlig fremstilling, matematik/regning samt IT) og mindst fire ugentlige timers undervisning i psykologiske fag.

Et tilskudsberettiget daghøjskolekursus kan maksimalt være på 24 uger og skal være et afsluttet forløb.

Tosprogede deltagere.

- *Ordinær daghøjskoleundervisning*
Tosprogede deltagere kan i henhold til daghøjskolebekendtgørelsens § 2, stk. 2 deltage i daghøjskolekurser, men undervisningen skal tilrettelægges for deltagere, der kan så meget dansk, at de kan følge undervisning på dansk med udbytte.

Der kan ikke stilles optagelseskrav til tosprogede deltagere om at have bestået bestemte prøver eller eksaminer i dansk, men de skal normalt have tilgnet sig dansksproglige færdigheder på et niveau, der svarer til Almenprøve 1.

Danskundervisning efter danskundervisningsloven kan indgå med en tredjedel af undervisningstiden på et ordinært daghøjskoleforløb.

Daghøjskolelignende kurser

For udlændinge, der ikke har tilstrækkelige dansksproglige forudsætninger til at kunne følge undervisningen på dansk, kan der tilrettelægges

daghøjskolelignende kurser, som supplement til - eller i kombination med - danskundervisningen. Daghøjskolerne kan udbyde disse forløb som indtægtsdækket virksomhed.

Lovbkg. nr. 73 af 25. januar 2000, bkg. nr. 427 af 7. juni 1999, Vejledning om undervisningens indhold og tilrettelæggelse m.m. på daghøjskoler (Uddannelsesstyrelsen 1999).

Produktionsskoler

Produktionsskoler tilbyder undervisningsforløb, der er baseret på praktisk arbejde og produktion. Tilbudet gives til unge under 25 år, som ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, og som ikke umiddelbart har forudsætninger for at påbegynde en sådan uddannelse, eller har afbrudt en ungdomsuddannelse.

Unge over 25 år kan deltage på et produktionsskoleforløb, men deres deltagelse finansieres ikke af statstilskud, men må finansieres ad anden vej.

Tilbud på produktionsskoler har til opgave at danne bro mellem grundskole og ungdomsuddannelse med det formål, at den unge opnår kvalifikationer til at kunne gennemføre en erhvervskompetencegivende ungdomsuddannelse.

Optagelse og udskrivning af deltagere finder sted løbende under hensyn til de enkelte deltageres behov. Ved optagelsen udarbejdes en plan for den enkelte deltagers forløb.

Undervisningsministeren fastsætter nærmere regler herom.

I tilbuddet skal indgå uddannelses- og erhvervsvejledning.

Indtil 1/3 af et produktionsskoleforløb kan anvendes til undervisning, uddannelser og kurser, som er oprettet i medfør af en anden uddannelseslov.

Produktionsskolerne er ved lov nr. 1124 af 29. december 1999 udskilt fra lovbekendtgørelse nr. 95 af 8. februar 1999 om daghøjskoler og produktionskoler m.m.

Lov nr. 1124 af 29. december 1999.

4) Vejlednings- og introduktionskurser, kontakt- og informationsordninger for unge i henhold til § 1, stk. 2, i lov om ungdomsvejledning og brobygningsforløb til ungdomsuddannelse

Disse forløb kan tilbydes unge i indtil to år efter, at de er udskrevet af folkeskolen eller lignende, og altid til de fylder 19 år. Det fremgår af Indenrigsministeriets vejledning fra d. 23. december 1998, at disse vejlednings- og introduktionskurser næppe vil være relevante ved aktivering af udlændinge efter integrationsloven, da denne som udgangspunkt alene omfatter udlændinge over 18 år.

5) Kurser i henhold til lov om støtte til folkeoplysning

Undervisning efter lov om støtte til fol-

keoplysning er af almen oplysende karakter for alle.

Undervisningen er karakteriseret ved, at undervisningen er eksamensfri, og at der ikke er formuleret læseplaner, som regulerer undervisningens indhold. Der kan inden for lovgivningens rammer arbejdes med en fri formålsformulering og tages udgangspunkt i deltagernes ønsker og interesser. Fagudbudet er typisk praktiske fag, kreative fag og personligt udviklende fag ved siden af grundlæggende, almen undervisning.

Kommunalbestyrelsen kan som led i aktivering tilbyde en udlænding deltagelse i kurser, som vil kunne fremme den enkeltes beskæftigelses- og uddannelsesmuligheder. (Indenrigsministeriets vejledning om aktivering efter integrationsloven).

Lovbkg. nr. 560 af 20. juni 1996.

6) Kurser på folkehøjskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler i henhold til lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler

Folkehøjskoler

Folkehøjskoler tilbyder undervisning og samvær, hvis hovedsigte er folkelig oplysning. En vis del af undervisningen må bruges på særlige fagområder, som f.eks. musik, håndværk, teater, idræt og lignende. Hver højskole har sit kendetegn med fokus på bestemte fag, temaer

og fagkombinationer. Kursisterne bor på højskolen, tilbringer fritiden sammen og deltager ofte i fælles praktiske opgaver som f.eks. madlavning og rengøring.

Der kræves ingen bestemte forudsætninger for at følge undervisning på en folkehøjskole, bortset fra at den enkelte skal være fyldt 17½ år ved kursets begyndelse. Mere end halvdelen af eleverne på ethvert kursus skal være danske statsborgere eller skal kunne sidestilles hermed, f.eks. udlændinge med ubegrænset opholdstilladelse. Undervisningen, der efter gældende regler skal tilrettelægges for danske elever, foregår typisk på dansk.

En række folkehøjskoler har etableret særlige tilbud om danskundervisning for udlændinge, der kan indgå i højskolens øvrige undervisningstilbud.

Et kursus kan vare fra fire dage til 10 måneder. Lange kurser kan for udlændinge være en forberedelse til uddannelse, studieformer, arbejde og samfundslivet i Danmark, de korte interessebetonede kurser (til og med tre uger) kan f.eks. handle om demokrati og samfund, historie, idræt, musiske og andre kreative aktiviteter, naturen i Danmark m.v.

Folkehøjskolerne kan udbyde særligt tilrettelagte, rekvirerede undervisningsforløb, med et indhold tilpasset målgruppens behov og forudsætninger.

Den enkelte folkehøjskole vil normalt rekruttere kursister fra hele landet, men er samtidig ofte forankret i lokalsamfundet.

Højskoleudvalget har i sin rapport - "Folkehøjskolens fremtid" (1999) - foreslået reglerne lempet, så udenlandske elever i højere grad får mulighed for at deltage i undervisningen. Der er i december 1999 fremsat forslag til ny lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (L 160 af 16. december 1999). Justering af højskoleloven forventes at ske med virkning fra 1. januar 2001.

Lovbkg. nr. 709 af 9. september 1999.

Husholdningsskoler og håndarbejdsskoler

Husholdningsskoler og håndarbejdsskoler tilbyder ligesom højskolerne unge og voksne elever undervisning og samvær på kurser, hvis hovedsigte er folkelig oplysning. Undervisningen er af almindelig karakter. Husholdnings- og/eller håndarbejdsfag skal have en fremtrædende plads i undervisningen. Skolerne kan afholde folkeskolens afsluttende prøver efter folkeskolens regler.

Der er i december 1999 fremsat forslag til ny lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (L 160 af 16. december 1999).

Lovbkg. nr. 709 af 9. september 1999.

7) Undervisning i henhold til lov om almen voksenuddannelse

Almen voksenuddannelse (AVU) er en kompetencegivende undervisning, der har til formål at sikre voksne mulighed for at forbedre eller supplere deres almene kundskaber og færdigheder. Deltagerne skal være fyldt 18 år.

Undervisningen udbydes som enkeltfagsundervisning og kan afsluttes med en prøve, som giver samme adgang til fortsat uddannelse som folkeskolens afgangsprøver.

AVU foregår som regel på amtskommunale voksenuddannelsescentre (VUC). Ud over kerne- og valgfag skal hvert VUC tilbyde værkstedsundervisning og særligt tilrettelagt introducerende undervisning inden for almen voksenuddannelse samt tilbyde uddannelsesvejledning.

Kommende deltagere får tilbudt en samtale med en studievejleder, som vurderer, hvilke trin deltageren skal starte på inden for AVU. Der gælder ikke særlige optagelsesbetingelser for udlændinge.

Erfaringen er dog, at udbytte af undervisningen normalt forudsætter et dansk niveau, som svarer til spor 3, start trin 3, men dette vil afhænge både af den enkelte kursist, undervisningen og faget. Således kan f.eks. IT-undervisning eller praktiske fag ofte starte tidligere.

Faget "Dansk som andetsprog"

Faget "Dansk som andetsprog" på AVU, henvender sig til voksne, som ikke taler dansk som deres modersmål. Undervisningen omfatter mundtlig og skriftlig fremstilling, tekstlæsning og sproglære.

Udbytte af undervisningen forudsætter normalt, at kursisten har dansksproglige forudsætninger svarende til Almenprøve 2 samt DUF-modulprøve eller tilsvarende niveau. Der kan som støtte for undervisningen i faget dansk som andetsprog på AVU etableres undervisning i dansk som andetsprog ved sprogcentre. Denne støtte vil f.eks. indeholde arbejde med for-forståelse, ordforråd, sprogrepertoire, automatisering o.l., til støtte for kursisternes brug af sproget til at læse, skrive og formidle tekster på AVU.

Undervisningen afsluttes med en prøve, der giver samme kompetence som dansk trin 1 (folkeskolens almene afgangsprøve). Med denne eksamen eller voksenprøven dansk trin 1 kan kursisten fortsætte med dansk trin 2 på AVU, hvor prøven svarer til folkeskolens udvidede afgangsprøve. Disse prøver henvender sig til kursister, som f.eks. ønsker at fortsætte på hf eller enkeltfag på studenterkurser.

Brobygning og samarbejde

Undervisningsministeriet har i antologien om brobygning "Fælles mål - om samarbejde mellem sprogscole og Almen Voksenuddannelse/VUC" fra

1998 beskrevet forskellige samarbejdsmodeller og adgangsveje mellem sprogcentret og den almene voksenuddannelse på VUC. Således giver antologien eksempler på forløb, hvor kursister på danskundervisningens sidste trin supplerer deres undervisning med fag på AVU. Som en anden mulighed kan sprogcenterets VUC-forberedende danskundervisning være placeret på VUC (brobygningforløb).

VUC samarbejder med andre VUC, erhvervsskoler, AMU-centre og andre uddannelsesinstitutioner i et lokalt skolefællesskab. VUC kan også forestå rekvireret undervisning.

Lovbkg. nr. 71 af 1. februar 1999 og bkg. nr. 554 af 30. juni 1999

8) Undervisning i hf-enkeltfag i under 23 timer om ugen i henhold til lov om kursus i højere forberedelseksamen og om studieforberedende enkeltfagsundervisning for voksne

En udlænding kan deltage i hf-enkeltfagsundervisning i et eller flere fag. Den enkelte kan følge undervisning i indtil 23 timer om ugen som led i introduktionsprogrammets aktivering.

Optagelse er afhængig af den enkeltes personlige og faglige kvalifikationer og vurderes konkret af rektor/forstander på det kursus, hvor der søges optagelse.

Kravet til dansksproglige forudsætninger vil normalt være, at vedkommende kan klare de skriftlige og mundtlige

opgaver i uddannelsen, dvs. dansksproglige forudsætninger svarende til de dansksproglige krav fra AVU (dansk som andetsprog, dansk trin 1 eller 2) eller Danskprøve 2 fra undervisningen i dansk som andetsprog (L. nr. 487).

Særligt hf-forløb for fremmedsprogede (tidligere gif - gymnasialt indslusningskursus for fremmedsprogede) henvender sig til flygtninge og indvandrere, som har en uddannelse fra hjemlandet svarende til en dansk studentereksamen, men hvor eksamen ikke umiddelbart giver adgang til videregående uddannelse i Danmark.

Optagelse kræver, at kursisten har 12 års skolegang i hjemlandet og en eksamen, der svarer til en dansk gymnasial uddannelse, men hvor denne ikke umiddelbart giver adgang til videregående uddannelse i Danmark. Desuden kræves, at kursisten har tilstrækkelige kundskaber i dansk, engelsk (og for det naturvidenskabelige forløb) matematik. I fagene dansk og historie undervises efter særlige læseplaner: "Dansk for fremmedsprogede" og "Historie for fremmedsprogede". Disse fag kan ikke indgå i en samlet højere forberedelseksamen.

Lovbkg. nr. 821 af 4. november 1999, bkg. nr. 605 af 15. juli 1995 som ændret ved bkg. nr. 620 af 26. juli 1999 og bkg. nr. 853 af 23. november 1999 samt bkg. nr. 11 af 9. januar 1997 og bkg. nr. 544 af 30. juni 1999.

9) Korte kurser og særligt tilrettelagte uddannelsesforløb oprettet ifølge § 2, stk. 1, 5 og 6. pkt. i lov om åben uddannelse

Åben uddannelse er erhvervsrettet uddannelse for voksne, deriblandt korte kurser og særligt tilrettelagte uddannelsesforløb, som er en mulighed for særligt tilrettelagte uddannelsesaktiviteter, jf. indenrigsministeriets vejledning om aktivering af 23. december 1998, med reference til § 2, stk. 1 pkt. 4 og 5 i lov om åben uddannelse.

Lov om åben uddannelse er siden ændret ved lov nr. 1122 af 29. december 1999, således at de korte kurser og særligt tilrettelagte forløb nu foregår efter § 2, stk. 1 pkt. 5 og 6 i lov om åben uddannelse.

Korte kurser og særligt tilrettelagte uddannelsesforløb tilrettelægges med udgangspunkt i den enkelte uddannelsesinstitutions tilbud. De korte kurser afvikles efter reglerne om indtægtsdækket virksomhed.

I de særligt tilrettelagte uddannelsesforløb kan korte kurser, almen voksenuddannelse og anden undervisning indgå med op til 1/3 af det samlede uddannelsesforløb, herunder undervisning i dansk som andetsprog efter danskundervisningsloven. Der vil også kunne oprettes forløb ved tolv eller tilrettelagt på andre sprog. Udbud af åben uddannelse skal annonceres offentligt.

I Indenrigsministeriets vejledning af

23. december 1998 anføres, at disse forløb bl.a. vil kunne anvendes til at afklare udlændingens uddannelsesønsker og give den pågældende indblik i uddannelsens indhold.

L nr. 508 af 30. juni 1993 som ændret ved lov nr. 1050 af 23. december 1998 og lov nr. 1122 af 29. december 1999 samt bkg. nr. 586 af 9. juli.1999.

Litteratur

Integration

Integration - betænkning afgivet af det af indenrigsministeren nedsatte Integrationsudvalg. Betænkning nr. 1337. København 1997.

Gennemgang af alle områder inden for såvel den særlige som den almindelige integrationsindsats i Danmark, herunder de statslige sigtelinier for integration.

Udlændinge og kommunerne - Opgaver, udgifter og finansiering. Indenrigsministeriet, 1999.

Giver en oversigt over kommunernes opgaver, udgifter og finansiering på udlændingeområdet, efter at integrationsloven er trådt i kraft. Den lægger vægt på udvalgte områder som danskundervisning og aktivering samt giver en kort oversigt over de offentlige udgifter og indtægter på udlændingeområdet, herunder finansieringen af kommunernes udgifter.

Et skridt videre - en håndbog om integrationsarbejde i kommunerne. PLS Consult, 1999 (rekvireres hos Indenrigsministeriet).

Råd og vink til, hvordan kommunerne kan tilrettelægge deres integrationsarbejde, skrevet til byrådspolitikere, embedsmænd og praktikere i kommunerne. Håndbogen er skrevet på baggrund af PLS Consults evaluering af integrationsindsatsen i 10 kommuner i perioden 1995-98.

Bedre brug af flygtninge og indvandreres medbragte faglige ressourcer. CASA, 1999.

Opsamling af kommunernes erfaring med og instrumenter til integration af flygtninge og indvandrere på arbejdsmarkedet.

Evaluering af den kommunale integrationsindsats - spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige kommuner. PLS Consult, 1999.

Erfaringer fra kommunernes overtagelse af integrationsopgaven fra Dansk Flygtningehjælp.

Rapport om resultaterne af Indenrigsministeriets sagsbaserede evaluering af integrationsloven, Indenrigsministeriet dec. 1999.

Rapporten bygger på en spørgeskemaundersøgelse gennemført i 34 kommuner i august/september 1999.

Den kommunale integrationsindsats. Evalueringsrapport. PLS Consult, 1999.

Evaluering af kommunernes integrationsarbejde på baggrund af uddybet interviewundersøgelse i 10 kommuner.

Regeringens initiativer over for utilpassede unge.

Rapport fra regeringens ministerudvalg om integration og utilpassede unge. Regeringen, november 1999.

I rapporten beskrives de integrationsfremmende initiativer, regeringen har iværksat eller snarligt iværksætter.

Bedre integration - en samlet handlingsplan.

Rapport fra regeringens ministerudvalg om integration og utilpassede unge. Regeringen, februar 2000.

Rapporten indeholder en beskrivelse af kommende og igangværende initiativer til styrkelse af integrationsindsatsen.

Håndbog om indvandrere og flygtninge. Red. af Ole Hammer. Kommunernes Landsforening, 1995.

Centrale problemstillinger i mødet mellem indvandrere og flygtninge og det danske samfund, som såvel sprogundervisningen som den øvrige integrationsindsats må forholde sig til.

Dansk som andetsprog

Studier i dansk som andetsprog. Red. af Anne Holmen og Karen Lund. Akademisk Forlag, 1999.

Antologi om centrale vidensområder og metodiske tilgange i undervisningen i dansk som andetsprog. Med fokus på både undervisningens sproglige og kulturelle dimensioner.

Hvorfor er det så svært at lære dansk? Red. af Jens Skovholm. En antologi om langsom indlæring af dansk som andetsprog. Dansk Flygtningehjælp og Specialpædagogisk Forlag, 1997.

En diskussion af, hvordan man kan forstå og analysere kursisters forskellige tilgængelse af dansk, herunder praktiske anvisninger på nye undervisningsveje baseret bl.a. på voksenpædagogiske strategier.

På sporet. Antologi. Red. af Gitte Østergaard Nielsen, Anne Holmen og Karen Lund. Undervisningsministeriet, 1999.

Antologi med korte bidrag om danskundervisningens indhold og metoder inden for de lovgivningsmæssige rammer, som Lov nr. 487 afstikker.

Samarbejdet mellem danskundervisningen og den øvrige del af integrationsindsatsen

Rapport om dansk i projekter. Else Lindberg. Dansk Flygtningehjælp, 1995.

Der vises, hvordan der kan arbejdes med dansk i forbindelse med værkstedsprojekter, f.eks. vekslen mellem fokus på sprogets form og indhold og muligheden for at inddrage de karakteristiske træk ved fagsproget i den almene sprogundervisning.

Dansk på arbejde - arbejde på dansk. Annie Nielsen m.fl. Undervisningsministeriet, 1999.

Anvisning på metoder og strategier fra et projekt med erhvervsklasser i Viborg Amt, hvor undervisning i dansk (to dage om ugen) blev kombineret med praktik på en arbejdsplads (tre dage om ugen). Den bærende idé var at benytte den etnografiske metode, således at kursisternes observationer fra praktikken indgik i danskundervisningen.

Fælles mål - om samarbejdet mellem sprogskole og Almen Voksenuddannelse/VUC. Undervisningsministeriet, 1998.

Om det organisatoriske og indholdsmæssige samarbejde mellem de to skoleformer, hvor danskundervisningen på sprogcentret har til formål, at kursisterne tilegner sig sproget, på almen voksenuddannelse, at kursisterne bruger sproget til tekstproduktion og teksttilegnelse.

Generel pædagogisk vejledning for særligt tilrettelagte sammenhængende uddannelsesforløb for flygtninge og indvandrere. Arbejdsmarkedsstyrelsen, juni 1998.

Forslag til tilrettelæggelse af de AMU-uddannelser, som kombinerer faglig og almen undervisning med danskundervisning. Vejledningen giver mange konkrete forslag til, hvordan der kan skabes tværgående tema- og emnebaserede forløb - hvordan undervisningen kan styrke elevernes tokulturelle kompetence og - hvordan danskundervisningen kan tilrettelægges i forhold til den øvrige undervisning.

Evalueringsrapport - samarbejde mellem sprogskole og AMU-centre om dansk- og værkstedsundervisning for flygtninge og indvandrere. Arbejdsmarkedsstyrelsen, 1997.

Rapporten evaluerer en række forsøg med samarbejde om korte introducerende kurser og lange uddannelsesforløb under AMU med integration af sprogskolernes danskundervisning og AMUs værkstedsundervisning. Den giver en række forslag til, hvordan man kan organisere samarbejdet indholdsmæssigt som organisatorisk, og som vil være relevante også for samarbejdet mellem sprogundervisningen og andre skoletyper.

På broen - erfaringsopsamling fra gennemførelse af brobygningsforløb mellem sprogskoler og tekniske skoler. Lis Hemmingsen og Vibe Aarkrog. Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse, 1997.

Med særligt fokus på, hvilke behov for kvalificering af lærere og vejledere der findes, når to systemer skal arbejde sammen om fælles forløb.

På vej mod job - evaluering af et gråzoneprojekt i Storkøbenhavn. Arbejdsmarkedsstyrelsen, 1999.

Rapporten er en evaluering af et samarbejde på tværs mellem danskundervisning, daghøjskole og anden undervisning i et projekt målrettet de særligt udsatte grupper blandt udlændingegruppen - den såkaldte gråzonegruppe.

Internyt, nr. 1 1999. Foreningen af Folkehøjskoler i Danmark.

Eksempler på og overvejelser om folkehøjskolernes bidrag til introduktionsprogrammet og til samarbejdet med danskundervisningen. Med en række konkrete eksempler på muligheder.

Ledige højtuddannede etniske minoriteters arbejdssituation. Arbejdsministeriet, 1999.

En arbejdsgruppe under Arbejdsministeriet har kortlagt de barrierer, der findes for ansættelse af højtuddannede ledige med indvandrer- og flygtningebaggrund. Rapporten peger på barrierer både i det arbejdsmarkeds- og uddannelsessystem, der skal hjælpe ledige videre, og hos indvandrere og flygtninge selv samt hos virksomhederne. Der gives en række forslag til, hvordan indsatsen kan tilrettelægges, så disse barrierer formindskes.

Undervisning af 16-25-årige flygtninge og indvandrere - en undersøgelse af særlige tilbud. UVI og uc2, 1999 (bestilles hos Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse).

En landsdækkende kortlægning af behov, muligheder og tilbud til tosprogede unge, som ikke kan gøre brug af de ordinære uddannelser for unge. Undersøgelsen indeholder en række metodiske overvejelser, herunder om tilbudenens karakter for de forskellige grupper af unge, deriblandt de unge, som er kommet til Danmark som halvstore børn eller unge.

Heldagsforløb - hvad, til hvem og hvornår? Dansk Flygtningehjælp, 1997.

Forslag til sammenhængende tilbud til den enkelte flygtning, som kombinerer danskundervisning, erhvervs- og uddannelsesaktiviteter samt information og introduktion til det danske samfund. Forslaget beskriver såvel vanskeligheder og muligheder samt indeholder forslag til praktisk organisering.

Særlovsprogrammerne for bosniske krigsflygtninge. En evaluering af Dansk Flygtningehjælps aktiveringsprogram, Dansk Flygtningehjælp, 1996.

Programmet blev gennemført under andre vilkår, men det interessante er programmets vægt på flygtninges selvaktivering og rolle som aktiv part i udviklingen af aktiviteterne.

Bosniske flygtninge i praktik. En evaluering af praktikordningen under vilkårsforbedringerne. Dansk Flygtningehjælp, 1996.

Erfaringer fra praktik for bosniske flygtninge, som blev gennemført på et tidligt tidspunkt under deres ophold i Danmark. Der har i nogle tilfælde været vanskeligheder med manglende dansk, ikke mindst tidligt i forløbet, men disse vanskeligheder er i mange tilfælde blevet overvundet.

Rådgivning og vejledning

Den røde tråd - om flygtninges møde med det danske vejledningssystem. Inger Boesen, Jens Frederiksen og Kim Pedersen. Dansk Flygtningehjælp, 1989.

Overvejelser og forslag til, hvordan vejledning kan bygge på flygtninges erfaringer og forudsætninger, og til samarbejdet mellem flygtning og vejleder(e). Baseret på interviews med 48 flygtninge.

Rytmer i flygtninges uddannelses- og erhvervsplanlægning. Henrik Lembke. Dansk Flygtningehjælp, 1991.

Forslag til vejledningsforløb for flygtninge med udgangspunkt i forløbet af danskundervisningen kombineret med flygtninges forudsætninger og behov for kvalificering og vejledning.

Revalidering af flygtninge. Tove Holmgård Sørensen. Hans Reitzels Forlag, 1999.

Metoder i arbejdet med vejledning og revalidering af flygtninge fra den første kontakt med udlændingen over revalideringsplan til praktik, jobtræningsforløb og afslutning af forløb. Bogen lægger vægt på at beskrive metoder og ikke regler, således at bogens forslag vil kunne anvendes i tilrettelæggelse også af aktiveringsforløb under integrationsloven.

Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie

I denne serie udsender Uddannelsesstyrelsen publikationer med baggrundsorientering om lovgivningen, uddannelser og enkelte fag samt vejledninger om god praksis mv. Håndbøgerne er rettet mod uddannelsernes drift.

I serien er udkommet:

1999

- Nr. 1: Vejledning til grundfaget erhvervsøkonomi (UVM 7-275)
(Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 2: Vejledning om merit inden for de merkantile erhvervsuddannelser (UVM 7-279)
(Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 3: Vejledning om faget praktik i folkeskolelæreruddannelsen (UVM 8-046)
(Videregående uddannelser)
- Nr. 4: Censorvejledning til merkantil fagprøve (UVM 7-277) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 5: Vejledning i udarbejdelse af lokale undervisningsplaner (UVM 7-281)
(Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 6: Dansk som andetsprog for voksne udlændinge. Vejledning om indholdet i de afsluttende prøver i dansk som andetsprog (UVM 9-022) (Voksenuddannelser)
- Nr. 7: Håndbog for undervisere ved merkonom- og teknonomuddannelserne (UVM 9-029) (Voksenuddannelser) (sælges kun i sæt sammen med Nr. 8)
- Nr. 8: Værktøjshæfte til Håndbog for undervisere ved merkonom- og teknonomuddannelserne (UVM 9-029) (Voksenuddannelser) (sælges kun i sæt sammen med Nr. 7)
- Nr. 9: Dansk og Dansk som andetsprog. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-030) (Voksenuddannelser)
- Nr. 10: Fremmedsprog. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-034) (Voksenuddannelser)
- Nr. 11: Samfundsfag. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-036) (Voksenuddannelser)
- Nr. 12: Filosofi. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-037) (Voksenuddannelser)
- Nr. 13: Psykologi. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-041) (Voksenuddannelser)
- Nr. 14: Mediefag. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-039) (Voksenuddannelser)
- Nr. 15: Historie. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-032) (Voksenuddannelser)
- Nr. 16: Latin. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-042) (Voksenuddannelser)
- Nr. 17: Edb-fag. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-033) (Voksenuddannelser)
- Nr. 18: Matematik. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-035) (Voksenuddannelser)
- Nr. 19: Naturfag. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-031) (Voksenuddannelser)
- Nr. 20: Sortbog om 10. klasse. Lov og forarbejder (UVM 5-330) (Grundskoler)

Oversigten fortsætter på næste side

Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie

Fortsat fra forrige side

- Nr. 21: Sortbog om Afskaffelse af egnethedserklæringer (UVM 5-329)
(Grundskoler og gymnasiale uddannelser)
- Nr. 22: Prøver Evaluering Undervisning. Dansk 1999 (UVM 5-337) (Grundskoler)
- Nr. 23: Prøver Evaluering Undervisning. Matematik/Fysik/Kemi 1999 (UVM 5-339)
(Grundskoler)
- Nr. 24: Prøver Evaluering Undervisning. Fremmedsprog 1999 (UVM 5-538) (Grundskoler)
- Nr. 25: Prøver Evaluering Undervisning. Praktiske fag 1999 (UVM 5-336) (Grundskoler)
- Nr. 26: Spor 1. Undervisningsvejledning. Dansk som andetsprog (UVM 9-049) (Voksenuddannelser) (sælges kun sammen med håndbog nr. 27- og 28-1999)
- Nr. 27: Spor 2. Undervisningsvejledning. Dansk som andetsprog (UVM 9-049) (Voksenuddannelser) (sælges kun sammen med håndbog nr. 26- og 28-1999)
- Nr. 28: Spor 3. Undervisningsvejledning. Dansk som andetsprog (UVM 9-049) (Voksenuddannelser) (sælges kun sammen med håndbog nr. 26- og 27-1999)
- Nr. 29: Orientering om folkeskolens afsluttende prøver 2000 (UVM 5-341)
- Nr. 30: Undervisning af elever med læsevanskeligheder (UVM 5-346)

2000:

- Nr. 1: Mindretalssprog som valgfag. Folkeskolelovens § 9, stk 6 (UVM)
- Nr. 2: Undervisning af børn med særlige behov for støtte på grund af bevægelseshandicap (UVM 5-348)
- Nr. 3: Projektopgaven i 1999 (UVM 5-351)
- Nr. 4: Danskundervisning og aktivering i samspil (UVM 9-051)
- Nr. 5: Vejledning om kemikaliehåndtering på htx (UVM 6-269)
- Nr. 6: Samarbejde og kommunikation. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-043) (Voksenuddannelser)
- Nr. 7: Værkstedsundervisning. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-044) (Voksenuddannelser)
- Nr. 8: Billedkunst. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-045) (Voksenuddannelser)
- Nr. 9: Uddannelses- og erhvervsvejledning. Undervisningsvejledning til almen voksenuddannelse (UVM 9-046) (Voksenuddannelser)

Publikationerne kan købes hos Undervisningsministeriets forlag eller hos boghandlere

